

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Aurelija Jedenkienė

NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE: KRETINGOS RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Doc. dr. Gintaras Žilinskas

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

TVIRTINU
L. e. direktorės pareigas
(parašas) Doc. dr. Audronė Telešienė
2016 01

NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE: KRETINGOS RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Viešoji politika (kodas 621L22008)

Vadovas
(parašas) Doc. dr. Gintaras Žilinskas
2016 01

Recenzentė
(parašas) Doc. dr. Rūta Brazienė
2016 01

Projektą atliko
(parašas) Aurelija Jedenkienė
2016 01 06

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Aurelija Jedenkienė
(Studento Vardas Pavardė)
Viešosios politikos programa

Baigiamojo projekto „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo politikos įgyvendinimas Lietuvoje: Kretingos rajono savivaldybės atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA
2016-01-06

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Aurelijos Jedenkienės** baigiamasis magistro projektas tema „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo politikos įgyvendinimas Lietuvoje: Kretingos rajono savivaldybės atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS

LR – Lietuvos Respublika.

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija.

NSŠ – neformalus suaugusiųjų švietimas.

NVO – nevyriausybinė organizacija.

MVG – mokymasis visą gyvenimą.

TAU – trečiojo amžiaus universitetas.

ES – Europos Sąjunga.

EUROSTAT (Statistical office of European Communities) – Europos Sąjungos statistikos tarnyba.

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) – Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacija.

OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

LENTELĖS

1 lentelė. Mokymosi visą gyvenimą idėjos istorinė raida.....	17
2 lentelė. Dienos veiklos centro ir Dienos veiklos centro Salantų padalinio teikiamos užimtumo paslaugos neįgaliesiems.....	57
3 lentelė. Bedarbių nukreipimas į aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.....	59

PAVEIKSLAI

1 pav. Viešosios politikos proceso etapai.....	13
2 pav. Švietimo politikos sudėtinės dalys.....	15
3 pav. Švietimo politikos klasifikacija pagal pobūdį.....	16
4 pav. Suaugusiųjų švietimo sistemos modelis.....	18
5 pav. Suaugusiųjų švietimo formos.....	19
6 pav. Pagrindinės kompetencijos neformaliojo suaugusiųjų švietime.....	20
7 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi principai.....	31
8 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo šaltiniai.....	31
9 pav. Suaugusiųjų (25-64 metų amžiaus) dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą veiklose (%) ES šalyse...37	
10 pav. Besimokančių suaugusiųjų (25–64 m.) dalis (%): būklė ir strateginiai siekiai, išskelti ET 2020 bei VŠS 2013–2022 m.....	37
11 pav. ES ir Lietuvos įsipareigojimai suaugusiųjų švietimui.....	38
12 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų teikėjai.....	39
13 pav. NSŠ paslaugų teikėjai Kretingos rajono savivaldybėje.....	45
14 pav. NSŠ programų dalyvių tikslinių grupių pasiskirstymas proc.....	46
15 pav. Pedagogų ir kvalifikacijos tobulinimo renginių skaičiaus dinamika.....	47
16 pav. TAU studentų ir fakultetų skaičiaus kaita.....	47
17 pav. TAU veiklų ir fakultetų skaičiaus kaita.....	48
18 pav. TAU veiklos finansavimas (Eur).....	48
19 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo formų pasiskirstymas proc.....	49
20 pav. Mokymų tėvams ir pedagogams pasiskirstymas proc.....	50
21 pav. Mokymų tėvams ir pedagogams skaičiaus kaita.....	50
22 pav. Procentinis konsultacijų tėvams ir pedagogams pasiskirstymas (2010 – 2014 m. vidurkis).....	51
23 pav. Konsultuotų tėvų ir pedagogų skaičiaus kaita.....	51
24 pav. Mokymų dalyvių, grupių ir dalyvių skaičiaus grupėje kaita.....	53
25 pav. Mokymų dalyvių ir grupių skaičiaus kaita (KF).....	54
26 pav. Kompiuterinio raštingumo mokymų programų ir valandų skaičiaus kaita (MF).....	54
27 pav. DVD klientų skaičiaus kaita.....	56
28 pav. DVD klientų procentinis pasiskirstymas pagal amžių (2010 – 2014 m. vidurkis).....	56
29 pav. Tiesioginis užimtumo laikas val. per savaitę (2011, 2012 m. vidurkis).....	57
30 pav. Bedarbių dalyvavimas aktyvios darbo politikos priemonėse proc. (2011 – 2015 m. vidurkis).....	59
31 pav. Savivaldybės lėšos (Lt) ir vykdytų projektų skaičius 2011 – 2014 m.....	62
32 pav. Pagrindinės tikslinės grupės ir dalyvių skaičius, 2010 – 2014 metais dalyvavusių NSŠ programose Kretingos rajono savivaldybėje.....	64

TURINYS

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS	4
LENTELĖS	5
PAVEIKSLAI.....	6
TURINYS.....	7
SUMMARY	8
ĮVADAS.....	9
1. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI	11
1.1. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo samprata švietimo politikos kontekste.....	11
1.2. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo politikos samprata.....	17
1.3. Viešosios politikos įgyvendinimas – viešosios politikos proceso etapas	23
2. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE	28
2.1. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo reglamentavimas	28
2.2. Neformalaus suaugusiųjų švietimo politiką įgyvendinančios institucijos.	34
2.3. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo politikos įgyvendinimo rezultatai Lietuvoje	37
3. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMAS.....	43
3.1. Tyrimo metodologija.....	43
3.2. Tyrimo duomenų analizė	45
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas ir rekomendacijos.	64
IŠVADOS.....	67
REKOMENDACIJOS	69
LITERATŪRA	70
ŠALTINIAI	72
1 PRIEDAS.....	75
2 PRIEDAS.....	76
3 PRIEDAS.....	77

Aurelija Jedenkienė. „Implementation of Non-formal Adult Education Policy in Lithuania: Case of Kretinga District Municipality“: Master's thesis in Public Policy and Administration / supervisor assoc. prof. Gintaras Žilinskas. Institute of Public Policy and Administration, the Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: S000, 02S.

Key words: non-formal adult education, lifelong learning, implementation, education policy. Kaunas, 2016. 77 p.

SUMMARY

The subject of Master's Thesis – „Implementation of Non-formal Adult Education Policy in Lithuania: Case of Kretinga District Municipality“. Nowadays, people living in a constantly changing global world, very often find themselves at the crossroads of constant change and challenges. In order to remain attractive and competitive in the labour market people must be able to choose the right path and to adapt in a continuously changing environment. In this context, non-formal adult education (later – NFAE) gains a particular importance. NFAE is often analysed in the context of lifelong learning, which includes learning activities taking place in any age, in order to improve the personal, civic, social and professional knowledge, skills and competencies. Kretinga district municipality participated in a number of previously conducted studies, but the data is insufficient in detail revealing the situation of NFAE policy in the municipality. So far, no studies were carried out on implementation of NFAE in the municipality, so this master thesis aims to clarify the situation about the implementation of NFAE policy in the municipality. The subject of Master's Thesis – implementation of NFAE policy. The aim of Master's Thesis – to describe the theoretical aspects of the implementation of the NFAE and to analyse implementation of NFAE policy in Kretinga district municipality. Objectives of Master's Thesis: 1) to analyse the concept of NFAE in the context of public policy; 2) to analyse the theoretical aspects of the policy implementation; 3) to examine legislation of NFAE policy in Lithuania, it's implementing institutions and programs; 4) to survey the implementation of NFAE policy situation in the municipality. Research methods: analysis of scientific literature, analysis of legal documents and statistical data. The concept and significance of NFAE were analysed using method of scientific literature analysis. Legal regulation of NFAE policy was examined using the method of legal documents analysis. Methods of statistical data analysis were used to test the involvement of different organizations into NFAE policy implementation process in the municipality. The collected data were processed using Windows Microsoft Word and Windows Microsoft Excel. Descriptive statistical method was use for interpreting collected data. The work will be useful for the municipality, NFAE coordinator and institutions providing NFAE programs in order to improve NFAE policy implementation process in Kretinga district. This Master's work will reveal the general principles and cover the real situation of the implementation of NFAE policy in the municipality. According to the survey, an average of 3205 adults a year participated in NFAE programs over the past five years in the municipality, mostly educators – 2798, Third age university students – 134, library visitors – 81 and others, however implementation of NFAE policy in the municipality is fragmentary and not quite effective. The data about NFAE in the municipality is not gathered, reports are not being given, so it is very difficult to assess the real situation.

IVADAS

Nūdienos žmogus, gyvendamas globaliame nuolat besikeičiančiame žinių ir technologijų pasaulyje, labai dažnai atsiduria nuolatinės kaitos ir iššūkių kryžkelėje. Norėdamas išlikti patrauklus ir konkurencingas darbo rinkoje jis turi gebėti pasirinkti tinkamą kelią ir prisitaikyti nuolat besikeičiančioje aplinkoje. Šiame kontekste ypatingą reikšmę įgauna neformalusis suaugusiųjų švietimas (toliau NSS). NSS dažnai analizuojamas mokymosi visą gyvenimą kontekste, kuris apima mokymosi veiklas, vykstančias bet kuriame amžiaus tarpsnyje, siekiant tobulinti asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės srities žinias, įgūdžius bei kompetencijas (Knowles, 1990, p. 122-123; Stasiūnaitė, Pileičikienė, Žilinskaitė, 2013, p. 10). Mokymosi visą gyvenimą svarba akcentuojama ir ES ekonomikos augimo strategijoje „Europa 2020“ (Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija, 2010). Šios strategijos nuostatose pabrėžiamas suaugusių asmenų skatinimas mokytis siekiant įgyti naujus bei atnaujinti turimus įgūdžius. Mokydamiesi suaugusieji tenkintų savirealizacijos poreikius ir nuolat kintančios darbo rinkos keliamus reikalavimus.

Lietuvoje apie NSS, jo poreikį ir svarbą aktyviau pradėta diskutuoti 2001 metais kai buvo inicijuotas mokymosi visą gyvenimą memorandumo svarstymas. Tai buvo pirmas svarbaus dokumento svarstymas į aktyvias diskusijas įtraukęs didelį suinteresuotų institucijų ir asmenų ratą – nuo Seimo Švietimo, kultūros ir mokslo komiteto iki atskirų Lietuvos regionų, mokymo įstaigų ir nevyriausybinų organizacijų. Šis svarstymas davė impulsą aktyviems veiksams ir pokyčiams, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas galėtų gauti kokybišką pagrindinį išsilavinimą, įvairiose mokymo institucijose, o neformaliuose kursuose gautų tai, ko jam reikia, kad galėtų jaustis saugiu ir oriu ne tik Europos, bet ir viso pasaulio piliečiu (Bėkšta, Dienys, 2001).

Lietuvoje nuo 2004 metų buvo atlikta nemažai išsamių tyrimų neformaliojo suaugusiųjų mokymosi tematika (žr. 1 priedas). Atliktų tyrimų rezultatai parodė, kad NSS plėtra Lietuvoje kasmet susiduria su naujais kokybinio ir kiekybinio pobūdžio iššūkiais – auga kokybiškų švietimo paslaugų ir programų poreikis. Nustatytas svarbus teigiamas požymis – didėjantis NSS finansavimas, daugiausiai iš ES struktūrinių fondų. Tačiau šie tyrimai išryškino ir NSS politikos įgyvendinimo problemines sritis, kurias iš esmės patvirtino 2013 m. atliktas LR valstybės kontrolės tyrimas „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra“. Tyrimo išvadose (2013, p. 4) suformuluotos ir pateiktos šios NSS probleminės sritys:

- nepakankamas NSS organizavimas ir koordinavimas savivaldybėse;
- silpnas tarpinstitucinis bendradarbiavimas įgyvendinant NSS politikos nuostatas praktiškai;
- nenustatyti NSS finansavimo prioritetai ir principai;
- nepakankamai tiriama NSS poreikiai šalies mastu;
- NSS plėtra Lietuvoje nepakankamai rezultatyvi ir tolygi.

Kretingos rajono savivaldybė dalyvavo ne viename anksčiau atliktame tyrime, tačiau šių tyrimų duomenys nepakankamai išsamiai atskleidė NSS politikos įgyvendinimo Kretingos rajono savivaldybėje

situaciją. Trūksta empirinių duomenų, kad būtų galima atsakyti į šiuos NSS politikos įgyvendinimo Kretingos rajone klausimus:

- Kokiais dokumentais reglamentuojamas NSS politikos įgyvendinimas savivaldybėje?
- Kiek dėmesio organizaciniu lygiu skiriama NSS?
- Kokios pagrindinės NSS organizavimo savivaldybėje problemos ir jų sprendimo galimybės?
- Kokia NSS organizavimo savivaldybėse paklausa, pasiūla ir kokybė?

Iki šiol nebuvo atlikta tyrimų apie NSS įgyvendinimą Kretingos rajono savivaldybėje, taigi šiuo magistro baigiamuoju darbu siekiama išsiaiškinti NSS politikos įgyvendinimo situaciją Kretingos rajono savivaldybėje.

Darbo objektas – NSS politikos įgyvendinimas.

Darbo tikslas – apibūdinus NSS politikos įgyvendinimo teorinius aspektus, išanalizuoti NSS politikos įgyvendinimą Kretingos rajono savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti NSS sampratą viešosios politikos kontekste.
2. Išanalizuoti politikos įgyvendinimo teorinius aspektus.
3. Išnagrinėti NSS politiką Lietuvoje reglamentuojančius teisės aktus bei šios politikos įgyvendinančių institucijų veiklą ir programas.
4. Ištirti NSS politikos įgyvendinimo situaciją Kretingos rajono savivaldybėje.

Darbe taikyti tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų ir statistinė analizė. Taikant mokslinės literatūros analizės metodą išanalizuota NSS samprata, jos rūšys ir reikšmė. Analizuojant teisinius dokumentus ištirtas teisinis NSS politikos reglamentavimas, o naudojant įstaigų dokumentų ir statistinių duomenų analizės metodą ištirtas įvairių organizacijų įsitraukimo į NSS politikos įgyvendinimą Kretingos rajono savivaldybėje mastas, būdai ir galimybės. Surinkti duomenys apdoroti naudojant Windows Microsoft Word ir Windows Microsoft Excel programomis, duomenų analizei pritaikytas aprašomosios statistikos metodas.

Darbas bus naudingas Kretingos rajono savivaldybės administracijai, savivaldybės paskirtam NSS koordinatoriui, bei įstaigoms, teikiančioms NSS paslaugas, siekiant tobulinti NSS politikos įgyvendinimo procesą Kretingos rajone. Taip pat šis magistro darbas padės atskleisti bendruosius NSS įgyvendinimo principus ir išsiaiškinti NSS situaciją Kretingos rajono savivaldybėje.

Darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros ir šaltinių sąrašas. Darbo apimtis – 77 puslapiai, jame yra 3 lentelės, 32 paveikslai. Bibliografinį sąrašą sudaro 88 šaltiniai.

1. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo samprata švietimo politikos kontekste.

Švietimo politika – svarbi viešosios politikos dalis. Siekiant analizuoti švietimo politiką, visų pirma reikėtų išsiaiškinti sąvokų: „viešoji“, „politika“, „švietimo politika“, reikšmes.

Visiems žinoma, kad žodis „viešas“ yra žodžio „privatus“ antonimas. Jis naudojamas tokiuose terminuose kaip: viešoji nuomonė, viešasis transportas, viešoji teisė, viešoji tvarka ir pan. (Parsons, 2001, p. 18). Šis žodis siejamas su tam tikromis žmogaus gyvenimo sritimis, kurios nėra privačios ar priklausančios konkrečiam individui. Taigi „viešoji politika“ apima viešas žmonių gyvenimo sritis, kur manoma reikalingas valdžios institucijų įsikišimas, kad būtų pasiekiami geresni veiklos rezultatai. Visgi samprata to kas yra „vieša“ ir kas „privatu“ ne visiems ir ne visada buvo ar yra vienoda. Parsons (2001, p. 19) nurodo, kad visais laikais „egzistavo įtampa ar net kildavo konfliktų dėl to, kas laikytina „viešais“, ir kas laikytina „privačiais“ reikalais“. Šių sąvokų samprata kito nuo Graikų laikų iki XX a. pirmosios pusės, kai „naujojo liberalizmo“ šalininkai (Dewey Amerikoje ir Hobhouse ir Keynes Didžiojoje Britanijoje) pareiškė, kad „organizuotas protas“ turi rasti būdų suderinti privačiuosius ir viešuosius interesus (Parsons, 2001, p. 20). Ekonomistai viešumo ir privatumo sąvokas siūlo aiškinti pasitelkiant „gėrybių“ (kur viešoji gėrybė suprantama kaip visiems prieinama paslauga) terminą. Grynas viešasis gėrybes teikia valstybė, jos prieinamos visiems piliečiams (už jas mokėti nereikia), privačias (mokamas) gėrybes teikia rinka, jas gauna tik mokūs klientai (Parsons, 2001, p. 25).

Žodis „politika“ taip pat nėra lengvai suprantamas ir paaiškinamas. Tarptautinių žodžių žodyne „politika [gr. politikē (epistēmē) – valstybės valdymo menas], valstybės reikalų tvarkymo teorija ir praktika; visuomeninė veikla, sauganti klasinius interesus, pvz., vidaus, užsienio, ekonominė, finansinė“ (Zodziai.lt, 2015). Anglų kalboje du skirtingi žodžiai, *politics* ir *policy*, verčiami tuo pačiu žodžiu – *politika*. Šiame kontekste susiduriama su tam tikra painiava. Politika, kaip *politics*, Longman anglų kalbos žodyne (Longman Dictionary of Contemporary English, 1995), apibrėžiama kaip mokslo šaka, valstybės politinis gyvenimas ir valstybės valdymo menas, politinių siekių ir galių santykių dinamika; politika, kaip *policy*, tame pačiame žodyne, yra tam tikrai problemai spręsti pasirinktų racionalių veiksmų planas arba racionalus apgalvotas sprendimas. Taigi viešoji politika apima pastangas racionaliai pagrįsti veiksmą ar veiksmus. Parsons (2001, p. 28) viešąją politiką (*policy*) apibūdina kaip mėginimą apibrėžti ir struktūrizuoti racionalų pagrindą veiklumui arba neveiklumui. Hogwood ir Gunn (1984, 13-19) šiuolaikinę politiką aiškina pateikdami dešimt politikos vartosenos būdų, juose politika suvokiama kaip:

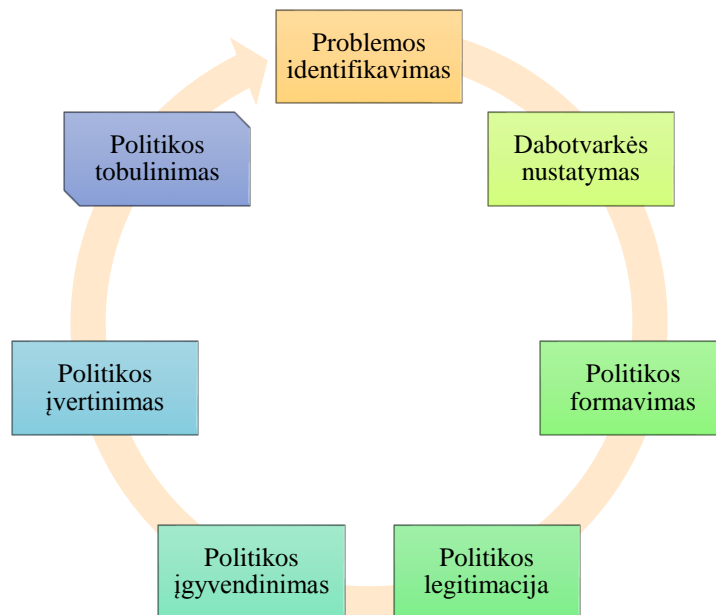
- tam tikros veiklos srities įvardijimas;
- bendro tikslo arba geidžiamos padėties išraiška;

- specifiniai siūlymai;
- valdžios sprendimai;
- formalus sankcionavimas;
- programa;
- išeiğa;
- rezultatas;
- teorija arba modelis;
- procesas (cit. iš Parsons, 2001, p. 28).

Viešosios politikos analizės procese, labiau akcentuojama ne pati viešoji politika, bet valdžios ir valdymo institucijos, politinė elgsena ir procesai, viešosios politikos fazės ir procedūros, susijusios su politikos veiksmais, sprendimų priėmimu ir politikos įgyvendinimu (Chlivickas, Domarkas, Gaulė ir kt., 2009). Iš daugelio autorių apibrėžimų ir aiškinimų suprantama, jog viešoji politika – procesas, reguliuojantis visuomenėje susidariusius veiksnius bei sprendžiantis įvairias problemas. Pastaroji sąvoka tapatinama su viešojo valdymo veikla. Kaip teigia Raipa (2009), minėtas terminas yra viešojo valdymo struktūrinė dalis. Todėl suprantama, kad viešoji politika yra viena reikšmingiausių veiksmų valstybės valdyme. Tačiau viešoji politika nėra vientisas procesas. Ji detalizuojama į smulkesnius etapus, kurie visumoje formuoja viešąją politiką.

Visuomenėje vykstantys procesai yra lyg tam tikra veiksmų seka, kurios eigoje galiausiai matomas vienoks ar kitoks rezultatas. Rezultatą įvertinus galima politikos procesą tęsti arba jį koreguoti. Viešosios politikos procesas – tai viešosios politikos formavimas, kuris susideda iš smulkesnių etapų. Norint formuoti atitinkamą viešąją politiką, būtina išskirti politikos proceso etapus, juos stebėti ir analizuoti. Šio proceso esmė – iškilusios problemos sprendimas pagal politikos formavimo fazes. Politikos procesas kitaip vadinamas ciklu, šis terminas naudojamas pranešti, ar procesas yra cikliškas ar tęstinis, t. y. ne vienkartinis veiksmų sudarytas planas (Michael, Furlong, 2004). Svarbiausias viešojo proceso ciklo privalumas yra tas, kad jis palengvina viešosios politikos formavimo supratimą, jo dėka politikos proceso kompleksas suskirstomas į smulkesnius etapus, kurių skaičius ir etapai literatūroje pateikiami skirtingai (Howlett, Ramesh, Perl, 2009). Ciklo dėka tikrinama ir prižiūrima įvairių viešojo administravimo subjektų, kurie tiesiogiai yra susiję su viešosios politikos formavimu, veikla arba modelis gali tiesiog padėti sekti įvykių seką.

Viešosios politikos procesas skirtingų autorių interpretuojamas įvairiai. Visgi išskiriami bendri viešosios politikos proceso etapai (žr. 1 pav.).

1 pav. Viešosios politikos proceso etapai.
Šaltinis: Dye, 2013.

Problemos *identifikavimo etape* apibrėžiama problema: ką reikia spręsti, kodėl yra manoma, kad tai problema, kas yra žinoma apie problemos priežastis. Problema gali iškelti visuomenė, politikai, atskiros bendruomenės, žiniasklaida ir kt.

Dabotvarkės nustatymo etape numatomas veikslių planas, kas ir kaip bus atliekama siekiant išspręsti problemą.

Politikos formavimo etape keliami klausimai ir vyksta diskusijos tarp įvairių interesų grupių. Diskutuojama apie problemos galimus sprendimo būdus, kaip įvertinti jų tinkamumą, kaštus, veiksmingumą? Kokių reikės materialinių ir žmogiškųjų išteklių? Kas su kuo turi konsultotis? Kokio lygmens sprendimą reikia priimti, norint išspręsti problemą.

Politikos formavimo etapui pasibaigus reikia priimtus sprendimus įteisinti, čia prasideda *politikos legitimacijos etapas*, kuris dažnai užtrunka ganėtinai ilga.

Įteisinus politinį sprendimą, prasideda *įgyvendinimo etapas*. Teisiniai dokumentai reglamentuoja kas už ką yra atsakingas, kokių priemonių turi imtis, kad būtų pasiektas norimas rezultatas. Politikos įgyvendinimo etapas labai svarbus, jam turi būti skirtas ypatingas dėmesys. Praktika rodo, kad dauguma inovatyvių idėjų, tame tarpe ir švietimo, nebuvo įgyvendintos, bet ne todėl, kad jos buvo nevykusios, o todėl, kad buvo skirtas nepakankamas dėmesys idėjos įgyvendinimui.

Po įgyvendinimo etapo seka *politikos vertinimo etapas*, jo metu įvertinami ir pamatuojami rezultatai (pagal tam tikrus kriterijus). Vertinimas reikalingas grįžtamajam ryšiui užtikrinti. Viešosios politikos ciklas nėra vienkartinis veiksmas, todėl po vertinimo etapo seka *politikos tobulinimo etapas*.

Raipa (2002, p. 11) viešąją politiką apibūdina kaip valdžios pastangas reguliuoti visuomenėje kylančius konfliktus tarp interesų grupių, skirstyti materialias ir simbolines vertybes bei paslaugas, fiskalinės politikos svertais reguliuoti biudžetą ir pinigų srautus. Jo nuomone viešojoji politika – tai tarsi atsakas į visuomenės grupių poreikius, reikalavimus, interesus, skundus, prašymus, susijusius su valdžios institucijų, jų biurokratinio personalo veikla.

Analizuojant politikos sąvoką svarbu suvokti, jog valstybės viešojoji politika bet kurioje srityje (kultūros, švietimo socialinės apsaugos ir pan.) reiškia aiškų esamos situacijos bei visuomenės vilčių ir poreikio suvokimą, o tos politikos įgyvendinimas – sąmoningą veiksmų tiems tikslams pasiekti pasirinkimą. Skirtingoje viešojo gyvenimo srityje visuomenė siekia skirtingų tikslų, todėl valstybės valdžia privalo atsakingai vykdyti kiekvienos srities (ekonomikos, prekybos, švietimo, sveikatos priežiūros, saugumo ir kt.) politiką.

Gyventojų švietimo poreikiai, tikslai ir lūkesčiai daro įtaką valstybės švietimo politikai. Švietimo politika – sudedamoji ir viena svarbiausių viešosios politikos dalių. Formuoti švietimo politiką visos sistemos mastu tebėra valstybinio sektoriaus prerogatyva (Želvys ir kt., 2003, p. 10).

Skirtingi mokslininkai švietimo politiką apibrėžia savaip. Trowler (cit. iš Želvys ir kt., 2003, p. 95) manymu švietimo politika – tai strategijų, priemonių ir veiksmų, susijusių su švietimo problemomis, numatymas siekiant įgyvendinti užsibrėžtus tikslus visuma. Profesorius Timar (2001), švietimo politiką apibūdina kaip materialinių ir fizinių išteklių kaupimą bei panaudojimą siekiant norima linkme paveikti institucijų, organizacijų ir individų elgesį, tačiau pripažįsta, kad ne retai tie ištekliai būna riboti, todėl politiniai sprendimai turi sulaukti visuomenės paramos. Jis teigia, kad valdžia, kuri nesugeba spręsti visuomenei aktualių problemų gali greitai prarasti jos pritarimą ir paramą. Dėl to priimant politinius sprendimus, vykstant diskusijoms, itin svarbu leisti reikštis įvairių interesų grupių atstovams (cit. iš Želvys ir kt., 2003, p. 6-7). Apibendrinant galime teigti, kad švietimo politika – kryptinga veiksmų ir materialinių išteklių panaudojimo visuma, kuriais siekiama įgyvendinti strateginius švietimo sistemos arba švietimo organizacijos tikslus, reaguojant į konkrečius socialinius pokyčius.

Pasak Taylor ir kt. (1997) švietimo politika turi savo specifines charakteristikas, (cit. iš Želvys ir kt., 2003, p. 9-10). Taylor ir kt. (1997) teigia, kad švietimo politika:

- *yra daugiau negu dokumentų rinkinys* – formalių dokumentų, jų tekstų nagrinėjimas reiškia neformalių konteksto subtilybių ir niuansų ignoravimą. Politika ir jos formos yra dinamiški reiškiniai, kurių užfiksuoti vien popieriuje neįmanoma.

- *yra įvairiasluoksnė* – švietimo politikos kontekstas apima daug ir įvairių interesų individų grupių. Ne visi jie vienodai aktyviai dalyvauja švietimo politikos procese, ne visi vienodai jaučia politikos įgyvendinimo rezultatus.

- *remiasi vertybėmis* – švietimo politika formuojama atsižvelgiant į visuomenėje vyraujančius idealus, vertybes, valstybės orientyrą kokį individą siekiama išugdyti. Taip pat formuojama švietimo politika tiesiogiai priklauso nuo asmenų, kurie formuoja politiką, pasirinktų metodų ir jų asmeninių vertybių.

- *turi kontekstą* – švietimo politika neatsiranda iš niekur, jos formavimą lemia istorinių įvykių raida, kultūros tradicijos, žmonių mentalitetas, ekonomikos lygis, socialinė aplinka ir daug kitų veiksnių.

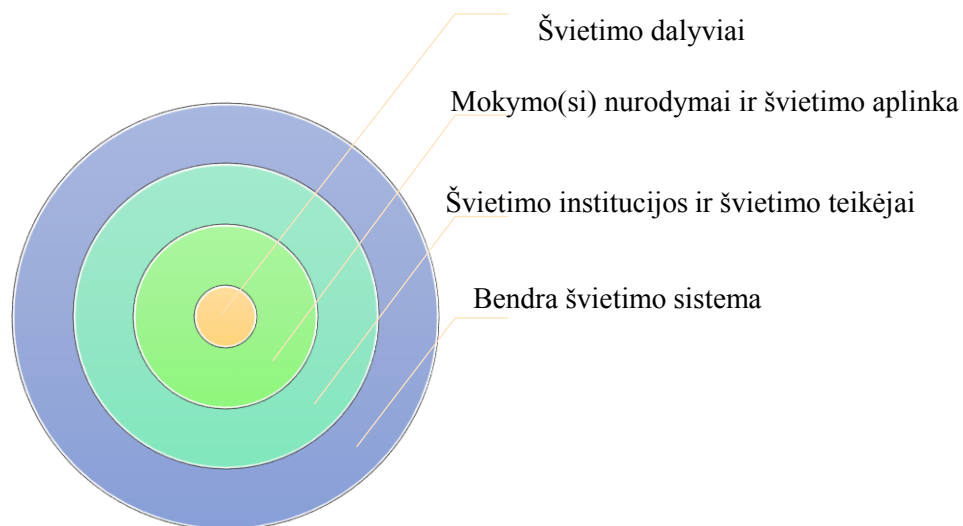
- *valstybinio sektoriaus prerogatyva* – visose šalyse už švietimo politikos įgyvendinimą atsakingos valstybinės institucijos (centrinė valdžia ir vietos savivalda).

- *siejasi su kitų sričių politika* – švietimo politika siejasi su kitų sričių politika (ekonomikos ir finansų, socialine, tautinių mažumų ir imigracijos, viešojo administravimo ir regioninės plėtros, kultūros ir paveldo išsaugojimo ir kt.) ir viena kitą įtakoja.

- *negali būti įgyvendinama tiesmukai* – politikos įgyvendinimo modelis „iš viršaus į apačią“ nėra veiksmingas. Siekiant sėkmingo politikos įgyvendinimo būtinas pritarimas ir iniciatyvos iš apačios.

- *turi tiek iš anksto numatomų, tiek ir nenumatytų padarinių* – įgyvendinant švietimo politiką, visuomenės poreikiai nuolat kinta, plėtojamas ekonominis ir socialinis šalies potencialas, vyksta globalizacijos procesai ir nuolatinė mokslo pažanga, o politika neatsiejama nuo formalių dokumentų rengimo, todėl reikia būti pasirengus netikėtumams.

Žvelgiant į švietimo politiką struktūriškai būtų galima ją suskirstyti į dalis: bendra švietimo sistema; švietimo institucijos, organizacijos ir švietimo teikėjai; švietimo politiką reglamentuojantys dokumentai ir aplinka; asmenys vienaip ar kitaip dalyvaujantys švietimo politikoje (žr. 2 pav.).

2 pav. Švietimo politikos sudėtinės dalys.

Visos paveikslėlyje pavaizduotos švietimo politikos dalys glaudžiai susijusios viena su kita. Didžiausias švietimo politikos dalis – švietimo sistema, kuri apima įvairius švietimo lygmenis

(ikimokyklinis, priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis vidurinis ugdymas, profesinis švietimas, universitetinis švietimas, neformalus vaikų ir suaugusiųjų švietimas ir pan.). Švietimo sistema negalėtų funkcionuoti be švietimo institucijų (darželiai, mokyklos, universitetai, švietimo centrai ir pan.) ir švietimo teikėjų (auklėtojai, mokytojai, dėstytojai, andragogai ir pan.). Švietimo sistema vien institucijų ir tiekėjų pagalba negalėtų tinkamai veikti be nurodymų (švietimo sistemos veiklą reglamentuojančių dokumentų) ir švietimui pritaikytų aplinkų. Švietimo dalyviai, su savo poreikiais, lūkesčiais, asmeniniais tikslais turbūt pati svarbiausia grandis, be kurios švietimo sistema taip kaip ir švietimo politika netektų prasmės.

Taylor ir kt. (1997) švietimo politiką klasifikuoja pagal politikos pobūdį (žr. 3 pav.).

3 pav. Švietimo politikos klasifikacija pagal pobūdį.
Šaltinis: Taylor ir kt., 1997.

Paskirstomosios švietimo politikos svarbiausias tikslas – paskirstyti švietimui skiriamus išteklius.

Nukreipta „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“ – „iš viršaus į apačią“ formuoja centrinės valdžios struktūros ir paveda vykdyti žemesniems švietimo padaliniams. Tai dažniausiai pasitaikantis ir įprasčiausias švietimo politikos pobūdis. Tačiau egzistuoja „iš apačios į viršų“ politikos modelis, kuriame atvirkščiai nei „iš viršaus į apačią“ sprendimų priėmimą įtakoja politiką įgyvendinančių grandžių elgsena.

Varžomoji ir laisvinamoji – ši politikos rūšis numato ką drausti ir riboti bei kaip ir ką išlaisvinti iš vienokių ar kitokių švietimo politikoje esančių suvaržymų.

Turinio ir formos – ši politikos rūšis numato ką ir kaip įgyvendinti. Formas numato institucijos (tai nurodymai ir kiti normatyviniai dokumentai), o turinį skelbia bendrojo pobūdžio švietimo politikos dokumentai.

Nuolatinė – švietimo politikos dokumentai gali pabrėžti nuolatinį ir nenutrūkstamą švietimo reformų pobūdį, švietimo politikos perimamumą, išliekantį keičiantis politinei šalies valdžiai.

Etapinė – politika besiremianti nuoseklia pakopų, etapų ar stadijų seka.

Materialioji – susijusi su konkrečių išteklių švietimo politikai įgyvendinti skyrimu.

Simbolinė – ši politikos rūšis reiškiasi abstrakčiomis, dažniausiai vertybinėmis deklaracijomis, kurios nenumato materialinių išteklių jai įgyvendinti ir nekuria smulkių veiklos planų.

Perskirstomoji – tokia politikos rūšis kai apmokestinama viena žmonių grupė tam, kad naudos gautų kita grupė.

Kalbant apie švietimo politiką bendrai tenka pripažinti, kad daugumoje valstybių vyrauja nukreiptos „iš viršaus į apačią“ švietimo politikos modelis, kai reglamentuojantys dokumentai nuleidžiami iš viršaus įgyvendinimui, dėl to politikos įgyvendinimas neretai stringa, nes pasigendama iniciatyvų „iš apačios“.

1.2. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo politikos samprata

Švietimo politiką galima skirstyti į bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštojo mokslo, tęstinio mokymo ir kt. politikas. Viena iš jų – suaugusiųjų švietimo politika. Analizuojant suaugusiųjų švietimo politiką neišvengiamai sutinkama sąvoka „mokymasis visą gyvenimą“ (angl. „lifelong learning“), ši sąvoka apibrėžiama kaip visa suaugusio asmens mokymosi veikla, kuri vyksta bet kuriuo amžiaus tarpsniu siekiant tobulinti asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės srities kompetencijas.

Mokymosi visą gyvenimą idėja istoriškai vystėsi nuo septintojo dešimtmečio (UNESCO konferencija) iki 2000 metų (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas). Linkaitytė ir Žilinskaitė (2008, p. 45-46) mokymosi visą gyvenimą idėjos istorinę raidą skirsto į tris etapus (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Mokymosi visą gyvenimą idėjos istorinė raida.

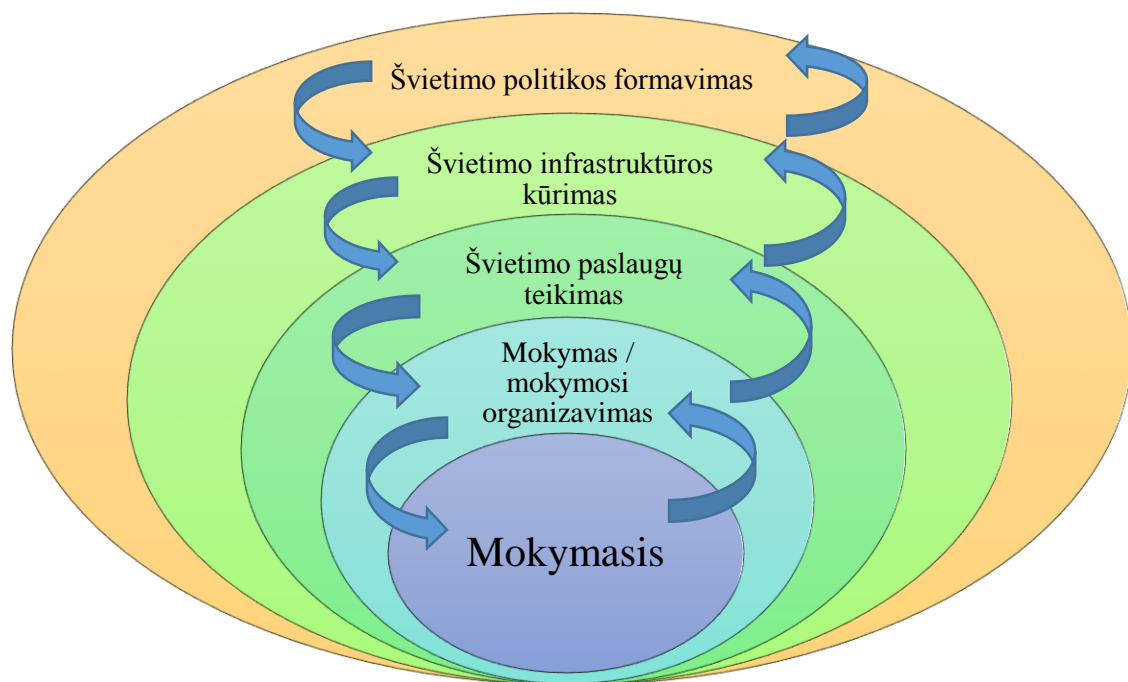
	I etapas	II etapas	III etapas
Metai	1960 m.	1978 m.	2000 m.
Įvykis / renginys	UNESCO konferencija	Deklaracija dėl ateities švietimo politikos besikeičiančiame socialiniame ir ekonominiame kontekste	Mokymosi visą gyvenimą memorandumas
Mokymosi visą gyvenimą idėjos tikslas	Mokymosi visą gyvenimą idėja grindžiama kompetencijų tobulinimu per savivada (ang. <i>self-directed learning</i>) mokymusi	Mokymosi visą gyvenimą idėja paversta politiniu tikslu	Keturi pagrindiniai mokymosi visą gyvenimą tikslai: 1. aktyvus pilietiškumas, 2. socialinė integracija, 3. įsidarbinimo galimybė, 4. asmeninė pilnatvė. Siekis išlaikyti balansą tarp kintančios ekonomikos bei kintančios socialinės aplinkos.
Tikslas	Skatinti geresnės visuomenės bei kokybiškesnio gyvenimo kūrimą bei leisti žmonėms geriau prisitaikyti prie pokyčių bei juos valdyti	Ne individo prisitaikymas prie švietimo institucijų, bet institucijos prie individo. Švietimas ir socialinė gerovė yra ne tik valstybės, bet ir individo atsakomybė	Išlaikyti balansą tarp kintančios ekonomikos bei kintančios socialinės aplinkos

Švietimo požiūris (idėja)	Nukreiptas į visuomenę (humanistinė)	Nukreiptas į rinką (ekonominė)	Siekiami balanso tarp visuomenės, rinkos ir individo poreikių (suderintas požiūris)
----------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------	---

Šaltinis: Linkaitytė, Žilinskaitė, 2008.

Linkaitytė, Žilinskaitė (2008, p. 46) teigia, kad tikslų, požiūrių į suaugusiųjų švietimą kaita, įtakota istorinių įvykių – nuoseklus procesas, kurio metu švietimo sampratos kito nuo suaugusiųjų švietimo iš nuolatinio švietimo pereinant prie mokymosi visą gyvenimą. Švietimo organizavimo funkcija analizuojamu istoriniu laikotarpiu yra padalyta tarp trijų sričių – rinkos, visuomenės ir valstybės institucijų, kuriant mokymosi galimybes pagal besimokančiųjų poreikius ir memorandume įvardytus tikslus (pilietinius, visuomeninius, ekonominius ir asmeninius).

Tęsiant suaugusiųjų švietimo politikos analizę, reikia paminėti, kad suaugusiųjų švietimo politika – sudedamoji suaugusiųjų švietimo sistemos dalis. Visa sistema suskirstyta į penkis tarpusavyje susijusius ir vienas kitą papildančius lygmenis (žr. 4 pav.).

4 pav. Suaugusiųjų švietimo sistemos modelis.

Šaltinis: Linkaitytė ir kt., 2012.

Mokymosi lygmenyje vyksta mokymosi veikla, siekiant įgyti arba plėtoti jau turimas kompetencijas.

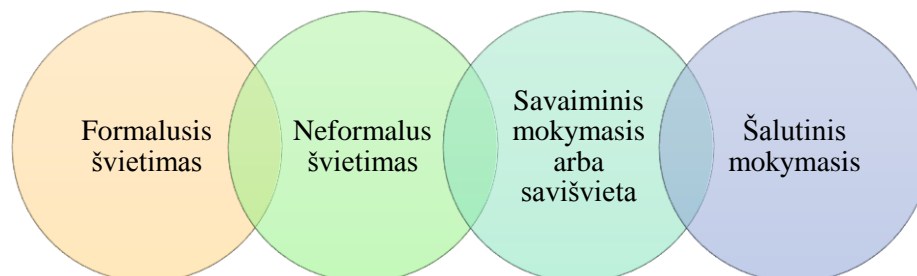
Mokymo / mokymosi organizavimo lygmenyje kuriamos suaugusiųjų poreikius atitinkančios mokymosi galimybės.

Švietimo paslaugos teikimo lygmenyje kuriamos ir teikiamos švietimo paslaugos (mokymosi programos, mokymo ir vertinimo metodikos, mokymosi aplinkos, paramos besimokančiajam sistemos, reklama).

Švietimo infrastruktūros kūrimo lygmenyje steigiamos suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimą prižiūrinčios institucijos ir įstaigos, rengiami suaugusiųjų švietimo specialistai – andragogai.

Švietimo politikos kūrimo lygmenyje kuriamos suaugusiųjų švietimo vizijos, tikslai, rengiami strateginiai dokumentai, vykdoma politikos įgyvendinimo stebėseną.

Kalbant bendrai apie suaugusiųjų švietimą mokymosi visą gyvenimą kontekste, reikėtų paminėti, kad jis organizuojamas įvairiomis formomis. Yra išskiriamos bent keturios suaugusiųjų švietimo formos (žr. 5 pav.).

5 pav. Suaugusiųjų švietimo formos.
Šaltinis: Folley, 2007.

Formalusis švietimas – suaugusiųjų švietimo forma, kuris vyksta švietimo ir mokymo įstaigose. Baigę mokymosi programas suaugusieji gauna valstybės pripažintus diplomus, įrodančius įgytas kvalifikacijas.

Neformalusis švietimas – suaugusiųjų švietimo forma, teikiama kiekvienam ne jaunesniam kaip 18 metų asmeniui. Jo paskirtis – mokymosi visą gyvenimą sąlygų sudarymas tam, kad būtų tenkinami asmens pažintiniai poreikiai, kad suaugęs asmuo turėtų galimybę tobulinti savo kvalifikaciją ir/ar įgyti papildomų kompetencijų. Neformalus švietimas yra neinstitucionalizuotas, dažniausiai vyksta ne formalioje aplinkoje (nevyriausybinių organizacijų teikiamos programos, kursai, seminarai, projektai, televizijos laidos ir pan.). Jam būdingi tokie požymiai: orientavimasis į specifinius individualius suaugusiojo poreikius; kompetencijoms įgyti pasirenkama lanksti metodika.

Savaiminis mokymasis arba savišvieta – tai mokymasis kasdienės veiklos metu, namuose, laisvalaikiu ir pan. Ši mokymosi forma nėra specialiai organizuota, neplanuojama, dažnai net pats suaugęs sąmoningai nesupranta, kad vyksta jo asmeninių ar profesinių kompetencijų tobulėjimas.

Šalutinis mokymasis vyksta tada kai žmogus jau turėdamas specialybę, savaiminiu būdu, domėdamasis, skaitydamas praktinio pritaikymo metu tampa kitos specialybės žinovu.

Šiame darbe išsamiau analizuojama viena iš anksčiau paminėtų suaugusiųjų švietimo formų – neformalus suaugusiųjų švietimas. Neformalus švietimas yra patogi švietimo forma, kuri padeda suaugusiam asmeniui atnaujinti jau turimas ir įgyti naujas kompetencijas. Neformalusis švietimas nuo formaliojo skiriasi švietimo specifika ir tik jam būdingais įgyvendinimo metodiniais principais. Brookfield išsamioje apžvalgoje (1986) aptaria šešis suaugusiųjų mokymo „rezultatyvios, išmokimą skatinančios aplinkos principus“ (cit. iš Folley, 2007, p. 94):

1. *Savanoriškas dalyvavimas* – demokratinis principas, pasižymintis tuo, kad besimokantieji gali bet kokių momentu pasišalinti ir panorėję vėl sugrįžti į mokymosi procesą. Tokiu būdu skatinamas aktyvus suaugusiųjų dalyvavimas ugdymo procese.

2. *Abipusė pagarba* – tiek besimokantysis tiek mokymo procesą organizuojantis, vykdamasis asmuo privalo gerbti vienas kitą. Suaugusiųjų ugdymo procese absoliučiai netoleruoti išsišokimai ir žmogaus orumą žeminantys veiksmai.

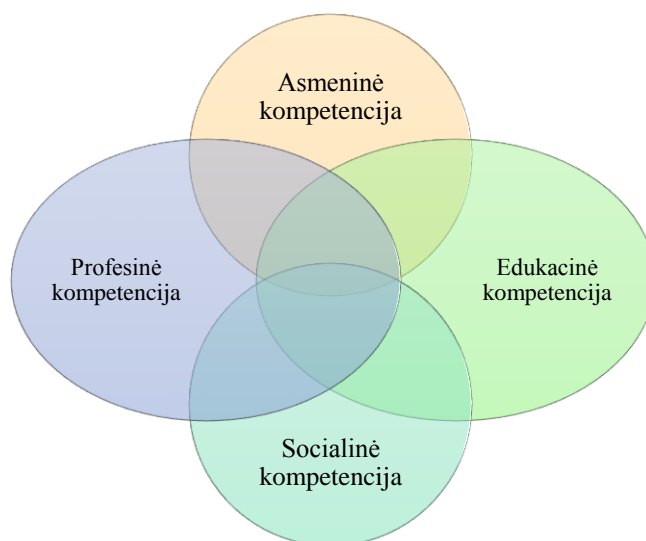
3. *Bendradarbiavimo dvasia* – suaugusiųjų švietėjas nebūtinai turi būti visų sričių ekspertas, jis turi būti moderatorius, gebėti valdyti besimokančiuosius ir juos supančią aplinką, vesti diskusijas vedančias į asmeninės patirties sklaidą.

4. *Veiksmas ir refleksija* – principas paremtas suvokimu, kad išmokimas nėra vien pasyvus žinių perdavimas, suaugusieji mokosi reflektuodami įgytas žinias per savo asmeninę patirtį.

5. *Kritinis mąstymas* – suaugusiųjų švietimas turi stimuliuoti žmogaus kritinį mąstymą.

6. *Savarankiškai pasirenkamas mokymasis* – tik pats besimokantysis gali kontroliuoti savo mokymosi procesą: ko mokytis, kaip mokytis ir kaip įvertinti ir panaudoti įgytas kompetencijas.

Neformalus suaugusiųjų švietimas – ne siauras specializacijos ugdymas, bet kompetencijų ir įgūdžių lavinimas ir tobulinimas. Didžiausias dėmesys neformaliajame švietime skiriamas keturioms pagrindinėms kompetencijoms tobulinti (žr. 6 pav.).

6 pav. Pagrindinės kompetencijos neformaliojo suaugusiųjų švietime.
Šaltinis: Folley, 2007.

Asmeninė kompetencija. Gilesnis savęs pažinimas ir suvokimas, gebėjimas save pristatyti, savęs vertinimas, savianalizės įgūdžiai, pasitikėjimas savimi, atsakomybė už savo veiksmus.

Edukacinė kompetencija. Saviraiškos mokymosi bei informacijos valdymo įgūdžiai, požiūris į mokymąsi visą gyvenimą.

Socialinė kompetencija. Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai, darbo komandoje ir dalijimosi atsakomybe įgūdžiai, verslumo įgūdžiai, konfliktų sprendimo įgūdžiai, lygių galimybių įsisąmoninimas, ekonominė savimonė, saviraiškos galimybių įsisąmoninimas ir panaudojimas.

Profesinė kompetencija. Specifinių sričių žinios bei įgūdžiai, supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką, požiūris į verslo kokybę.

Nors neformalus švietimas skirtingoms amžiaus grupėms (vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų) yra reglamentuojamas skirtingais valstybinio lygio dokumentais, tačiau neformalaus švietimo organizavimo principai išlieka visiems vienodi: neformalus švietimas yra planuojamas ir savanoriškas; mokymasis vyksta įvairioje aplinkoje ir esant įvairioms situacijoms, kai mokymas ar dėstymas nėra vienintelė ar pagrindinė veikla; veiklą gali vykdyti tiek profesionalūs mokymo vadovai, tiek savanoriai; veikla nebūtinai grindžiama tradiciniais mokomaisiais dalykais ar tarpsniais; paprastai skiriama konkrečioms tikslinėms grupėms ir priklauso nuo konkrečios temos.

Nuolatinis suaugusiųjų mokymasis – šių laikų kasdienybė. Valstybė, suaugusiųjų švietėjai ir patys suaugusieji vis aiškiau suvokia, kad žinių ir įgūdžių, kurios įgyjamos vaikystėje ir jaunystėje, šeimoje, mokykloje, kolegijoje ar universitete nebeužtenka visam gyvenimui. Tenka pripažinti, kad kartą įgytos profesinės kvalifikacijos nebepakanka norint išlikti konkurencingu darbo rinkoje. Nūdienos žmogui būtini gebėjimai prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos, jam reikalingi imlumo ir žinių atnaujinimo įgūdžiai. Lietuvos integracija į ES, kintantys aplinkos reikalavimai, konkurencija, darbe kylančios problemos, kurias būtina spręsti darbo rinkoje – tai veiksniai, kurie skatina žmones nuolat mokytis. NSŠ šiame kontekste itin palankus, nes apima asmens bendrosios kultūros ugdymą, profesinei veiklai reikalingų žinių įgijimą ir gebėjimų lavinimą bei tobulinimą. Žmonės siekia kelti savo profesinę kvalifikaciją, įgyti daugiau žinių ir patirties, nes tai sudaro palankesnes sąlygas individų socialinio statuso kitimui ir jo kilimui. Todėl ypač svarbu išryškinti nuolatinio mokymosi vaidmenį dinamiškoje šiandienos visuomenėje. Nuolatinis mokymasis – visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos (kintančių darbo sąlygų ir pan.) ir vidinio individo poreikio mokytis. Nuolatinį mokymąsi sąlygoja keli pagrindiniai veiksniai: išorinė aplinka, technika ir technologija, vidinė organizacijos aplinka bei žmonių individualūs charakteriai. Nuolatinio mokymosi uždavinys – kaupti profesinę patirtį, įgyti ir tobulinti savo kvalifikaciją, kad būtų galima greičiau prisitaikyti prie nuolatos kintančios veiklos pasaulyje. Galima išskirti kelias pagrindines nuolatinio mokymosi sistemas:

- *Profesinio rengimo sistema.* Jos uždavinys – ugdyti asmenybę, formuojant supratimą apie pasaulį ir suteikiant profesiniam mokymui reikalingų bazinių žinių. Jo tikslas – padėti žmogui įgyti naują kvalifikaciją, atitinkančią europinį lygį, ir skatinti norą nuolat mokytis. Šioje sistemoje formuojama nuostata, kad būtina nuolat mokytis siekiant išlaikyti kompetenciją, kuri leidžia prisitaikyti prie kintančių visuomenės gyvenimo sąlygų (ekonominių, socialinių ir t.t.).

- *Praktinio mokymo sistema.* Praktinis mokymas – žinių perteikimas, kaip reikėtų veikti, ką daryti norint išspręsti kilusias problemas. Ši mokymo sistema suteikia žinių apie tam tikrus principus, kuriuos galima pritaikyti praktikoje. Praktinio mokymosi forma vadinama seminaru, o jo pagrindinis objektas yra žmogus. Seminaruose taikomi metodai: elgsenos modeliavimas, žaidimas, vaidmenų atlikimas ir kt.

- *Konsultavimas ir projektų įgyvendinimas.* Konsultavimas – įsigilinimas į konkrečią problemą (situaciją) ir tos problemos sprendimo būdas. Konsultavimas padeda suvokti konkrečios organizacijos problemas ir jas išspręsti. Mokymasis ir kvalifikacijos kėlimas naudingas ir individui, ir organizacijai. Individui naudingas dėl to, kad padeda rasti įvairių problemų sprendimas; padidina darbinės veiklos vertę ir darbo našumą; sustiprina darbuotojo pasitikėjimo savo jėgomis; sukuria platesnes perspektyvas karjerai; formuoja geresnį organizacijos klimatą. Darbuotojų mokymasis ir kvalifikacijos kėlimas organizacijai naudingas, nes skatina motyvacijos augimą ir didina lankstumą; garantuoja organizacijos narių kvalifikacijos lygio palaikymą.

Rutkienė ir Trepulė (2009, p. 31) teigia, kad mokymosi visą gyvenimą koncepcija nėra vien tik populiarī politinė idėja, NSŠ išlaisvina mokymąsi nuo tradicinio mokymosi apribojimų, suteikdama mokymuisi universalumo, globalumo ir prieinamumo aspektus. Autorės mano, kad net laikantis utilitarios mokymosi visą gyvenimą paskirties, tai atspindi ekonominę paradigmą – mokymasis siekiant įsidarbinti ir tapti aktyviu piliečiu, toks mokymasis suteikia galimybę išsivaduoti iš užburto elitinio švietimo rato, kai mokytis gali tik pasinaudoję pirmąja galimybe, t. y. tradiciška seka įėjusieji į mokymosi pasaulį – mokykla, aukštoji mokykla, profesinis tobulėjimas, – nes lankstus mokymosi galimybių paskirstymas per visą gyvenimą ir švietimo sistemos lankstumas sudaro antrinių ir tretinių galimybių visiems, kuriems būtina atnaujinti ar įgyti naujas kompetencijas ir gebėjimus. Taigi NSŠ ne tik didina ekonominę konkurencingumą, jis taip pat tobulina asmenybę, skatina savigarbą bei galimybę jaustis visaverčiu visuomenės nariu.

Apibendrinant galima teigti, kad viešojoji politika plačiąja prasme apibūdinama, kaip organizuota veikla, kuri apima organizuotų tikslų ir programų rengimą ir įgyvendinimą sprendžiant visuomenės problemas įvairiose srityse, tame tarpe ir švietimo politikos. Švietimas įvardijamas, kaip įvairiapusė veikla, kuri apima visapusišką pilnavertės asmenybės formavimą bei padeda pamatus visaverčiam žmogaus ir valstybės gyvavimui. Švietimo politika bendrai suprantama kaip valstybės politikos švietimo sektoriuje įgyvendinimo užtikrinimas ir švietimo sričių, kurios tiesiogiai susijusios su tam tikrų valstybės interesų įgyvendinimu, nustatymas. NSŠ ir jo politika – valstybės vykdomos politikos sritis, siejama su mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimu, siekiant sukurti kuo palankesnes sąlygas ir patrauklesnes aplinkas bei suteikiant galimybes suaugusiems besimokantiejiems tobulinti žinias, mokėjimus ir įgūdžius.

1.3. Viešosios politikos įgyvendinimas – viešosios politikos proceso etapas

Dauguma autorių (Vilpišauskas, Nakrošis, 2003; Parsons, 2001) sutinka su teiginiu, jog politikos formavimo procesas nesibaigia tam tikro sprendimo priėmimu. Politikos įgyvendinimas – tai politikos formavimo proceso sąsaja. Viešosios politikos procesą analizuojantys autoriai mano, kad politikos formavimo ir įgyvendinimo etapai yra neatskiriamos proceso dalys, todėl politikos įgyvendinimas kartais apibrėžiamas kaip politikos tęsinys, kurio metu vyksta derybos tarp tų, kurie siekia, kad jų sprendimai būtų įgyvendinti, ir tų, nuo kurių priklauso šių sprendimų įgyvendinimas (Vilpišauskas, Nakrošis, 2003).

Bendra prasme politikos įgyvendinimą galima sieti su tam tikros politikos realizavimu. Politikos įgyvendinimo sėkmingumas priklauso nuo aiškių politikos tikslų ir uždavinių, tinkamos priežastinės teorijos, tinkamos įgyvendinimo struktūros, įgyvendinančių institucijų išteklių, interesų grupių požiūrio bei išorinės aplinkos požiūrio (Vilpišauskas, Nakrošis, 2003). Viešosios politikos įgyvendinimo efektyvumas itin svarbus – jis matomas iš projekto įgyvendinimo laikotarpyje pakankamo projektui realizuoti laiko ir išteklių. Kaip teigia Raipa (Chlivickas, Domarkas, Gaulė ir kt., 2009), nuo efektyvaus viešųjų institucijų gebėjimo planuoti, efektyviai parengti ir priimti bei įgyvendinti sprendimus priklauso šalies ekonominė padėtis, įvaizdis, galimybės naudotis tarptautinių organizacijų ekonomine ir politine parama.

Viešosios politikos įgyvendinimo etape atrenkami ir priimami iškilusios problemos sprendimai, realizuojama tai, kas nuspręsta. Stoškus ir Beržinskienė (2005) išskiria tokius klausimus, į ką įgyvendinimo fazėje turėtų būti atsižvelgta:

- „Kas turi būti padaryta?“
- „Kada tai turi būti padaryta?“
- „Kas tai darys?“
- „Kokių reikės išteklių?“.

Šie klausimai parodo veiksnius, į kuriuos turi būti orientuojamasi, norint kuo tiksliau ir racionaliau įgyvendinti tam tikrą sprendimą.

Novagrockienės (2001) teigimu sprendimo įgyvendinimas yra svarbiausias politinio sprendimo likimui. Autorė šioje politinio proceso etapo dalyje išskiria tokį klausimą – griežtai kontroliuoti sprendimo įgyvendinimą ar leisti vykdyti, atsižvelgus į konkrečias sąlygas? Politikos įgyvendinimo etape institucijos gali rinktis – prižiūrėti šį procesą pačiai ar pasitelkti kitas institucijas ar tarnybas, sukurtas tam tikram sprendimui spręsti taip sumažinant pačios institucijos veiklą ir galimybę geriau įsigilinti į kitus svarbius klausimus. O‘Toole‘ (2003, p. 237) pastebi, kad tarpinstitucinis bendradarbiavimas tiesiogiai įtakoja politikos įgyvendinimą, kuo glaudesnis bendradarbiavimas tarp įstaigų tuo sėkmingesnis viešosios politikos įgyvendinimas (cit. iš Lundin, 2005). Nepaisant to struktūrinis institucijos susiskirstymas priklauso nuo jos pačios supratimo kaip veiksmingiau įgyvendinti viešąją politiką ir priimti racionalius sprendimus.

Politikos įgyvendinimo modeliai sudaro trūkstamą grandį tarp politikos sprendimų priėmimo, ir politikos vykdymo bei politikos įgyvendinimo. Viešojoje politikoje vis dar egzistuoja didelis plyšys tarp sprendimų priėmimo modelių ir įgyvendinimo modelių. Įgyvendinimo modeliai skiriasi pagal mechanizmą, vartotinų kontroliuojant programų vykdymą, prigimtį: „iš viršaus žemyn“ modeliai ir „iš apačios aukštyn“ modeliai.

Organizacijų modeliai, politikos formavimą ir įgyvendinimą suvokiantys kaip žmogiškųjų sąveikų, o ne kaip mechanizmo ar sistemos funkcionavimo rezultata, šioms sąveikoms skiria ypatingą dėmesį (Parsons, 2001, p. 419).

Įgyvendinimo modeliai – kaip trūkstamoji grandis, nes vyriausybės lygiu priėmus politikos kryptis buvo ignoruojami įvairūs politikos proceso etapai. Naudojant įgyvendinimo modelius, pagrindinė problema yra numatyti institucinius mechanizmus, padedančius vyksti įgyvendinimui. Pirmasis analizavęs įgyvendinimą – Sabatier, iškėlė įgyvendinimo prigimties esminius klausimus (Lane, 2001, p. 144).

Išskiriami šie įgyvendinimo modeliai (Lane, 2001, p. 147-158):

- *įgyvendinimas kaip tobulas administravimas* – įgalina nustatyti įgyvendinimo nesėkmių priežastis. Šiame modelyje įgyvendinimas traktuojamas siauru požiūriu į grynųjų valdžios santykių charakteristikas – hierarchiją, paklusnumą, kontrolę, kontrolę bei tobulą koordinavimą, kurios suvokiamos kaip mechanizmas sėkmingam įgyvendinimui pasiekti. „Iš viršaus žemyn“ įgyvendinimo varianto modelio sąlygos retai pritaikomos dėl vidaus arba tarporganizacinio sudėtingumo.

- *įgyvendinimas kaip politikos vadyba* – įgyvendinimo modelis gali apimti sėkmingo įgyvendinimo gairių paiešką. Parsons (2001, p. 423) išskiria operacinės, korporacinės ir personalo vadybos modelius. Rizika: kas veikia įgyvendinimo procese yra tai, kas atlieka įgyvendinimą. Programa yra aktyviai remiama organizuotų rinkėjų grupių ir kelių įtakingų įstatymų leidėjų viso įgyvendinimo proceso metu, o teismai yra natūralūs arba taip pat palaikantys. Šios pakankamos sėkmingos sąlygos įvardija esminius veiksnys, kurie veikia politikos įgyvendinimą: technologija, tikslų nedviprasmiškumas, kvalifikacija, parama ir sutarimas.

- *įgyvendinimas kaip evoliucija* – Wildavsky įvedė įgyvendinimo proceso teoriją, teigiančią, jog įgyvendinimo procesas nebūtinai pasibaigia įgyvendinimu, tai gali būti tikslų performulavimas ir nauja rezultatų interpretacija (evoliucija). Evoliucinė įgyvendinimo koncepcija numato, kad įgyvendinimo procesas gali nebūti aiškiai atskirtas nuo politikos formulavimo etapų, painiojant tikslus ir rezultatus, įgyvendinimas nėra baigtinis, nes jis vykdyt politiką ir performuluos ją. Kaip pateikia Parsons (2001, p. 421) galia yra pagrindinis šio santykio veiksnys.

- *įgyvendinimas kaip mokymasis* – įgyvendinimas yra nesibaigiantis mokymosi procesas, kai įgyvendinantieji nenutrūkstamo paieškos proceso dėka patikslina tikslų funkcijas ir sutvirtina programų technologijas. Kiekvienas politikos etapas yra patobulintas, lyginant su ankstesniais, kai, praėjus tam tikram laikui, pradiniai tikslai turi transformuotis ir pradinės priemonės turi būti pakeistos. Ši įgyvendinimo

proceso rūšis įvairiuose metodo „iš viršaus žemyn“ variantuose vadinama naiviuoju, tobulu administravimu, hierarchiniu modeliu, nes ji įgyvendinimo procesą traktuoja kaip vienkartinį.

- *įgyvendinimas kaip struktūra* – įvykiai, sudarantys įgyvendinimo procesą, paprastai laikomi dalimis, formuojančiomis visumą. Įgyvendinimo struktūra susideda iš mažesnių struktūrų, telkiančių organizacijų narius, kuriems programa yra svarbiausias jų interesas (ar svarbi kaip įrankis). Įgyvendinimo struktūros metodas pabrėžia kitokias įgyvendinimo proceso galimybes, nei metodas „iš viršaus žemyn“: organizacijos sudėtingumą, dalyvių saviatranką, tikslų ir motyvų gausą, vietinio veikimo laisvę. Įgyvendinimo struktūra apima vienetus, įgyvendinančius programas; arba yra konstrukcija – įgyvendinimo struktūros yra administraciniai dariniai arba vienetas administracinei analizei.

- *įgyvendinimas kaip rezultatas* – tobulo administravimo modelis galėtų pasiekti būseną, apibūdinamą kaip pasiekti, kad tikslų įgyvendinimo sąvoka, yra ne tas pats, kas sukurti paties įgyvendinimo – ypač sėkmingo įgyvendinimo modelį. Įgyvendinimo metu bet koku atveju bus pasiektas rezultatas, bet pasiektasis rezultatas nebūtinai gali būti toks, kurio tikėtasi.

- *įgyvendinimas kaip perspektyva* – specialios perspektyvos suradimas kaip išeities taškas politikai vykdyti; įgyvendinimo perspektyva – praktikos perspektyva, kai veikėjai gali vykdyti politiką tikėdami, jog jų veiksmai pagaliau suponuos įgyvendinimą, bet jie gali klysti. Norint nustatyti įgyvendinimo perspektyvos sutapimo su sėkmingu įgyvendinimu laipsnį reikia turėti ir teoretiko perspektyvą.

- *įgyvendinimas kaip atgalinis planavimas* – atgalinio planavimo perspektyvos tikslas yra apgręžti, apsukti, įgyvendinimo modelių tendenciją naudoti „iš viršaus žemyn“ metodą, kai atsižvelgiama į užsibrėžtų planų įgyvendinimo atitikimą su numatytais tikslais ir planų keitimas, siekiant įgyvendinti užsibrėžtus tikslus.

- *įgyvendinimas kaip simbolizmas* – įgyvendinimas eksponuoja politinį simbolizmą – apeidamas nuoširdžias pastangas įgyvendinant realią politiką, - netrukdo įgyvendinimo sąvokos tinkamumui; tikslai gali būti pasiekti, nes jie buvo susipynę su kitais tikslais. Įgyvendinimo procesas turi simbolinių elementų skaičius ir tikslų įgyvendinimo galimybės pasekmės – išimtinai empirinis klausimas.

- *įgyvendinimas kaip dviprasmiškumas* – gali būti ne tiek politikų naudojamas strateginis instrumentas, kiek būtinas politinio proceso šalutinis produktas. Įgyvendinimas nebūna sėkmingas, jei biurokratija nėra gana sumani ar pernelyg autonomiška. Siekiant sėkmingo įgyvendinimo – sunkumai yra neišvengiami. Politikos procesas gali būti toks, kad dviprasmiškumas tampa sistemini visose politikos kryptyse. Įgyvendinimas gali būti nesėkmingas ne dėl prarajos tarp racionalaus politikos kūrimo ir netobulo politikos įgyvendinimo, bet dėl politikos neapibrėžtumo. Politika negali būti atskirta nuo įgyvendinimo, nes priešingu atveju politika gali būti identifikuota tik įgyvendinimo procese.

- *įgyvendinimas kaip koalicija* – įgyvendinimo procesas susideda iš palaikymo koalicijų, – iš veikėjų iš įvairių viešųjų ir privačiųjų organizacijų, turinčių bendrą požiūrį ir siekiančių įgyvendinti bendrus

tikslus per tam tikrą laiką, kuri sudaro politikos kryptį tinklo sąrangos ir hipotezės, kad įgyvendinimas iš esmės yra mokymasis. Vien tik politinių koalicijų egzistavimo nepakanka įgyvendinimui, nes per daug koalicijų ar per daug veikėjų gali blokuoti įgyvendinimo procesą.

- *įgyvendinimas kaip politinis lošimas* – politikos įgyvendinimo efektyvumas priklauso nuo to, kaip panaudojamos žemutinių įgyvendintojų grandžių žinios ir patirtis. Įgyvendinimas efektyvus tik tada, kai grupės sugeba išspręsti savo nesutarimus, nes efektyvi įgyvendinimo sistema privalo turėti tokių konflikto šalinimo priemonių, kurios užtikrintų klusnumą, o tai reiškia, kad viską lemia kontrolė. Kaip teigia Bardach, politikos įgyvendintojai siekia išlošti kuo daugiau galios ir siekdami savo pačių tikslų bei interesų mėgina naudotis sistema.

Nėra vieno politikos įgyvendinimo modelio, garantuojančio politikos sėkmę. Įgyvendinimo teorija iki šiol ieško sąveikos modelių ar įgyvendinimo proceso struktūrizavimo būdų, padedančių pasiekti tikėtiną politikos įgyvendinimą. Taigi, apibendrinus pateiktuosius modelius, galima juos suskirstyti į dvi grupes:

1. modeliai „iš viršaus į apačią“, kurie yra paprasti ir suderinami, bet stokoja esminio patvirtinimo; praktikoje pabrėžiama atsakomybė;
2. modeliai „iš apačios į viršų“, kurie yra realistiški ir pritaikomi; praktikoje pabrėžiamas pasitikėjimas.

Politikos įgyvendinimas yra viešų ar privačių veikėjų veiksmai, susiję su siektinų tikslų, iškeltų anksčiau priimtuose politikos sprendimuose. Norėdami tesėti rinkiminius pažadus, patenkinti tarptautinių organizacijų ar interesų grupių reikalavimus, politikai kartais formuluoja simbolinius arba labai miglotai ir plačiai apibrėžtus tikslus, kuriuos visiškai įgyvendinti neįmanoma, arba kurių įgyvendinimas darbotvarkėje yra numatytas įvykdyti vėliau, nei po vienos darbo kadencijos. Viešosios politikos procese rezultatai priklauso nuo viešosios politikos etapų, gebėjimo ir noro priimti ir įgyvendinti priimtus sprendimus. Pateiktieji modeliai padeda suvokti viešosios politikos įgyvendinimo svarbą ir išskirti pagrindines problemas, susijusias su politikos įgyvendinimu.

Lietuvoje įgyvendinimo problemos kyla dėl to, kad jos yra tarsi užprogramuojamos priimtuose sprendimuose. Tad politikos formavimo metu svarbūs veiksniai, nuo kurių priklauso politikos įgyvendinimo sėkmingumas (Vilpišauskas, Nakrošis, 2003, p. 20-21):

- *aiškiai ir tiksliai suformuluoti politikos tikslai ir uždaviniai*, dėl kurių sutaria pagrindiniai politiniai veikėjai;
- *tinkama priežastinė teorija*, kuria grindžiamos politikos priemonės ir kuri dažnai priklauso nuo ekonominės, socialinės bei kultūrinės aplinkos (*acquis communautaire*);
- *teisinė – institucinė įgyvendinimo, jo koordinavimo, priežiūros ir atskaitomybės struktūra*, galimybės mokytis koreguojant įgyvendinimą;
- *ištekliai*, kuriais disponuoja įgyvendinančios institucijos;

- *interesų grupių* požiūrio – priešinimosi ar palaikymo, kuris savo ruožtu priklauso nuo to, kaip keičiasi išteklių pasiskirstymas, reikiamų elgsenos pokyčių ir jų atitikimų grupių interesams ar dominuojančioms idėjoms, kurios dėl jų „teisingumo“ gina interesų grupes;

- *ekonominės, politinės, socialinės aplinkos pokyčių*, dėl kurių keičiasi ir galimybė tinkamai įgyvendinti anksčiau priimtus sprendimus ir kurios ypač svarbios atsižvelgiant į Lietuvoje vykstančius pokyčius ir nuolatos vykdomas reformas.

Tinkamai atliekamas viešosios politikos įgyvendinimas neįsivaizduojamas be kontrolės, kuri reguliuoja šį etapą. Pasak Vilpišausko ir Nakrošio (2003), didžiausia viešosios politikos įgyvendinimo problema yra politikos sprendimų netinkamas ar pavėluotas įgyvendinimas (neįgyvendinimas). Šio reiškinio priežastis gali būti nepakankamai išvystyta institucijų ar komitetų sistema per didelio darbo krūvio atžvilgiu ar teisės aktų, kurių pagrindu priimami sprendimai, prasta kokybė. Politikos įgyvendinimo problemos atsiradimą taip pat gali įtakoti, ketinamų priimti politinių sprendimų ir „žmogaus tiesiogiai priimančio nutarimą, asmeninių norų dermės stoka (Lundin, 2005), kitaip tariant kai išsiskiria sprendimą priimančiųjų siūlymai, nuomonės ir interesai.

Taigi, yra didelė gausybė įgyvendinimo modelių, kurie atspindi įgyvendinimo svarbą ir įvairius politikos įgyvendinimo būdus, skirtingai veikiančius viešąją politiką. Politika gimsta ir pradiniai tikslai koreguojami dėl jos vykdytojų savų interesų, dėl sąveikos su klientais ir įvairiomis interesų grupėmis; dėl nuolatinės viešosios politikos kaitos įgyvendinimo metu tinkamiau kalbėti apie politikos evoliuciją nei įgyvendinimą, nes politika nuolat evoliucionuoja, tad politika susiformuoja tokio proceso, kuris apima ir įgyvendinimą, metu, o dažnai priimami politiniai sprendimai yra daugialypių kompromisų išraiška. Viešosios politikos įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių (aiškiai suformuotų tikslų ir uždavinių ir kt.), kurie gali būti tiek lengvinantys, tiek sunkinantys rodikliai jos formavimo atžvilgiu. Politikos įgyvendinimo etape betarpiškai turi būti žvelgiama į įgyvendinamos politikos ateities perspektyvą, rezultata, laiką ir įgyvendinimo procese dalyvausiančius subjektus.

2. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

2.1. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo reglamentavimas

Lietuvos kaip nepriklausomos šalies švietimo sistema esminiams pokyčiams atsivėrė 1992 m., sukūrus ir patvirtinus Lietuvos Švietimo koncepciją kurioje suaugusiųjų švietimui buvo priskirtas suaugusiųjų bendrasis ir profesinis lavinimas. Mokymosi visą gyvenimą idėja Lietuvoje pradėta analizuoti tik 2001 m. svarstant Mokymosi visa gyvenimą memorandumą (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001), o formaliai buvo įteisinta tik 2004 m., patvirtinus Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2004).

Siekiant išsiaiškinti, kokią vietą Lietuvos švietimo sistemoje užima NSŠ, reikia susipažinti su bendra Lietuvos švietimo sistemos sandara. Remiantis LR Švietimo įstatymo, 2 skirsniu (Lietuvos Respublikos Seimas, 2011), švietimo sistema skirstoma į:

- *Formalųjį švietimą*, kuris apima pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, formalųjį profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas. Formaliajam švietimui būdingas tikslus mokymo laiko, mokomųjų dalykų ir švietimą teikiančių institucijų reglamentavimas. Akcentuojamas konkretus rezultatas, žinios. Baigus formaliojo ugdymo įstaigą yra suteikiamas oficialiai pripažįstamas išsilavinimą patvirtinantis dokumentas (atestatas, diplomai ir pan.).

- *Neformalųjį švietimą*, kuris apima ikimokyklinį ugdymą, priešmokyklinį ugdymą, neformalųjį vaikų švietimą ir neformalųjį suaugusiųjų švietimą. Neformalųjį švietimą vykdo formalios švietimo įstaigos, tačiau jis gali būti ir neinstitucionalizuotas. Jo tikslas nėra oficialaus dokumento ar konkrečių mokslinių žinių suteikimas. Neformalus ugdymas orientuojamas į praktinių įgūdžių lavinimą bei asmenybės tobulinimą.

- *Savišvietą*, kurios tikslas – suteikti galimybes asmeniui nuolat savarankiškai mokytis remiantis supančia informacijos erdve (bibliotekos, žiniasklaida, internetas, muziejai, bendravimas ir bendradarbiavimas ir kt.) ir iš kitų perimama gyvenimo patirtimi. Tai kiekvieno asmens individualus, natūralus ugdymasis vykstantis kasdienių patyrimų metu. Jis nėra struktūruotas ir vyksta savaime.

- *Švietimo pagalbą*, kuri apima profesinį orientavimą, švietimo informacinę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje, konsultacinę, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir kitą pagalbą.

NSŠ Lietuvoje reglamentuojamas šiais dokumentais: Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (Švietimo ir mokslo ministerija. Socialinės apsaugos ir darbo ministrija, 2004, 2008), LR švietimo įstatymu (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2011), Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio

mokymosi įstatymu (Lietuvos Respublikos Seimas, 2014). Šiuose dokumentuose apibrėžiamos pagrindinės su NSS susijusios sąvokos, kurios vėliau naudojamos rengiant kitus NSS reglamentuojančius dokumentus, suaugusiųjų neformaliojo švietimo ir andragogų rengimo programas, bei organizuojant suaugusiųjų švietimo procesą.

Mokymosi visą gyvenimą sąvoka Lietuvoje pirmą kartą apibrėžiama *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje* (Švietimo ir mokslo ministerija. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2004). Dokumente nurodoma, kad mokymasis visą gyvenimą – visa mokymosi veikla vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines žinias, įgūdžius ir kompetencijas. 2008 metais patvirtinta nauja Mokymosi visą gyvenimą strategijos redakcija (Švietimo ir mokslo ministerija. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2008). Strategijoje analizuojant esamą situaciją, neprofesinio neformalaus suaugusiųjų švietimo kryptys išskiriamos uždavinių lygyje:

- Aktyvinti neformalųjį neprofesinį suaugusiųjų švietimą, siekiant plėtoti piliečių užimtumą, valstybės ekonominę gerovę, socialinę sanglaudą, aktyvų pilietiškumą ir kiekvieno individo asmeninę gerovę.
- Lavinti asmenų bendruosius gebėjimus, kurie apima bendravimą gimtąja ir užsienio kalbomis, matematinius gebėjimus ir pagrindinius gebėjimus mokslo ir technologijų srityse, skaitmeninį raštingumą, mokymąsi mokyti, socialinius ir pilietinius gebėjimus, iniciatyvumą ir verslumą, kultūrinį sąmoningumą ir raišką.
- Daugiau dėmesio skirti suaugusiųjų gebėjimų atnaujinimui ir užtikrinti galimybes mokyti įvairiausių kalbų
- Didinti suaugusiųjų sveikatingumo, pilietinio švietimo ir meninio ugdymo prieinamumą savivaldybėse, plėsti neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų pasiūlą.
- Skatinti suaugusiųjų fizinio aktyvumą taip prisidedant prie ekonominės plėtros, socialinės sanglaudos, švietimo, sveikatos ir aktyvaus pilietiškumo stiprinimo.
- Stiprinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimą ir suaugusiųjų švietimo institucijų sąveiką.
- Didinti mokymosi visą gyvenimą prieinamumą, aukštosiose mokyklose įdiegiant mokymosi pripažinimo sistemą, kuri leistų įteisinti turimas kompetencijas įgytas neformaliojo ir savaiminiu būdu ir plėtoti suaugusiųjų švietimo paslaugas.

Mokymosi visą gyvenimą idėja įteisinama *LR švietimo įstatyme* (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2011), 16 straipsnyje, apibrėžiama NSS paskirtis – „sudaryti sąlygas asmeniui mokyti visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kompetencijų.“ Įstatyme užtikrinama suaugusiųjų asmenų mokymosi teisė dviem švietimo sistemos principais:

- *lygios galimybės* – švietimo sistema yra socialiai teisinga, įgyvendinama, asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo, pirmosios kvalifikacijos įgijimą, sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują;

- *tęstinumas* – švietimo sistema yra lanksti, atvira, sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.

2013 metais į Seimo darbotvarkę buvo įtrauktas NSŠ įstatymo pakeitimo įstatymo projekto svarstymas. Buvo manoma, kad NSŠ įstatymas (Lietuvos Respublikos Seimas, 1998) nebeatitinka šių dienų tikrovės ir poreikių. Taigi 2014 m. liepos mėnesį buvo priimtas *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas* (Lietuvos Respublikos Seimas, 2014), kurio paskirtis – „suteikti teises garantijas įgyvendinti įgimtą teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, laiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, atrasti naujų gyvenimo prasmų, skatinti ne tik gerinti profesinius įgūdžius, bet ir kurti prasmingą laisvalaikį, būti aktyviu demokratinės visuomenės nariu“ (Švietimo problemos analizė, 2015, p. 3).

Šiuo dokumentu įtvirtinti ir esminiai pokyčiai norintiems mokytis visą gyvenimą:

- pirmą kartą numatyta galimybė, šalių susitarimu, darbuotojams gauti iki 5-ių darbo dienų per metus mokymosi atostogas dalyvauti NSŠ programose.

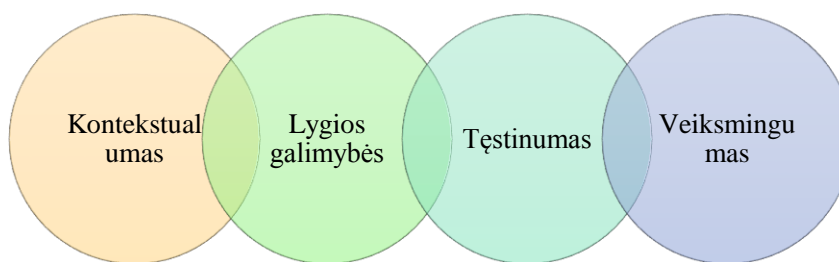
- neformaliojo švietimo ar savišvietos būdu įgyta asmens bendroji ar specialioji kompetencija gali būti pripažinta ir įteisinta kaip kvalifikacija, atitinkanti tam tikrą Lietuvos kvalifikacijų sandaroje nustatytą lygį.

Apibrėžta, kad Trečiojo amžiaus universitetas (TAU) yra NSŠ institucija, padalinys arba programa, teikiantys vyresnio amžiaus asmenų neformalųjį švietimą ir tęstinį mokymąsi, tenkinantys jų žinių ir kompetencijos plėtotės ir kultūrinius poreikius. Numatyta galimybė TAU konkurso būdu gauti valstybės paramą vykdant vyresnio amžiaus žmonių neformalų ir tęstinį mokymą, kompetencijos plėtotę, tenkinant kultūrinius poreikius.

Įstatyme aiškiai apibrėžtos suaugusiųjų švietimo formos, kas yra NSŠ, o kas – savišvieta ar tęstinis mokymasis. Nurodyta, jog NSŠ – asmens ir visuomenės interesus atliepiantis švietimas pagal įvairias NSŠ poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, teikiamas ne jaunesniems negu 18 metų asmenims.

Savišvieta – jau savarankiškas mokymasis, kuris remiasi asmens iš įvairių šaltinių gaunamomis žiniomis ir jo praktine patirtimi. O tęstinis mokymasis – mokymosi visą gyvenimą dalis, apimanti formalųjį, neformalųjį švietimą ir savišvietą, kai asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip baigta formaliojo švietimo programos dalis.

Dokumente įvardinti NSS ir tęstinio mokymosi principai (žr. 7 pav.).

7 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi principai.
Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimas, 2015.

Kontekstualumas – NSS dermė su krašto ūkinės, socialinės, mokslinė ir kultūrinės raidos kontekstu, tam kad atitiktų nuolat kintančios visuomenės poreikius.

Lygios galimybės – NSS yra socialiai teisingas, užtikrinantis asmenų lygias teises ir galimybes, nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Įstatymas suteikia visiems lygias galimybes tobulinti turimas ar įgyti naujas kompetencijas.

Tęstinumas – NSS reaguoja į nuolatinius pokyčius, suaugusiųjų poreikius ir sudaro sąlygas mokymuisi visą gyvenimą.

Veiksmingumas – NSS turi užtikrinti kokybiškus rezultatus.

Siekiant užtikrinti NSS politikos įgyvendinimo kokybę įstatyme numatyta stiprinti suaugusiųjų švietimo koordinavimą šalies ir savivaldybių lygiu, savivaldybėse paskirti suaugusiųjų švietimo koordinatorius, įtvirtinti andragogo (suaugusiųjų pedagogo) profesiją, įdiegti naujus suaugusiųjų finansavimo modelius.

NSS ir tęstinio mokymo įstatyme, 17 str. yra numatyta NSS ir tęstinio mokymosi finansavimas ir rėmimas. Įstatyme tiesiogiai nurodyti šie finansavimo šaltiniai (žr. 8 pav.).

8 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo šaltiniai.
Šaltinis: Lietuvos Respublikos Seimas, 2015.

Valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšos – lėšos skiriamos besimokantiems NSŠ ir tęstinio mokymosi programose pagal Vyriausybės patvirtintas finansavimo metodikas. Taip pat šios lėšos gali būti skiriamos institucijoms organizuojančioms ir vykdančios NSŠ.

Darbdavio lėšos – lėšos, kurias skiria darbdavys savo darbuotojo kvalifikacijai tobulinti. Vyriausybės nustatyta tvarka darbdavys gali gauti paramą šioms išlaidoms iš dalies finansuoti.

Dalyvio lėšos – asmens, dalyvaujančio NSŠ švietimo programoje asmeninės lėšos.

Kitos lėšos – partnerių, rėmėjų, ES struktūrinių fondų lėšos.

Aptariant suaugusiųjų švietimo politikos formavimo procesą, reikia pasakyti, kad suaugusiųjų švietimo politikos kūrimo tendencijas pasauliniame kontekste, taip pat ir Lietuvoje, apibrėžia svarbūs pasaulinio lygio dokumentai (UNESCO, Mokymosi visą gyvenimą memorandumas), kuriuose numatyta pasaulinės gėrovės kūrimo vizija. 2000 metais UNESCO patvirtino Dakaro veiksmų planą „Švietimas visiems“ (UNESCO (Paris), 2000), kuriame buvo iškelti bendrieji suaugusiųjų švietimo tikslai: neraštingumo mažinimas; pagrindinio, profesinio ir tęstinio mokymosi jaunimui ir suaugusiems prieinamumo užtikrinimas; lygių galimybių užtikrinimas siekiant išsilavinimo. 2009 metais šį veiksmų planą papildė Belemo susitarimas (CONFINTEA IV: International conference on adult education: living and learning for a viable future: the power of adult learning, 2010, p. 13-19), kuriame pateiktos rekomendacijos, kaip valstybėms pasiekti numatytų tikslų atitinkamose suaugusiųjų švietimo srityse:

- *Gyventojų neraštingumui mažinti* rekomenduojama: vadovautis prioritetiniu iššūkiu „Švietimas visiems“, kurio tikslas iki 2015 metų 50 proc. sumažinti neraštingų suaugusiųjų žmonių skaičių; užtikrinti suaugusiųjų žmonių raštingumo lygio pagerėjimą rekomenduojama sukurti gyventojų raštingumo kaitos stebėsenos sistemą tarptautiniu lygiu;

- *Suaugusiųjų švietimo politikai formuoti* rekomenduojama: parengti ir įgyvendinti finansiškai pagrįstą suaugusiųjų švietimo politiką, kuri sudarytų tinkamas mokymosi visą gyvenimą sąlygas; sukurti ir įdiegti nuolatinės stebėsenos mechanizmus, kurie leistų įtraukti į mokymosi visą gyvenimą visas suinteresuotas šalis; sukurti įrankius bei metodus leisiančius įvertinti ir pripažinti neformaliu ar savaiminiu būdu įgytas kompetencijas.

- *Valdymui optimizuoti* rekomenduojama: sukurti ir įdiegti mechanizmus, padėsiančius į suaugusiųjų švietimo politiką įtraukti visų lygių valdžios institucijas, pilietinės visuomenės organizacijas, socialinius partnerius, privatų sektorių, bendruomenes, švietėjų ir mokymosi dalyvių organizacijas.

- *Finansavimui didinti* rekomenduojama: švietimui skirti ne mažiau kaip 6 proc. BVP, akcentuojant finansavimo didinimą suaugusiųjų švietimui; remti esamas ir kurti naujas tarptautines suaugusiųjų raštingumui skirtas programas; prioritetą teikti moterų, kaimo gyventojų ir neįgaliųjų mokymosi finansavimui.

- *Suaugusiųjų įtraukimui didinti ir lygioms galimybėms užtikrinti* rekomenduojama: organizuoti specialius renginius (suaugusiųjų švietimo savaites, festivalius ir pan.); kurti moterims mokymo centrus; finansiškai remti socialiai pažeidžiamų asmenų švietimą.

- *Kokybei užtikrinti* rekomenduojama: sukurti suaugusiems skirtų mokymosi skirtų programų, mokymosi medžiagos ir mokymosi metodų kokybės kriterijus; užtikrinti švietimo teikėjų įvairovę; parengti suaugusiųjų mokymosi rezultatų įvertinimo kriterijus; remti suaugusiųjų švietimo tyrimus.

ES šalys formuodamos suaugusiųjų švietimo politiką, bendrai tariaisi dėl suaugusiųjų švietimo prioritetų ir bendrai įsipareigoja juos įgyvendinti. Bendriems tikslams apibrėžti ir priemonėms tikslų pasiekimui numatyti rengiami bendri Europos suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys dokumentai. 2009 metais patvirtinta Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginė programa „ET 2020“. Šioje strategijoje numatyti bendri suaugusiųjų švietimo ir mokymo sistemai keliami tikslai:

- Paversti mokymosi visą gyvenimą judumą tikrove;
- Tobulinti švietimo ir mokymosi kokybę ir veiksmingumą;
- Skatinti lygybę, socialinę sanglaudą ir aktyvų pilietiškumą;
- Stiprinti suaugusiųjų ir mokymosi aplinkų kūrybiškumą ir inovacijas (Council resolution on a renewed european agenda for adult learning. Official Journal of the European Union, 2011/C 372/01).

Remiantis bendrais Europos suaugusiųjų švietimo politiką reglamentuojančiais dokumentais kiekviena ES valstybė formuoja savo suaugusiųjų švietimo politiką siekdama atliepti Europos dokumentuose išskeltus tikslus. Visgi tenka pripažinti, kad valstybėse neretai atsiranda skirtumai tarp to ką suformuota suaugusiųjų švietimo politika turi įvykdyti ir ką iš tiesų įvykdo. Carnoy teigia, kad „šie skirtumai labai priklauso nuo valstybės galimybių ir ribų, kadangi valstybė apibrėžia suaugusiųjų švietimą ir susilaukia daugiausia naudos iš sėkmingo jo įdiegimo“ (Carnoy 1995, p. 3, cit. iš Foley, 2007, p. 161). Rubenson ir Beddie (Folley, 2007, p. 161) teigimu „beveik visose šalyse suaugusiųjų švietimo politikos varomoji jėga yra rūpestis žinių ekonomika bei visuomenės sanglauda, šios prielaidos įkūnytose skirtingose politinėse ekonomiose bei socialinės gerovės valstybių režimuose, kurie lemia suaugusiųjų švietimo politikų kryptį bei pasekmes“. Taigi įgyvendinamos suaugusiųjų švietimo politikos sėkmė valstybėje priklauso nuo visuomeninės politikos, valstybės požiūrio ir skiriamo finansavimo šiai politikos sričiai.

2.2. Neformalaus suaugusiųjų švietimo politiką įgyvendinančios institucijos.

Apžvelgiant NSŠ politiką įgyvendinančių valstybinio sektoriaus švietimo institucijų spektrą, reikia pažymėti, kad mūsų šalyje mokymosi visą gyvenimą politikos formavimo, vykdymo bei koordinavimo funkcijas tiesiogiai atlieka LR Švietimo ir mokslo ministerija (toliau ŠMM), LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau SADM) ir joms pavaldžios institucijos, kitos ministerijos bei savivaldybių administracijos.

ŠMM rengia NSŠ reglamentuojančius teisės aktus; koordinuoja valstybinių ir savivaldybių NSŠ įstaigų veiklą, nustato jų prioritetines veiklos kryptis derindama jas su regioninės plėtros programomis; rengia NSŠ įstaigų sistemos plėtojimo ir jų finansavimo tobulinimo projektus; užsako ir finansuoja NSŠ programas, tikslinius projektus ir mokslinius tyrimus; organizuoja suaugusiųjų švietimo teikėjų kvalifikacijos tobulinimą, informuoja ir konsultuoja suaugusiųjų švietimu besidominčius juridinius ir fizinius asmenis (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2010).

SADM yra atsakinga už žmogiškųjų išteklių plėtros politikos įgyvendinimą, kurį koordinuoja šios ministerijos Darbo departamentas; plėtoja suaugusiųjų švietimo sistemos veiklą, susijusią su bedarbių ir įspėtų apie atleidimą darbuotojų, dirbančiųjų bei įvairių socialinės atskirties grupių atstovų profesiniu mokymu ir tobulinimu; užsako ir remia padedančio prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių suaugusiųjų švietimo programas, tikslinius projektus ir mokslinius tyrimus (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2014).

Be jau paminėtų, galima išskirti kai kurias kitas institucijas, aktyviai prisidedančias prie NSŠ vystymo, stiprinimo ir plėtros. Šios institucijos taip pat betarpiškai prisideda prie valstybės strateginių tikslų, susijusių su mokymosi visą gyvenimą, įgyvendinimo Europos kontekste:

1. Ugdymo plėtotės centras (UPC) – įkurtas 2009 m. rugsėjo 1 d. reorganizavus Pedagogų profesinės raidos centrą (PPRC), Švietimo plėtotės centrą (ŠPC), Mokytojų kompetencijos centrą (MKC), Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centrą (LSIC) ir dabar yra didžiausia Švietimo ir mokslo ministerijai pavaldi įstaiga, kuri rengia ir įgyvendina tikslines suaugusiųjų tęstinio mokymosi programas; taip pat įgyvendina programas, skirtas suaugusiųjų mokytojų kvalifikacijos tobulinimui bei metodinei veiklai plėtoti ir stiprinti (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, b) 2011).

2. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC) – plėtoja mokymosi visą gyvenimą sistemą, atliepančią šalies ūkio poreikius ir tarptautines iniciatyvas (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013).

3. Švietimo mainų paramos fondas (ŠMPF) – padeda institucijoms pasinaudoti tarptautinio bendradarbiavimo teikiamomis galimybėmis, administruoja ES struktūrinių fondų remiamas programas, vykdo programų rezultatų sklaidą (Švietimo mainų paramos fondas, smpf.lt).

4. Lietuvos darbo birža (LDB) – įgyvendindama valstybines užimtumo garantijas darbo rinkoje, padeda žmonėms įsidarbinti, aprūpina darbdavius reikiama kvalifikuota darbo jėga, įtraukia registruotus darbo biržoje asmenis į gyventojų užimtumo programas, įvairias švietimo veiklas (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2011).

NSŠ ir mokymosi visą gyvenimą politikos sėkmingam įgyvendinimui skatinamas tarpinstitucinis švietimo bendruomenių ir visuomeninių organizacijų bendradarbiavimas. Taigi, greta paminėtų kai kurių valstybinio sektoriaus institucijų, reikšmingas vaidmuo tenka ir nevyriausybinėms organizacijoms bei asociacijoms, pvz.:

1. Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba, patvirtinta 2014 m. Jos tikslas – koordinuoti valstybinių ir savivaldybių neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų veiklą, nustatyti jų prioritetines kryptis. Valstybės ir savivaldybių institucijų, darbdavių ir darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų, kitiems visuomenės interesams atstovaujančių organizacijų (neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi) atstovai. Tarybos funkcijos yra svarstyti pagrindines Lietuvos suaugusiųjų švietimo plėtros perspektyvas ir strategines plėtros kryptis, atlikti suaugusiųjų švietimo sistemos plėtotės projektų analizę, koordinuoti suaugusiųjų švietimo įstaigų veiklą (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2014).

2. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Pelno nesiekianti, nevyriausybinė organizacija, įkurta 1996 m. Jos tikslas – prisidėti prie valstybės suaugusiųjų formaliojo ir neformaliojo švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo. Formaliajame suaugusiųjų švietime dirbantys fiziniai asmenys – vadovai, atstovaujantys suaugusiųjų mokymo centrams, gimnazijoms, mokykloms, suaugusiųjų klasėms, veikiančioms prie bendrojo ugdymo įstaigų. Asociacija bendrauja ir bendradarbiauja su įvairiomis šalies institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis, renka, analizuoja ir teikia informaciją suaugusiųjų švietimo klausimais, teikia pasiūlymus suaugusiųjų švietimo politikai formuoti ir įgyvendinti, rengia ir įgyvendina šalies ir tarptautinius švietimo projektus (Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, 2009).

3. Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija. Pelno nesiekianti, nevyriausybinė organizacija, įkurta 1992 m. Jos tikslas – vienyti Lietuvoje suaugusiųjų švietimo srityje veikiančius asmenis, koordinuoti ir remti jų veiklą, prisidėti prie valstybės švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo. Suaugusiųjų švietimo srityje dirbantys juridiniai ir fiziniai asmenys. Suaugusiųjų švietimo klausimais asociacija bendradarbiauja su valstybinėmis ir savivaldybių institucijomis, teikia joms metodinę pagalbą ir pasiūlymus suaugusiųjų švietimo politikai formuoti ir įgyvendinti, renka, analizuoja, apibendrina ir teikia informaciją, konsultuoja, organizuoja seminarus, konferencijas, muges, atlieka viešinimo ir ugdymo veiklą, rengia ir įgyvendina nacionalinius bei tarptautinius švietimo projektus (Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija, 2012).

4. Nacionalinė Trečiojo amžiaus universitetų asociacija. Pelno nesiekianti, nevyriausybinė organizacija, įkurta 2015 m. Tikslas – skatinti įvairaus amžiaus žmonių socialinę integraciją į visuomenę

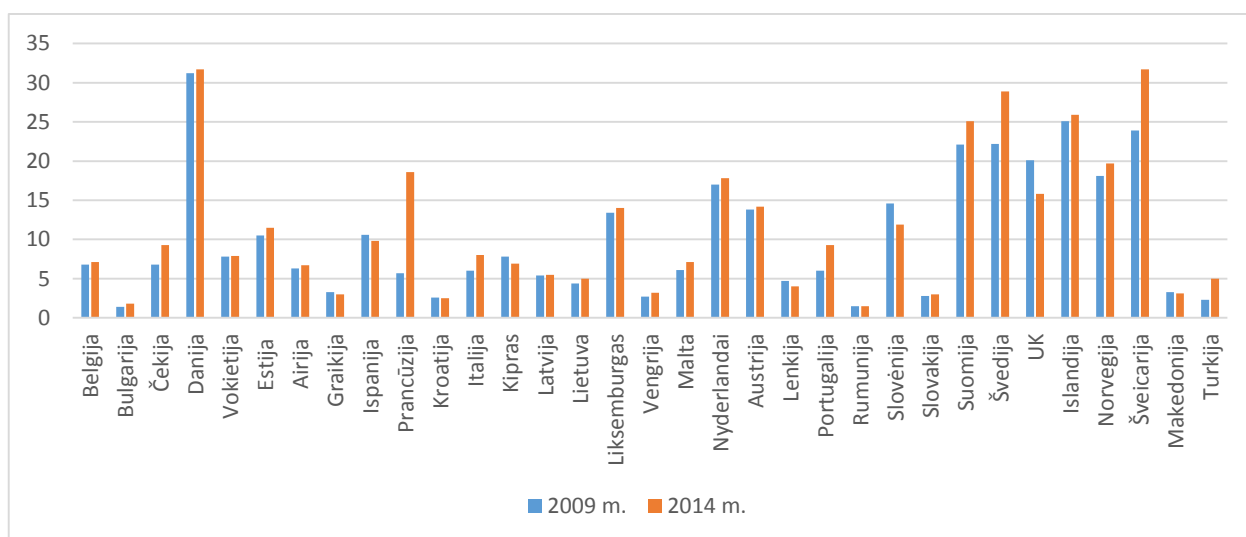
bei nuolatinio mokymosi poreikį, vykdyti sveikata stiprinti padedančias ir gyvenimo kokybę gerinančias priemones. Trečiojo amžiaus universitetai (NVO), veikiantys kaip savarankiški juridiniai vienetai arba prie įvairių šalies švietimo, socialinės rūpybos įstaigų ar bendruomenių veikiantys Trečiojo amžiaus universitetai kaip jų padaliniai. Lietuvoje iš viso veikia virš 50 šio tipo NSS visuomeninių organizacijų ar padalinių prie biudžetinių įstaigų (Medardo Čioboto trečiojo amžiaus universitetas, treciojoamziausuniversitetas.lt).

LR švietimo įstatymo 58 straipsnyje nurodyta, kad savivaldybės taryba, be kitų jai pavestų funkcijų formuoja NSS programas teikiančių mokyklų tinklą, kuris atlieptų gyventojų mokymosi poreikius, o savivaldybės administracija organizuoja NSS. Taigi, ne Lietuvos Seimui, ne ŠMM ar kitoms ministerijoms, o savivaldybėms tenka pats svarbiausias ir atsakingiausias vaidmuo įgyvendinant valstybės NSS politiką, nes tik vietos savivaldybės darbuotojai, žinodami demografines aplinkybes, vietinių žmonių problemas ir poreikius gali įtraukti į NSS tas gyventojų grupes, kuriems šis švietimas yra naudingiausias ir reikalingiausias.

Lietuvoje veikia ištis nemažas skaičius NSS politiką formuojančių, koordinuojančių ir įgyvendinančių valstybinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų. Jų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose suformuluoti tikslai ir išskelti uždaviniai yra orientuoti į mokymosi visą gyvenimą plėtrą ir Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ išskeltus nacionalinius siekius.

2.3. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo politikos įgyvendinimo rezultatai Lietuvoje

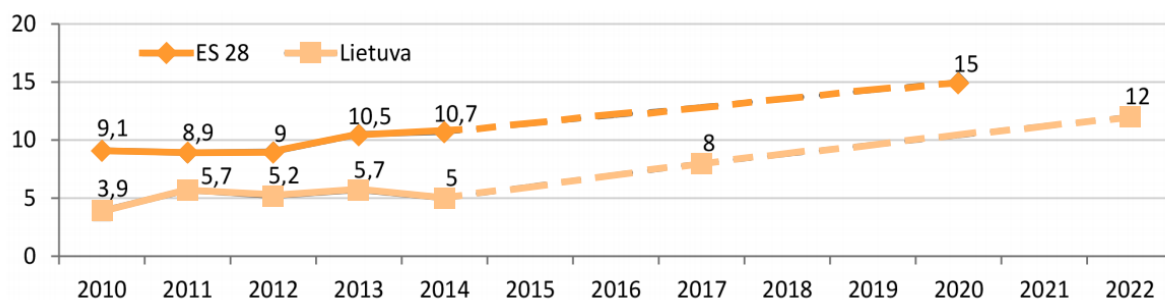
Lietuvoje kaip ir visoje Europoje mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimas ir plėtra itin svarbi, nes ja siekiama užtikrinti visų piliečių saviraišką, socialinių ir profesinių lūkesčių įgyvendinimą, tvarų ekonomikos klestėjimą ir galimybių įsidarbinti garantijas, kartu formuojant demokratinės vertybes, socialinę sanglaudą, aktyvų pilietiškumą ir kultūrų dialogą (Švietimo problemos analizė, 2015). Tačiau tenka pripažinti, kad ne visose Europos šalyse ši idėja sėkmingai įgyvendinama. Eurostato statistiniai duomenys parodė, kad Lietuvos suaugusiųjų (25-64 metų amžiaus) dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą veiklose vienas žemiausių (21 vieta) tarp visų ES šalių (žr. 9 pav.).

9 pav. Suaugusiųjų (25-64 metų amžiaus) dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą veiklose (%) ES 2009 ir 2014 m. šalyse.

Šaltinis: Eurostat. Lifelong learning - Percentage of adult population aged 25-64 participating in education and training.

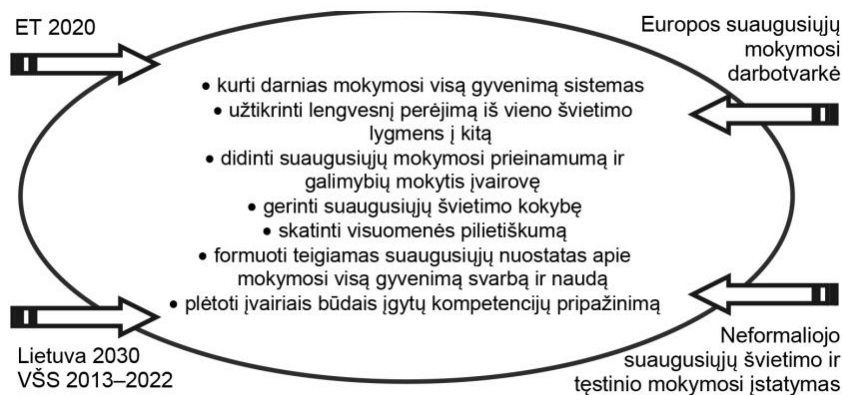
Grafike pateikti duomenys rodo, kad tik 5 proc. visų Lietuvos suaugusiųjų 2014 metais dalyvavo mokymosi visą gyvenimą veiklose, kai tuo tarpu užfiksuotas ES vidurkis – 10,7 proc. Todėl, vertinant mūsų šalies situaciją ir realias galimybes, strateginiuose Lietuvos švietimo dokumentuose keliami mažesni siekiai suaugusiųjų mokymuisi nei vidutiniškai ES šalyse – Valstybinėje švietimo strategijoje (VŠS) numatyta, kad 2017 m. būtų 8 proc., o iki 2022 m. – 12 proc. besimokančių 25–64 metų gyventojų (žr. 10 pav.).

10 pav. Besimokančių suaugusiųjų (25–64 m.) dalis (%): būklė ir strateginiai siekiai, išskelti ET 2020 bei VŠS 2013–2022 m.

Šaltinis: Švietimo problemos analizė, 2015.

Strateginiuose ES ir Lietuvos švietimo dokumentuose („ET 2030, Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkėje, „Lietuva 2030“, Valstybinėje Švietimo Strategijoje 2013-2022, Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme) plėtojant mokymosi visą gyvenimą sistemą pabrėžiama būtinybė padidinti suaugusiųjų mokymosi galimybių prieinamumą ir skatinti mokymosi visą gyvenimą įvairovę (žr. 11 pav.).

11 pav. ES ir Lietuvos įsipareigojimai suaugusiųjų švietimui.
Šaltinis: Švietimo problemos analizė, 2015.

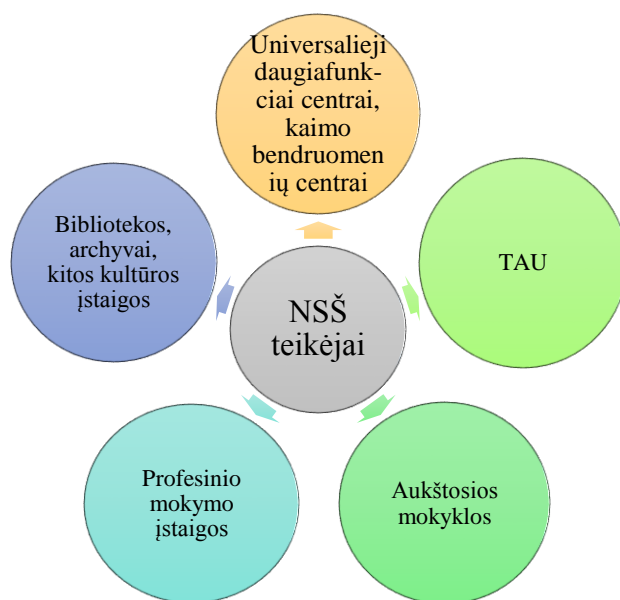
Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje (Europe 2020, 2010), kitaip vadinama ET 2020, mokymosi visą gyvenimą srityje pabrėžiamas suaugusiųjų mokymosi skatinimas bei jo kokybės gerinimas, nacionalinių kvalifikacijų sistemų plėtojimas ir pasiekimų pripažinimas, lengvesnis perėjimas iš vieno švietimo sektoriaus į kitą. Ilgalaikė suaugusiųjų mokymosi vizija suformuota 2011 m. atnaujintoje Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkėje (Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning, 2011/C 372/01), kurioje išskeltas pagrindinis tikslas – sudaryti galimybę kiekvienam suaugusiajam įgyti ir tobulinti savo gebėjimus ir kompetencijas visą gyvenimą. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (Lietuva 2030, 2015) vienu iš svarbiausių veiksnių, lemiančių visuomenės vystymosi procesus, nurodoma gerai išvystyta ir sėkmingai veikianti mokymosi visą gyvenimą sistema. Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje (Lietuvos Respublikos Seimas, 2013) vienas iš keturių strateginių tikslų yra skirtas mokymosi visą gyvenimą sričiai – sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje. 2014 m. priimto Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo paskirtis – suteikti teises garantijas įgyvendinti įgimtą teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, laiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, atrasti naujų gyvenimo prasmų, skatinti ne tik gerinti profesinius įgūdžius, bet ir kurti prasmingą laisvalaikį, būti aktyviu demokratinės visuomenės nariu. Įstatyme įtvirtintos nuostatos numato naujas, kokybiškai svarbias prielaidas plėtoti suaugusiųjų mokymąsi: stiprinti suaugusiųjų švietimo koordinavimą šalies ir savivaldybių lygmeniu, savivaldybėse paskirti suaugusiųjų švietimo koordinatorius, įtvirtinti suaugusiųjų pedagogo – andragogo – profesiją, diegti naujus suaugusiųjų švietimo finansavimo modelius.

Šiandiena Lietuvoje išplėtotas nemažas NSS teikėjų tinklas (žr. 12 pav.), suaugusiųjų informavimui ir mokymosi prieinamumui gerinti sukurtos elektroninės platformos:

- EPALE – daugiakalbė atviros narystės bendruomenė, kuri skirta suaugusiųjų politikos formuotojams, mokytojams, dėstytojams ir kitiems suaugusiųjų švietimo srities specialistams visoje Europoje. Platformos paskirtis – viešinti NSS informaciją, dalintis patirtimi, užmegzti partnerystės ryšius NSS srityje.

- Suaugusiųjų mokymosi sistema (SMIS) – interaktyvi elektroninio mokymosi paslauga, suteikianti galimybę suaugusiems elektroniniu būdu gauti NSS paslaugas.

Sukurtas informatyvus tinklapis <http://www.suaugusiujuvietimas.lt/>, kuriame talpinama visa aktuali informacija susijusi su NSS.

12 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų teikėjai.
Šaltinis: Švietimo problemos analizė, 2015.

Lietuvoje veikia 46 *aukštosios mokyklos*, iš jų 19 – nevalstybinės. Universitetuose siūlomos mokymosi programos norintiems tobulinti profesines kompetencijas ir kvalifikaciją ar darbinius įgūdžius. Taip pat organizuojami bendrųjų kompetencijų tobulinimo mokymai: užsienio kalbų, kompiuterinio raštingumo, retorikos meno kursai. NSS programos aukštosiose mokyklose sudaromos įvertinus ketinančių mokyti poreikius.

Lietuvoje veikia 90 *profesinio mokymo įstaigų*, iš jų 12 – nevalstybinės. Vykdamt suaugusiųjų profesinį mokymą, sudaromos galimybės į veiklas įsitraukti nekvalifikuotiems ar nepaklausią ir neperspektyvią kvalifikaciją turintiems bedarbiams.

NSS gali būti sėkmingai įgyvendinamas aktyviai įtraukiant gyventojus į kultūrinės, edukacines, menines veiklas. Lietuvoje labiausiai prie NSS įgyvendinimo prisideda *bibliotekos*. Lietuvoje veikia apie

2,5 tūkst. įvairaus dydžio ir statuso bibliotekų. Bibliotekos kryptingai veikia aktyviai skatindamos gyventojų įsitraukimą į mokymąsi visą gyvenimą.

Kaimo vietovėse steigiami *universalieji daugiafunkciai centrai*, aktyviai veiklą vykdo *kaimo bendruomenių centrai*. Abiejų institucijų funkcijos panašios – teikti švietimo, kultūrinės, socialinės, sveikatos, sporto užimtumo ir kitas paslaugas vaikams ir vietos bendruomenei paslaugas.

Nuo 1995 metų Lietuvoje veiklą pradėjo Trečiojo amžiaus universitetas (toliau – TAU). 2014 metais Lietuvoje veikė 40 TAU. TAU – vienas iš būdų skatinti NSS Lietuvoje. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme (Lietuvos Respublikos Seimas, 2014) apibrėžta šių institucijų paskirtis. „TAU – savarankiška, savanoriška organizacija, savo veikla užtikrinanti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinanti jų efektyvų, produktyvų ir turiningą gyvenimą, palaikant jų darbingumą, fizinį aktyvumą“ (Švietimo problemos analizė, 2015). Įgyvendinant ES projektą „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas (II etapas)“, 2012 – 2014 m. šių institucijų veiklai buvo skirti du tyrimai: „Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė“ (2012) ir „Trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje: situacijos analizė ir plėtros gairės“ (2014). 2012 – 2014 m. atliktų tyrimų duomenys rodo, kad TAU veikla Lietuvoje plečiasi ir įtraukia vis daugiau suaugusiųjų, tačiau TAU plėtrai vis dar trūksta patalpų, dėstytojų ir pastovaus finansavimo.

Kalbant apie NSS programas reikia paminėti, kad AIKOS duomenimis, 2014 m. Lietuvoje buvo įregistruota daugiau kaip 12 tūkst. NSS programų, kurios yra skirtos suaugusių asmenų bendriesiems ir profesinės veiklos gebėjimams tobulinti.

Lietuvoje veiklą vykdo daug suaugusiųjų švietimo tiekėjų. Jie teikia įvairių formų, būdų ir turinio suaugusiųjų mokymo programas, taip sudarydami sąlygas suaugusiųjų mokymosi galimybių plėtrai, visgi išryškėja ir probleminės sritys, bei ne visai išnaudotos galimybės:

- Bibliotekos, muziejai, teatrai, kitos kultūros įstaigos, kultūros paveldo objektai, archyvai galėtų aktyviau įsitraukti sudarant daugiau mokymosi galimybių įvairaus amžiaus žmonėms ir ypatingai asmenims iš socialiai pažeidžiamų grupių.

- Nepakankamas profesinio mokymo įstaigų, aukštųjų mokyklų ir kitų švietimo įstaigų tarpinstitucinis bendradarbiavimas.

- Informavimo ir konsultavimo paslaugos nėra tinkamai išplėtos ir koordinuotos, kad suteiktų pakankamos informacijos suaugusiesiems apie esamas mokymosi galimybes ir jų ugdymosi poreikius atitinkančias suaugusiųjų mokymosi programas.

- Nepanaudotos visos nuotolinio ir el. mokymosi prieinamumo galimybės, nors jos sudaro puikias sąlygas suaugusiems asmenims dalyvauti mokymosi veiklose jiems patogiu laiku ir tinkamu tempu.

- Apžvelgus šalies NSS finansavimo sistemą išaiškėjo, kad valstybės institucijos NSS programas dažniausiai finansuoja arba tikslinių dotacijų forma arba projektų atrankos konkurso būdu. Tačiau šių

tiesioginių neformaliojo švietimo finansavimų priemonių taikymas tik nežymiai skatina neformaliojo švietimo plėtrą šalyje. Norėdama pasiekti išties ženklių rezultatų vyriausybė turėtų rasti būdų, išteklių įdiegti ir pritaikyti efektyvius NSS finansavimo modelius.

Iki šiol NSS sritis finansinės paramos požiūriu buvo ganėtinai apleista, daugiausia dėmesio buvo skiriama į darbo rinkos poreikius orientuotą suaugusiųjų švietimą. Neformalus neprofesinis suaugusiųjų švietimas buvo finansuojamas šalies ir Europos Sąjungos programų (pvz.: Grundtvig, Erasmus+), fondų, nevyriausybinių organizacijų, privačiomis lėšomis ir pan. Vienas didžiausias mokymosi visą gyvenimą paslaugų finansavimo šaltinių ir šiandien išlieka ES struktūrinių fondų investicijos. Iš ES struktūrinių fondų 2004–2013 m. skirta apie 1,96 mlrd. Lt (2012-12-31 duomenys) (Valstybinio audito ataskaita, 2013), tačiau tikėtina, kad naujai priimto Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo nuostatos į NSS finansavimą paskatins kokybišką ir sparčią suaugusiųjų mokymosi plėtotę Lietuvoje.

ES programos skatinančios NSS politikos plėtrą. Europos Sąjunga administruoja programas orientuotas į skirtingas tikslines grupes. Programos numato skirtingas priemones, tačiau visoms joms būdingi keli pagrindiniai tikslai:

- skatinti neformalų švietimą visose amžiaus grupėse;
- padėti surasti partnerių tolimesniems bendradarbiavimas, dalinantis patirtimis, kuriant naujas idėjas; skatinti įtraukti mažiau socialinių galimybių turinčius žmones;
- finansiškai remti projektų programas, atitinkančias programai keliamus tikslus.

Pagrindinės ES administruojamos programos skirtos NSS:

- Erasmus+: Erasmus programa aukštajam mokslui skirta didinti studentų įsidarbinimo galimybes ir tobulinti gebėjimus tuo prisidedant prie Europos ekonominės pažangos gerinimo; gerinti mokymo ir mokymosi kokybę; įgyvendinti Europos aukštojo mokslo modernizavimo strategiją Programos šalyse ir vystyti Partnerinių šalių potencialą; stiprinti tarptautiškumą; remti Bolonijos procesą ir politinį dialogą su strateginėmis Partnerinėmis šalimis.

- Erasmus+: Grundtvig programa siekiama gerinti suaugusiųjų mokymosi kokybę visoje Europoje. Ji suteiks galimybes, suaugusiųjų švietėjams mokytis vieniems iš kitų, skatinti suaugusiųjų mokymąsi ir plėtoti strategines partnerystes, gerinant suaugusiųjų mokymosi prieinamumą.

- Erasmus+: Leonardo da Vinci programa skirta ES šalių bendradarbiavimui remti ir skatinti tobulinant profesinį rengimą. Pagrindinis programos tikslas – suvienyti įvairių Europos šalių institucijas, įskaitant visų lygių profesinio mokymo įstaigas, vietos valdymo institucijas, darbdavių organizacijas, kitas visuomenines organizacijas kuriant ateities profesinio rengimo politiką.

Siekiant plėtoti NSS paslaugas ir pritaikyti jas visuomenės ir darbo rinkos poreikiams, ŠMM skelbia NSS programų finansavimo konkursus. 2015 metais skiriant lėšas, prioritetai buvo teikiami paraiškoms,

kurios buvo įvardytos kaip NSŠ programos sudarančios galimybes (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2015):

1. plėtoti mokymosi visą gyvenimą paslaugas regionuose;
2. ugdyti darbo rinkai aktualias suaugusiųjų bendrąsias kompetencijas;
3. tenkinti Trečiojo amžiaus universiteto asmenų mokymosi poreikius;
4. tobulinti andragogų kompetencijas įgyvendinant aktualias suaugusiųjų švietimo programas;
5. plėtoti neformalaus suaugusiųjų švietimo paslaugas formalaus švietimo įstaigose.

Konkursui buvo pateiktos 78 paraiškos, patvirtintos 23, kurių bendra vertė – 289 532,00 Eur (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2015).

NSŠ plėtotei 2014 – 2016 m. skirta beveik 60 mln. eurų, kurie bus panaudoti stiprinti šioms sritims: bendrųjų kompetencijų įgijimui ir teigiamų mokymosi nuostatų formavimui, mokymosi visą gyvenimą galimybių profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose plėtrai, taip pat finansinių ir organizacinių paskatų sistemai suaugusiųjų mokymuisi kurti.

Taigi, Lietuvoje veikia daug NSŠ tiekėjų, kurie teikdami įvairių formų, būdų ir turinio suaugusiųjų mokymo programas, plečia suaugusiųjų mokymosi galimybių įvairovę, tačiau NSŠ veiklos dažniausiai yra įgyvendinamos projektų pagrindu, trūksta tęstinumo, taip nesudaromos palankios sąlygos mokymosi visą gyvenimą tradicijos kūrimui Lietuvoje (Mokomės visą gyvenimą, 2015).

3. NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo tikslas – išanalizuoti NSŠ politikos įgyvendinimo situaciją Kretingos rajono savivaldybėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. sudaryti NSŠ teikėjų žemėlapi;
2. išsiaiškinti kokias NSŠ programas siūlo NSŠ teikėjai Kretingos rajono gyventojams;
3. išsiaiškinti kokios suaugusiųjų tikslinės grupės dalyvauja NSŠ programose.

Tyrimas buvo vykdomas 2015 metų lapkričio – gruodžio mėnesiais. Tyrimas buvo atliktas naudojant kokybinę tyrimo metodiką. Atliekant NSŠ situacijos Kretingos rajono savivaldybėje įvertinimo tyrimą, naudoti ataskaitų bei statistinių duomenų analizės metodai, siekiant išsiaiškinti NSŠ Kretingos rajono savivaldybėje teikėjus, jų veiklos pobūdį ir intensyvumą neformaliojo suaugusiųjų švietimo aspektu.

Tyrimui atlikti buvo pasirinktos šios institucijos:

1. Kretingos rajono pedagogų švietimo centras.
2. Kretingos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba.
3. Kretingos Jaunimo ir suaugusiųjų mokymo centras.
4. Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus viešoji biblioteka.
5. Kretingos dienos veiklos centras.
6. Klaipėdos teritorinės darbo biržos Kretingos skyrius.
7. Moterų informacijos ir mokymo centras.
8. Kretingos Muziejus.
9. Kūlupėnų bendruomenė „Kūlupėnai“.

Tyrimo duomenų šaltiniai:

- įstaigų 2010 – 2014, 2011 – 2015 metų veiklos ataskaitos;
- įstaigų veiklą reglamentuojantys dokumentai;
- įstaigų interneto svetainės (www.psckretingos.lt, www.tarnyba.kretinga.lm.lt,

<http://www.kretingasjmc.lt/>, www.kretvb.lt, www.kretingosneigalieji.lt, www.ldb.lt/klaipeda, www.kmimc.lt, www.kretingosmuziejus.lt, <http://www.kulupenubc.lt>);

- Kretingos rajono savivaldybės 2011 – 2014 m. bendruomenių projektų suvestinės.

Įstaigų metų veiklos ataskaitos laisvai prieinamos internete, jas galima rasti Kretingos rajono savivaldybės interneto svetainėje www.kretinga.lt, Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus viešosios bibliotekos metinės veikos ataskaitos skelbiamos bibliotekos tinklapyje (prieiga internete: <http://www.kretvb.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos>). Duomenys apie Kretingos skyriaus vykdomą profesinį

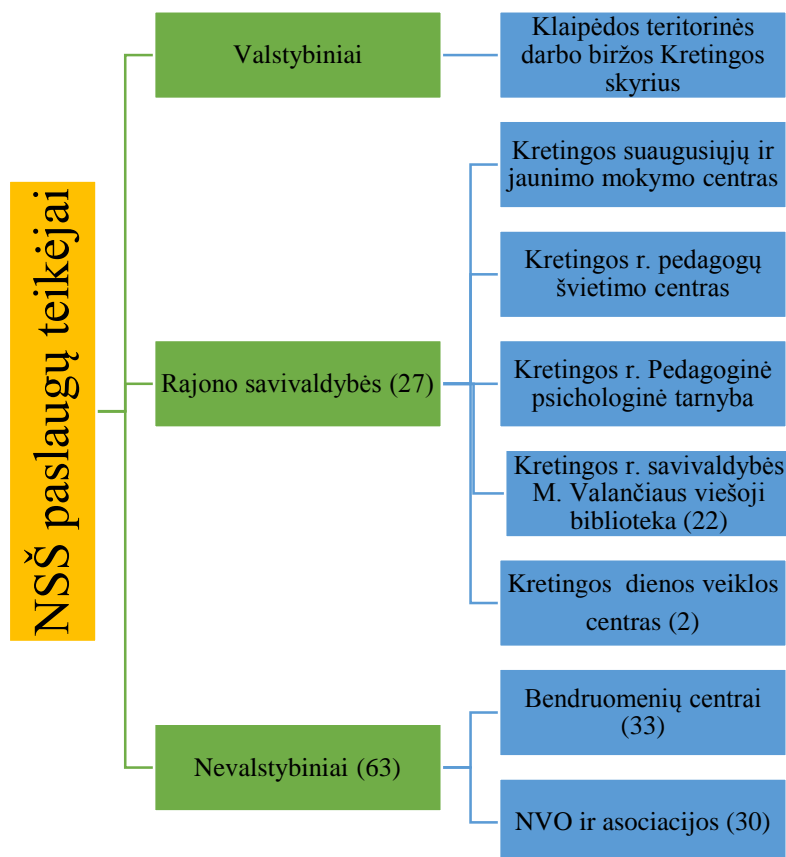
suaugusiųjų švietimą buvo renkami Klaipėdos teritorinės darbo biržos tinklapyje (prieiga internete: www.ldb.lt/TDB/Klaipeda/DarboRinka/Kretingos%20skyriuje/LastSituacija.aspx). Duomenys apie Kūlupėnų bendruomenės vykdytus projektus rinkti iš svetainės skyrelio Veikla → Projektinė veikla (<http://www.kulupenubc.lt/projektine-veikla>).

Analizuojant nurodytus šaltinius buvo renkami šie duomenys:

- įstaigos veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nurodytos veiklos sritys, tikslai ir uždaviniai susiję su NSŠ;
- įstaigoje siūlomų / vykdomų NSŠ programų skaičius;
- NSŠ dalyvių tikslinės grupės, dalyvaujančios NSŠ programose, bei jų kiekybinė išraiška.

3.2. Tyrimo duomenų analizė

Kretingos rajono savivaldybės teritorijoje veikia apie šimtas NSŠ paslaugų teikėjų (žr. 13 pav.).

13 pav. NSŠ paslaugų teikėjai Kretingos rajono savivaldybėje.

Vienas valstybinis teikėjas – Klaipėdos teritorinės darbo biržos Kretingos skyrius. Rajono savivaldybės teikėjai (27) – Kretingos suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centras, Kretingos rajono pedagogų švietimo centras, Kretingos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba, Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus viešoji biblioteka (jos struktūrą sudaro: Kretingos ir Salantų miestų filialai (MF) ir 20 kaimo filialų (KF), Kretingos dienos veiklos centras ir dienos veiklos centro Salantų filialas. Nevalstybiniai teikėjai (63) – šią NSŠ teikėjų grupę sudaro 33 bendruomenių centrai (žr. priedas 2) ir 20 NVO ir asociacijų (žr. priedas 3).

Kretingos rajono savivaldybėje, Oficialiosios statistikos portalo 2015 metų liepos 1 d. duomenimis, gyveno 39 444 gyventojai (Oficialiosios statistikos portalas, 2015), taigi NSŠ paslaugų teikėjų skaičius atrodo pakankamas efektyviam NSŠ švietimo politikos įgyvendinimui rajone, tačiau ne visi teikėjai teikia nuolatinės NSŠ paslaugas.

Kretingos rajono savivaldybės biudžetinių švietimo įstaigų veikla NSŠ srityje labiau pamatuojama, kadangi jos Kretingos rajono savivaldybei kasmet teikia metinės veiklos ataskaitas.

Kretingos rajono pedagogų švietimo centras (toliau PŠC) – Kretingos rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga įkurta 2000 metais. Pagrindinė PŠC veiklos sritis – švietimas, papildomos veiklos sritys – kultūrinis

švietimas, rekreacinis ir sportinis švietimas, švietimui būdingų paslaugų veikla, kitas mokymas. PŠC tikslas – mokymosi visą gyvenimą suaugusiems asmenims sąlygų sudarymas, siekiant tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kompetencijų.

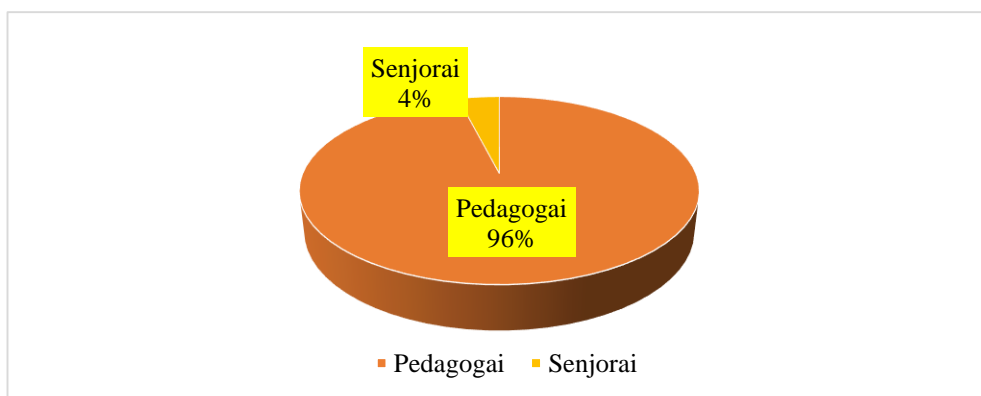
Iškeltam tikslui pasiekti suformuluoti uždaviniai:

- teikti informacinę, ekspertinę, konsultacinę ir kvalifikacijos tobulinimo pagalbą, didinančią švietimo veiksmingumą ir skatinančią mokyklos veiklos tobulinimą ir mokytojo profesinį tobulėjimą;
- bendradarbiauti su Lietuvos ir regiono švietimo institucijomis pedagogų ir kitų suaugusiųjų kvalifikacijos tobulinimo(si) politikos formavimo ir įgyvendinimo srityje;
- organizuoti švietimo darbuotojų ir kitų suaugusiųjų asmenų kvalifikacijos tobulinimą(si).

Taigi, įgyvendindamas jam pavestus uždavinius, PŠC atlieka šias funkcijas:

- rengia kvalifikacijos tobulinimo ir neformaliojo suaugusiųjų mokymo(si) programas bei projektus, atitinkančius LR švietimo prioritetus ir Kretingos rajono švietimo institucijų darbuotojų bei suaugusiųjų kvalifikacijos tobulinimo(si) ir mokymo(si) poreikius;
- organizuoja kvalifikacijos tobulinimo(si) ir neformaliojo suaugusiųjų mokymo(si) renginius;
- bendradarbiauja su Lietuvos ir užsienio švietimo institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, dalyvauja Lietuvos švietimo centrų darbuotojų bei Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijų veikloje;
- informuoja visuomenę apie kvalifikacijos, kompetencijų tobulinimo, saviugdos ir savišvietos poreikių tenkinimo galimybes savo interneto svetainėje ir spaudoje;
- organizuoja renginius Trečiojo amžiaus universiteto klausytojams;
- pagal poreikį teikia kultūrinės, edukacinės bei suaugusiųjų neformaliojo švietimo paslaugas.

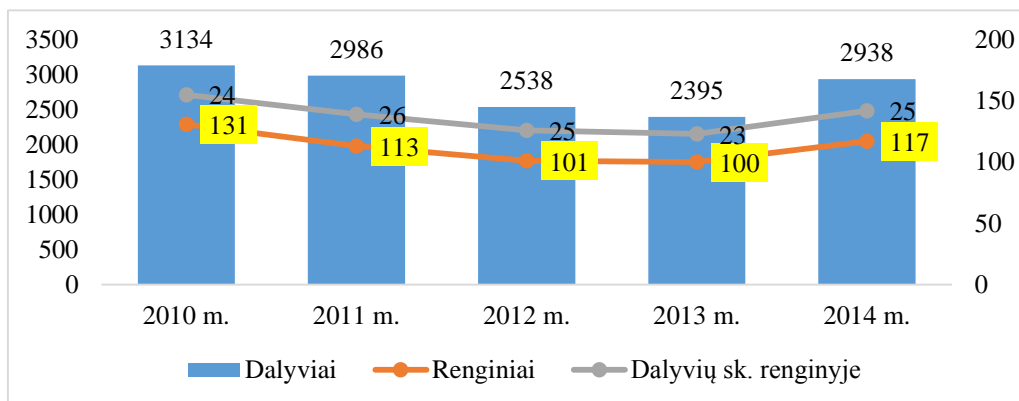
PŠC 2010 – 2014 metų veikos ataskaitų analizės rezultatai parodė, kad PŠC teikia NSŠ paslaugas dviem suaugusiųjų besimokančiųjų tikslinėms grupėms: pedagogams ir senjorams. Visgi tenka pripažinti, kad didesnė NSŠ programose dalyvaujančių asmenų tikslinė grupė – pedagogai (žr. 14 pav.).

14 pav. NSŠ programų dalyvių tikslinių grupių pasiskirstymas proc.

Šaltinis: Kretingos rajono pedagogų švietimo centro 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

11 paveikslėlyje pateikti duomenys aiškiai parodo, kad pagrindinė PŠC funkcija – organizuoti kvalifikacijos tobulinimo renginius pedagogams, taigi visiškai suprantama, kad 96 proc. NSŠ programose dalyvaujančių besimokančiųjų yra pedagogai. Besimokančių pedagogų ir kvalifikacijos tobulinimo renginių skaičiaus dinamika pateikta paveikslėlyje (žr. 15 pav.).

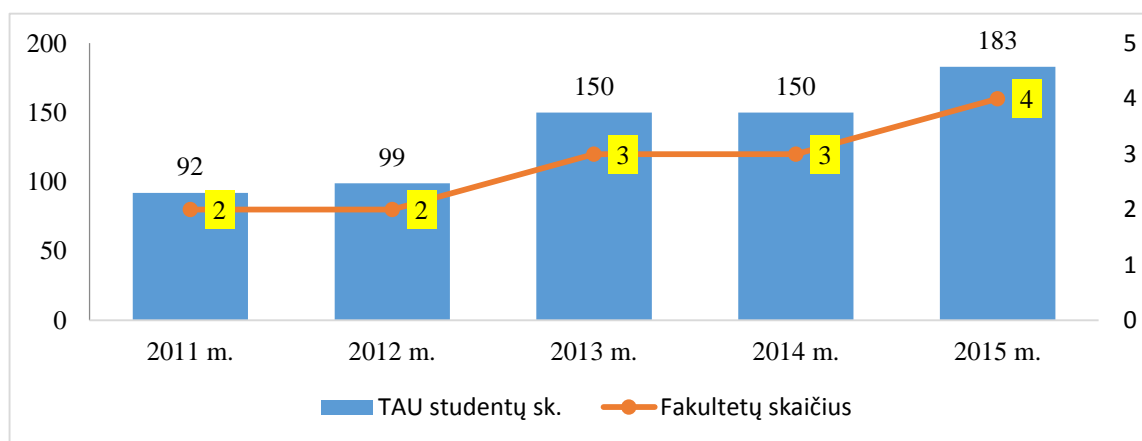

15 pav. Pedagogo ir kvalifikacijos tobulinimo renginių skaičiaus dinamika.

Šaltinis: Kretingos rajono pedagogų švietimo centro 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

15-tos diagramos duomenys rodo, kad nuo 2010 metų kvalifikacijos programų dalyvių skaičius kasmet mažėjo, didžiausias mažėjimas pastebimas 2013 metais, tačiau dalyvių skaičiaus kaita proporcinga renginių skaičiaus kaitai, kasmet kiekviename renginyje dalyvauja vidutiniškai apie 24 dalyvius. Kvalifikacijos tobulinimo renginių finansavimo šaltinis mokinio krepšelio arba asmeninės dalyvių lėšos.

Kita tikslinė NSŠ dalyvių grupė – Trečiojo amžiaus universiteto (TAU) studentai. TAU Kretingos rajone veiklą pradėjo 2010 metų gruodžio mėnesį. Per penkerius TAU veiklos metus norinčių lankyti užsiėmimus skaičius išaugo du kartus (žr. 16 pav.).

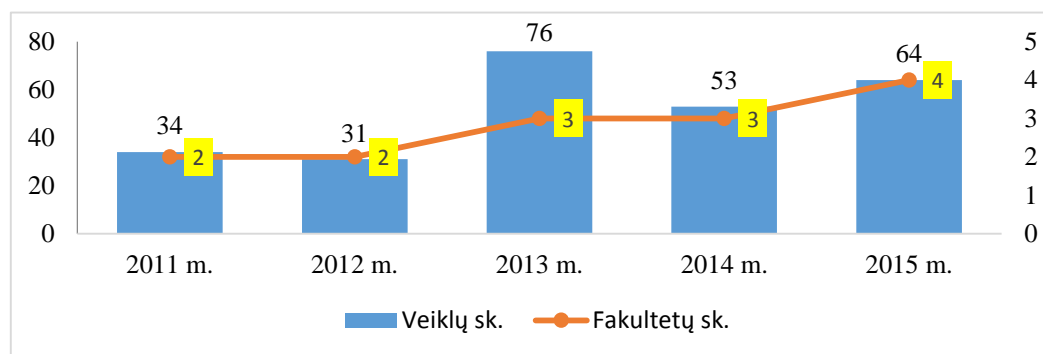

16 pav. TAU studentų ir fakultetų skaičiaus kaita.

Šaltinis: Kretingos rajono pedagogų švietimo centro 2011 – 2015 metų veiklos ataskaitos.

16-tas paveikslėlis rodo proporcingą TAU studentų skaičiaus augimą. Matyti, kad didėjant paslaugos poreikiui auga dalyvių ir fakultetų skaičius. TAU veikla kasmet darosi populiareesnė, kasmet PŠC sulaukia senjorų prašymų priimti juos į universiteto studentų gretas. Deja tenka pripažinti, kad dėl patalpų ir

žmogiškųjų išteklių stokos PŠC nepatenkina visų norinčiųjų studijuoti TAU poreikių. Organizuodamas TAU veiklas PŠC siūlo gana platų ir gausų NSS veiklų spektrą (žr. 17 pav.).

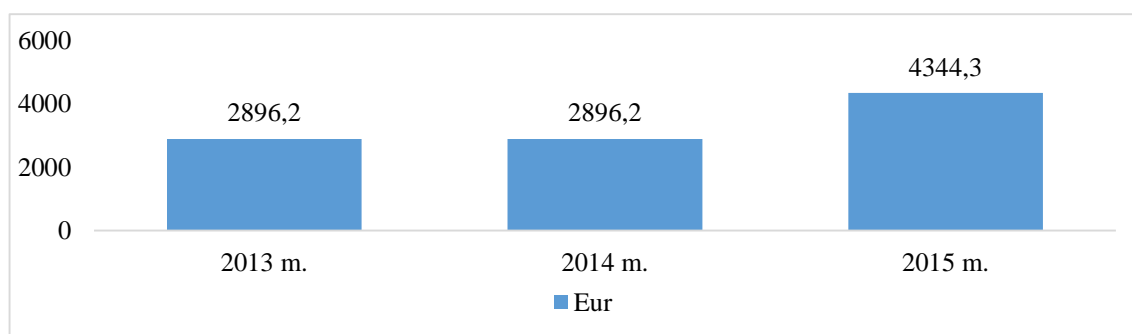

17 pav. TAU veiklų ir fakultetų skaičiaus kaita.

Šaltinis: Kretingos rajono pedagogų švietimo centro 2011 – 2015 metų veiklos ataskaitos.

17-toje diagramoje pateikti duomenys parodo, kad renginių skaičius TAU studentams kasmet auga, šį augimą tiesiogiai įtakoja senjorų mokymosi poreikiai. Kasmet augant TAU studentų skaičiui, PŠC steigė naujus fakultetus dėl to ir veiklų skaičius augo. 2013 metais pastebimas itin ryškus veiklų skaičiaus augimas. Taip nutiko todėl, kad PŠC organizavo UPC projekto „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas“ (I ir II etapas) mokymus: „Pilietinis suaugusiųjų švietimas“, „Sveika gyvensena“, „Kūno sveikatinimas“, bei „Dainavimas ir muzikavimas“. Projekto mokymai – puiki proga atsiskleisti suaugusiųjų kūrybiškumui, pajauti pasitikėjimą savo jėgomis, lavinti įgūdžius bei plėtoti turimas kompetencijas. Be projektinių mokymų TAU studentams organizuojamos paskaitos ar susitikimai 2 kartus per mėnesį kiekvienam fakultetui, ir papildomi užsiėmimai pagal pomėgius ir poreikį: kompiuterinio raštingumo, elektroninės bankininkystės, anglų kalbos kursai; meninės raiškos (vilnos vėlimo, tapybos ant šilko, mandalų kūrimo, karoliukų vėrimo, fotografijos) užsiėmimai, edukacinės išvykos po Lietuvą ir užsienio šalis.

Nuo 2010 iki 2013 metų, PŠC TAU veiklą koordinavo ir užsiėmimus organizavo savanoriškais pagrindais, negaudamas jokio finansavimo. Tuo laikotarpiu, organizuojant TAU veiklas, labai prisidėjo lektoriai savanoriai, kurie sutikdavo skaityti paskaitas neatlygintinai. Nuo 2013 metų Kretingos rajono savivaldybė TAU veiklai vykdyti skiria lėšų iš rajono biudžeto (žr. 18 pav.), gaunamas finansavimas pagerino užsiėmimų kokybę, nes atsirado galimybė pasikviesti žinomus ir įdomius lektorius.

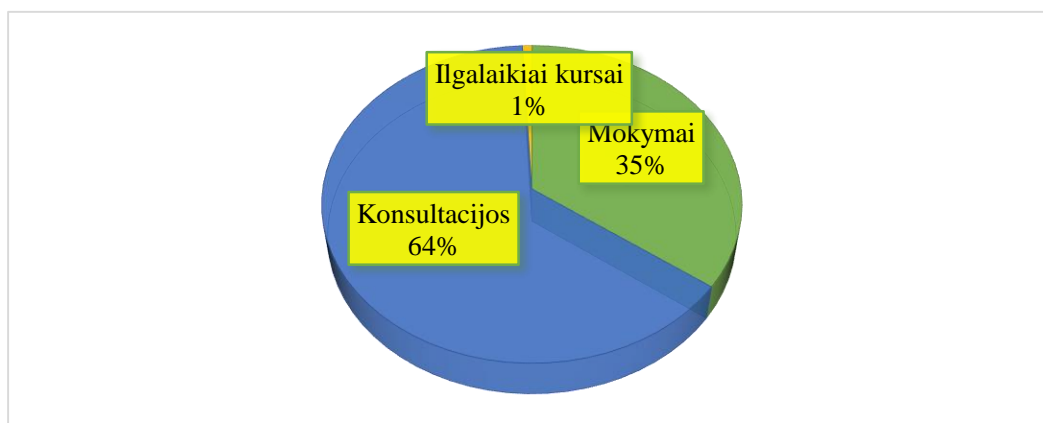
18 pav. TAU veiklos finansavimas (Eur).

Šaltinis: Kretingos rajono pedagogų švietimo centro 2013 – 2015 metų veiklos ataskaitos

Apibendrinus PŠC veiklą NSS srityje galima teigti, kad įstaiga labai prisideda prie NSS politikos įgyvendinimo Kretingos rajono savivaldybėje, organizuoja savo veiklas atliepdamas ne tik rajono pedagogų bet ir brandaus amžiaus asmenų mokymosi visą gyvenimą poreikius.

Kretingos rajono Pedagoginė psichologinė tarnyba (toliau PPT) – savivaldybės biudžetinė įstaiga, kurios viena iš švietimo veiklos rūšių – suaugusiųjų ir kitas, niekur kitur nepriskirtas, švietimas. PPT veiklos tikslas – didinti specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių, asmenybės ir bendravimo problemų turinčių asmenų ugdymosi veiksmingumą, psichologinį atsparumą, bendravimo įgūdžius teikiant reikalingą informacinę ir konsultacinę pagalbą vaikams, tėvams (globėjams, rūpintojams), mokykloms ir mokytojams. Vienas iš veiklos uždavinių – padėti tėvams (ar vaiko globėjams, rūpintojams), pedagogams ir kitiems specialistams spręsti vaiko pedagogines ir psichologines problemas, iškylančias šeimoje, švietimo įstaigoje, visuomenėje. Įgyvendindama šį uždavinį PPT tobulina tėvų ir pedagogų kompetencijas šiomis formomis:

- veda mokymus;
- teikia konsultacijas;
- veda ilgalaikius kursus (60 ak. val.) „Specialioji pedagogika ir psichologija“ besiatestuojantiems pedagogams (žr. 19 pav.).

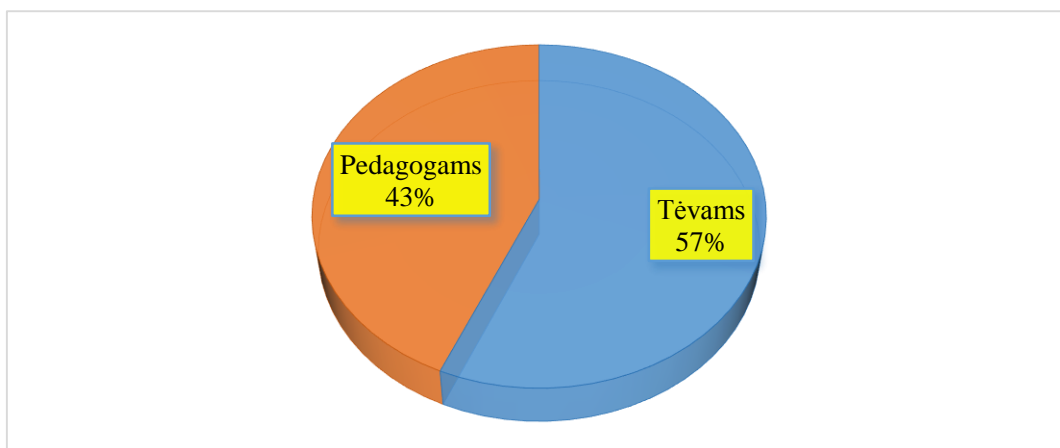

19 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo formų pasiskirstymas proc.

Šaltinis: Kretingos pedagoginės psichologinės tarnybos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

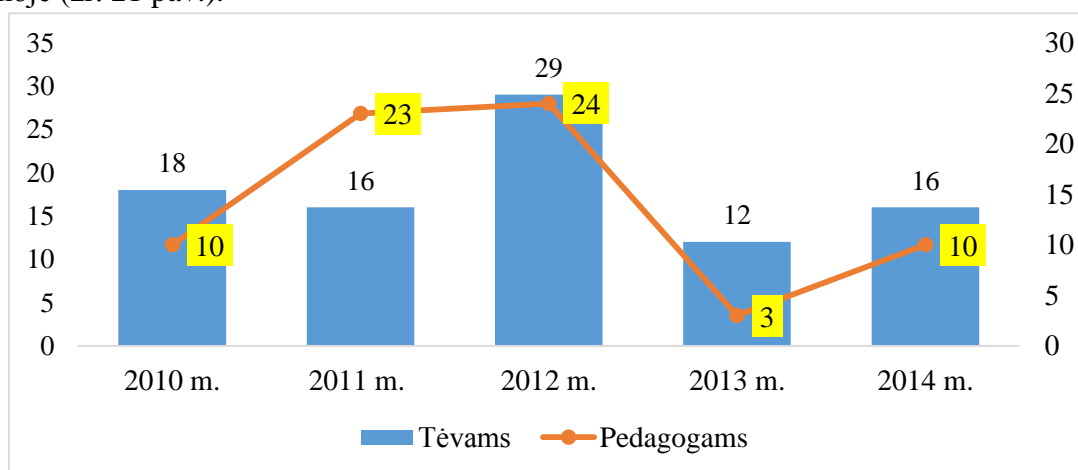
19-ame paveikslėlyje pateikti duomenys aiškiai parodo, kad pagrindinė PPT šviečiamosios veiklos sritis – konsultacijos. Penkerių metų veiklos duomenimis, suaugusiųjų šviečiamosios veiklos pasiskirsto taip: 64 % šviečiamosios veiklos skiriama konsultacijoms, 35 % – mokymams ir 1 % – ilgalaikiams pedagogų kvalifikacijos tobulinimo kursams.

Mokymų tėvams ir pedagogams procentinis pasiskirstymas pateikiamas 20-ame paveikslėlyje.

20 pav. Mokymų tėvams ir pedagogams pasiskirstymas proc.
Šaltinis: Kretingos pedagoginės psichologinės tarnybos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

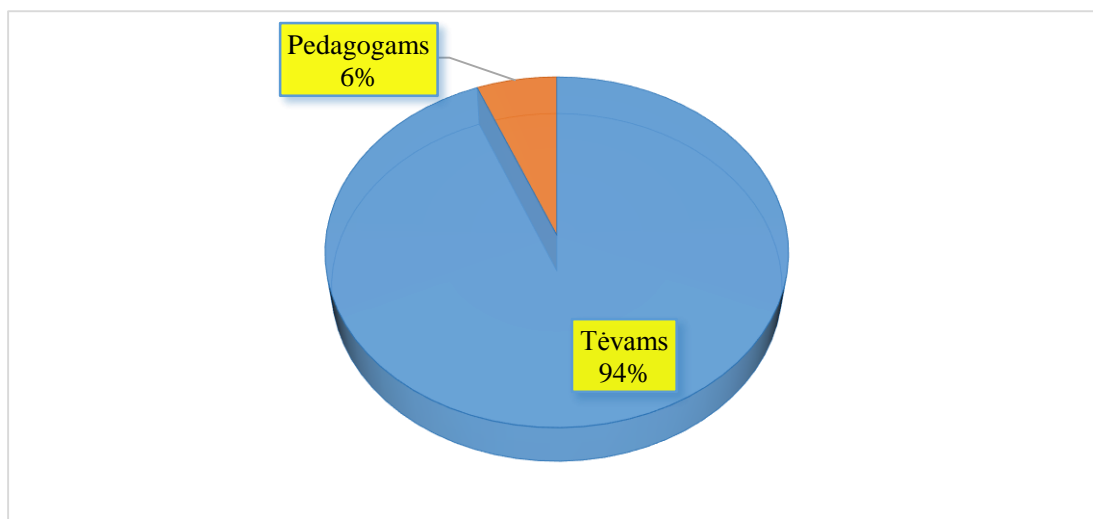
PPT šviečiamoji veikla labiau orientuota į tėvų švietimą, penkerių metų ataskaitų duomenimis, 57 % mokymų vedami būtent šiai tikslinei suaugusiųjų grupei. Tėvams vedami mokymai (paskaitos, disputai) apie vaikų elgesio reguliavimą, auklėjimo ypatumus, socialinių ir psichologinių įgūdžių svarbą vaiko vystymuisi. Pedagogams vedamų mokymų (43 %) tematika: vaikų netinkamas elgesys, pagalbą hiperaktyviems vaikams, turintiems savireguliacijos sunkumų, auklėtojų ir tėvų bendradarbiavimas. Mokymų tėvams ir pedagogams skaičiaus kaita penkerių metų laikotarpyje pateikiama sekančioje diagramoje (žr. 21 pav.).

21 pav. Mokymų tėvams ir pedagogams skaičiaus kaita.
Šaltinis: Kretingos pedagoginės psichologinės tarnybos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

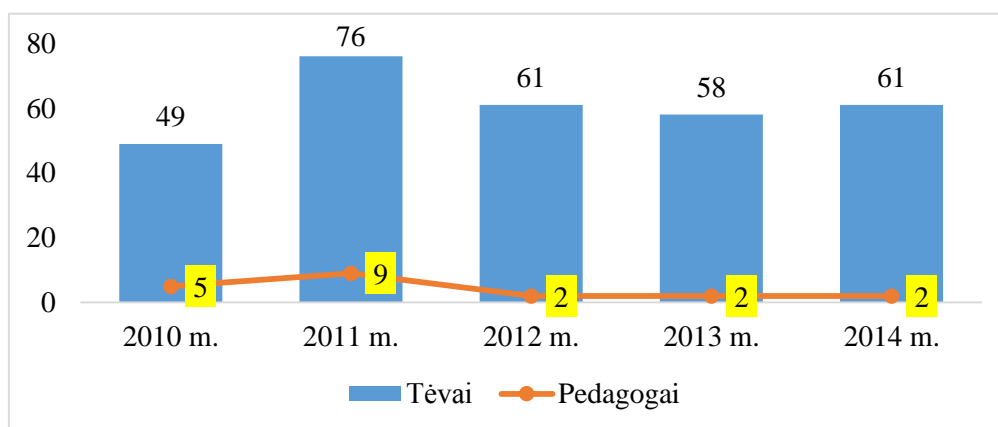
Daugiausia mokymų pravesta 2012 metais. Mokymų skaičius tais metais tėvams ir pedagogams apylygis. 2011 metais pastebimas mokymų skaičiaus pedagogams augimas, tais metais mokymų buvo daugiau pravesta pedagogams. Mokymuose dalyvaujančių tėvų ir pedagogų skaičius nebuvo fiksuojamas.

PPT teikia individualias ir grupines konsultacijas vaikams, tėvams ir mokytojams. Konsultacijos teikiamos ugdymo įstaigose ir PPT patalpose. Analizuojant 2010 – 2014 metų ataskaitose pateiktus duomenis pastebima, kad konsultacijų ženkliai daugiau suteikiama tėvams nei pedagogams (žr. 22 pav.).

22 pav. Procentinis konsultacijų tėvams ir pedagogams pasiskirstymas (2010 – 2014 m. vidurkis).
Šaltinis: Kretingos pedagoginės psichologinės tarnybos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

22-ojo paveikslėlio duomenys dar kartą įrodo, kad PPT švietėjiška veikla orientuota daugiausiai į tėvų švietimą, be to jie taip pat signalizuoja ir apie tai, kad pedagogai vis dar nedrąsiai kreipiasi pagalbos į psichologus, bijodami, kad kreipimasis į šios srities specialistus gali būti traktuojamas kaip jų profesinių kompetencijų stoka. Konsultuotų tėvų ir pedagogų skaičiaus kaita penkerių metų laikotarpyje pateikiama sekančioje diagramoje (žr. 23 pav.).

23 pav. Konsultuotų tėvų ir pedagogų skaičiaus kaita.
Šaltinis: Kretingos pedagoginės psichologinės tarnybos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

23-ame paveikslėlyje matyti, kad konsultuojamų asmenų skaičius kasmet būna panašus – apie 65. 2010 ir 2011 metais konsultuotų pedagogų skaičius buvo šiek tiek didesnis, tai galėjo įtakoti tais metais ugdymo įstaigose mokomų probleminių vaikų skaičius. Beje reiktų paminėti, kad konsultuojami tėvai dažniausiai būna mamos, tai galimai rodo tėvelių neatsakingumą vaikų psichologinio saugumo požiūriu.

Be mokymų ir konsultacijų PPT kasmet po vieną kartą veda ilgalaikius (60 ak. val.) kursus „Socialinė pedagogika ir psichologija“ besiatestuojantiems mokytojams.

Nuo 2013 metų PPT prisiėmė atsakomybę vesti grupinius mokymus rajono tėvams. 2013 metų kovo mėnesį Kretingos rajono savivaldybės taryboje patvirtintas aprašas „Dėl įpareigojimo išklausti

bendravimo su vaikais tobulinimo kursus Kretingos rajono savivaldybės tėvams (globėjams, rūpintojams) vykdymo tvarkos“. Pagal šį aprašą turėtų būti vedami mokymai tarnyboje tėvams, nukreiptiems teismo sprendimu, tačiau kol kas tokių tėvų teismo sprendimu nukreipta nebuvo.

Apibendrinus pateiktus duomenis, galima sakyti, kad PPT teikia NSŠ paslaugas Kretingos miesto ir rajono gyventojams. Tikslinės paslaugų gavėjų grupės – vaikus auginantys tėvai, švietimo įstaigose dirbantys pedagogai, tačiau didesnis šviečiamosios veiklos dėmesys skiriamas tėvams.

Kretingos Jaunimo ir suaugusiųjų mokymo centras (toliau KSJMC) – savivaldybės biudžetinė įstaiga. Nuo 1945 metų veiklą vykdžiusi kaip keturmetė suaugusiųjų gimnazija, 2000 metais pertvarkyta į Kretingos suaugusiųjų mokymo centrą, o 2012 metais, Kretingos rajono savivaldybės tarybai patvirtinus naujus nuostatus, KSJMC vykdo veiklą kaip Suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centras.

KSJMC tikslas, turintis tiesioginę sąsają su NSŠ – plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, bendrąsias ir esmines dalykines kompetencijas, būtinas tolesniam mokymuisi, profesinei karjerai ir savarankiškam gyvenimui.

Šio tikslo įgyvendinimui keliami uždaviniai:

- tenkinti asmenų pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius;
- tenkinti suaugusiųjų asmenų neformaliojo švietimo poreikius.

Siekdamas įgyvendinti iškeltus uždavinius, susijusius su NSŠ, KSJMC atlieka tiesiogiai jam pavestas funkcijas:

- vykdo NSŠ programas;
- sudaro sąlygas darbuotojų profesiniam tobulėjimui;
- išduoda NSŠ programų baigimo pažymėjimus KSJMC nustatyta tvarka.

Aiškiai matyti, kad formaliai KSJMC nuostatai aiškiai reglamentuoja NSŠ funkciją, siekiant išsiaiškinti realiai atliekamą NSŠ funkciją buvo atlikta KSJMC 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitų analizė.

Analizuojant ataskaitas paaiškėjo, kad KSJMC įgyvendina NSŠ politiką rajone siūlydamas jaunimui ir suaugusiems dalyvauti ilgalaikėse NSŠ programose:

- Muzikos studija „Jaunystės daina“,
- „Ekologija – kelias į sveiką kūną ir sielą“,
- Mamų klubas „Iniciatyva“,
- Etnokultūra dailėje „Versmės“,
- „Sportas ir kūno kultūra“,
- Įdomiosios technologijos,
- Spalvų pasaulis,
- Literatūros mėgėjų būrelis „Drauge su knyga“ ir kt.

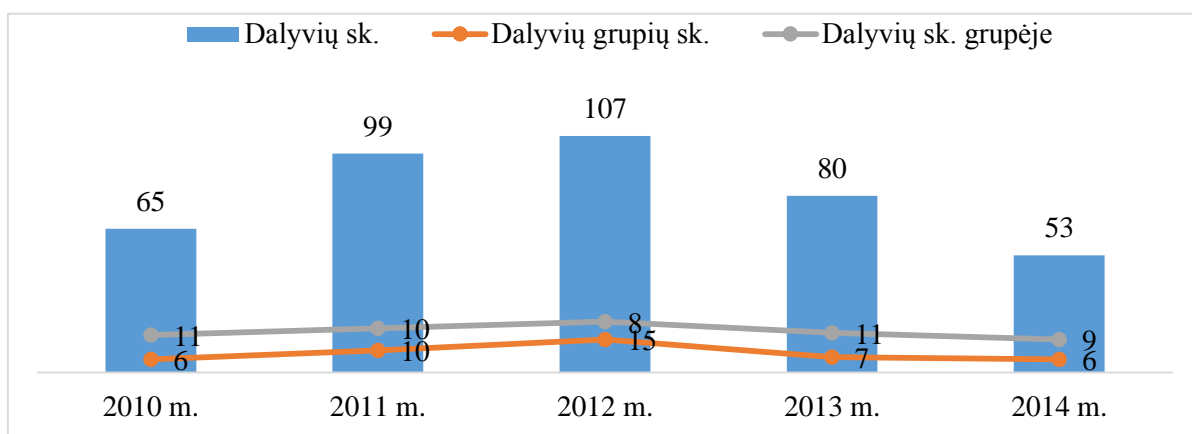
Įgyvendinant projektus „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas (I ir II etapas)“ KCJMC mokiniams ir Kretingos miesto gyventojams buvo pasiūlytos šios mokymų programos: „Finansinis suaugusiųjų švietimas“, „Suaugusiųjų švietimas media formomis“, „Sveika gyvensena“, „Neformalusis profesinis mokymas“, „Teisinis raštingumas“, „Laisvalaikio formos ir saviraiška“, „Anglų kalba A2 lygiu“, „Psichologinės pagalbos programa“. Įstaiga taip pat yra parengusi ir gyventojams gali pasiūlyti mokamus užsienio kalbų (anglų, vokiečių), kompiuterinio raštingumo kursus.

Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus viešoji biblioteka (toliau Biblioteka) – savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti 20 filialų įvairiose Kretingos rajono vietovėse. Viena iš Bibliotekos veiklos sričių – kultūrinis švietimas, kuris įgyvendinamas dalyvaujant įvairiose programose, organizuojant su Bibliotekos veikla susijusius kultūrinius, švietėjiškus renginius. Tiesiogiai apie NSS organizavimą Bibliotekos nuostatuose neužsimenama.

Analizuojant 2010 – 2014 metų Bibliotekos veiklos ataskaitas paaiškėjo, kad Biblioteka organizuoja mokymus ir edukacines veiklas suaugusiems miesto (MF) ir rajono (KF) gyventojams. Daugiausia mokymų organizuojama gyventojų kompiuterinio raštingumo įgūdžiams tobulinti.

Bibliotekoje veikia informacinių technologijų skyrius, kurio viena iš pagrindinių veiklos kryptių – mokyti vartotojus kompiuterinio raštingumo ir interneto pradžiamokslio pagrindų, bendravimo el. paštu ir internetinės telefonijos programos Skype pagrindų. Skyriuje dirba kvalifikuoti darbuotojai, kurie neatlygintinai organizuoja mokymus rajono gyventojams pagal poreikį.

2010 metais pradėti vesti 16 ak. val. kompiuterinio raštingumo mokymai „Išmokime dirbti kompiuteriu“. Per metus buvo suformuotos 6 mokymų dalyvių grupės, o iš viso kompiuteriu dirbti apmokyti 65 dalyviai. Nuo 2010 iki 2014 metų Bibliotekos organizuojamuose mokymuose kasmet kiekvienoje grupėje vidutiniškai mokėsi po 10 dalyvių (žr. 24 pav.).

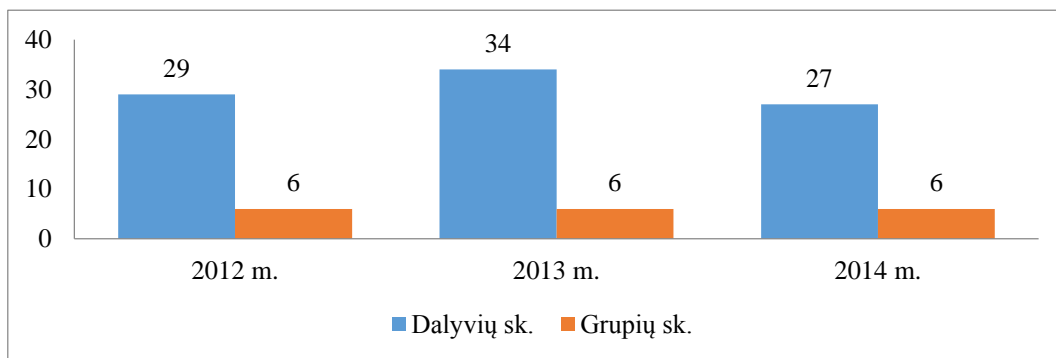
24 pav. Mokymų dalyvių, grupių ir dalyvių skaičiaus grupėje kaita.

Šaltinis: Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

Analizuojant 24-ojo paveikslėlio duomenis matomas ryškus mokymų dalyvių skaičiaus augimas iki 2012 metų (64,6 %), o nuo 2012 iki 2014 metų dalyvių skaičius mažėjo 50,5 %. Bibliotekos darbuotojų nuomone, mokymuose dalyvaujančių suaugusiųjų skaičiaus mažėja dėl dviejų priežasčių:

1. Kasmet gyventojai įsigyja vis daugiau kompiuterių namuose ir mokosi jais dirbti savarankiškai arba su artimųjų pagalba.
2. Mokymų organizuojama mažiau, siekiant išvengti interneto skaityklos lankytojų, nedalyvaujančių mokymuose, nepasitenkinimo.

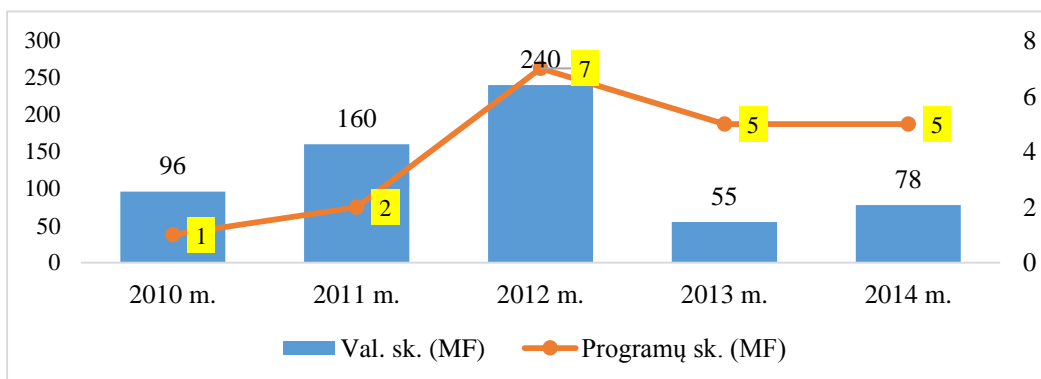
Bibliotekos ataskaitoje už 2012 metus nurodoma, kad šešiuose Bibliotekos kaimo filialuose (Kalniškių, Kartenos, Kūlupėnų, Raguviškių, Erlėnų ir Šukės), įrengus kompiuterizuotas vietas klientams, pradėtos teikti kompiuterinių mokymų paslaugos gyventojams. Bibliotekos kaimo filialuose kasmet kompiuteriu naudotis apmokoma apie 30 gyventojų (žr. 25 pav.)

25 pav. Mokymų dalyvių ir grupių skaičiaus kaita (KF).

Šaltinis: Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

25-ame ir 26-ame paveikslėliuose pateikti duomenys aiškiai parodo mokymų poreikio augimą nuo 2010 iki 2012 metų. Mokymų poreikis paskatino Bibliotekos darbuotojus didinti mokymų programų pasiūlą. Taigi mokymų programų pasiūla nuo 1 programos 2010 metais išaugo iki 7 programų 2012 metais (žr. 26 pav.).

26 pav. Kompiuterinio raštingumo mokymų programų ir valandų skaičiaus kaita (MF).

Šaltinis: Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

2012 metais Kretingos rajono gyventojai galėjo rinktis šias mokymų programas (tikrai miesto Bibliotekoje):

1. „Išmokime dirbti kompiuteriu“.
2. „Mano interneto kelrodis“.
3. „Paieška bibliotekos e-kataloge“.
4. „Reikšminių žodžių naudojimas paieškoje“.
5. „Mano sritis – mano informacija“.
6. „Knygos užsakymas internetu“.
7. „Bibliotekos paslaugos internetu“.

Mokymų programų skaičiaus sumažėjimas 2013 – 2014 metais tiesiogiai susijęs su dalyvių skaičiaus mažėjimu, kurio priežastys jau buvo nurodytos anksčiau.

2010 metais Biblioteka atliko apklausą, siekdami išsiaiškinti mokymų dalyvių nuomonę apie mokymus. Apklausos, kuri anoniminė ir pateikta internete www.publika.lt, duomenimis, mokymai buvo naudingi 100 % gyventojų. Pakankamai aukštas mokymų lygio vertinimas (virš 90%). Apklausų duomenys taip pat parodė, kad gyventojai apie Bibliotekoje vykdomus kompiuterinio raštingumo mokymus sužino Bibliotekoje arba vieni iš kitų, taigi galima teigti, kad nepakankamai viešinama informacija apie organizuojamus mokymus. Apibendrinus Bibliotekoje atliktą tyrimą (2010 m.) buvo padarytos tokios išvados, kad o mokant suaugusiuosius gyventojus Bibliotekoje:

- bibliotekos vartotojams suteikiama galimybė nemokamai mokytis ir tobulėti;
- mažinama socialinė atskirtis tarp vyresnio amžiaus žmonių, kaimo gyventojų;
- viešinamos e. paslaugų galimybės gali sutaupyti laiko (pinigų);
- baigti mokymai didina įsidarbinimo galimybes;
- baigti mokymai kelia gyventojų pasitikėjimą savimi, suteikia motyvacijos tęsti mokymus saviraiškai;
- vartotojai įgyja informacinių technologijų panaudojimo ir informacinių įgūdžių.

Tačiau nepaisant teigiamų veiksnių Bibliotekos darbuotojai susiduria ir su neigiamomis mokymų pasekmėmis:

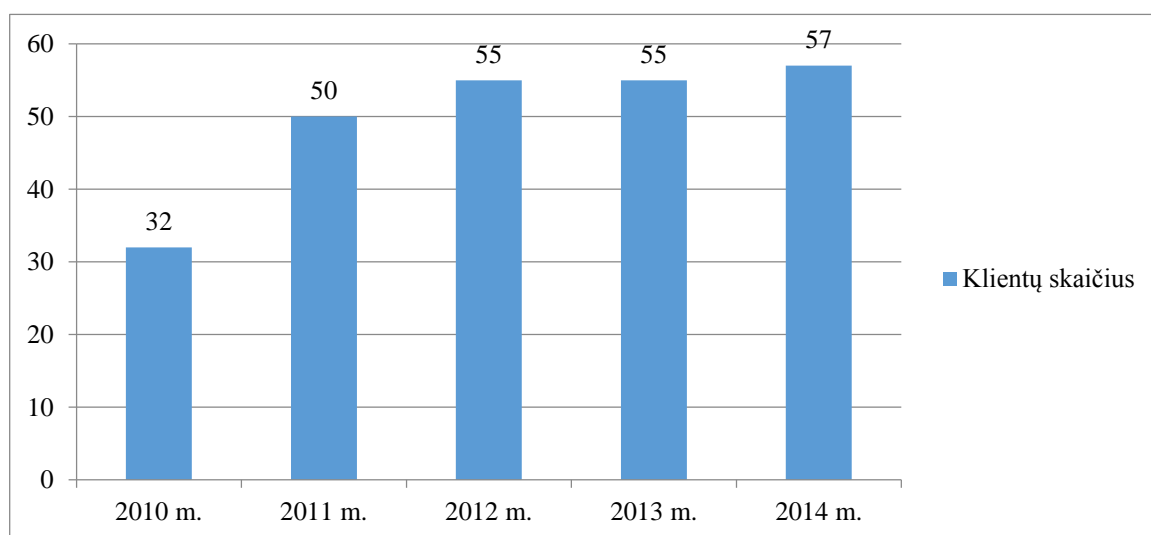
- Mokymai – papildoma neatlygintina bibliotekininkų veikla;
- Mokymai vyksta interneto skaitykloje, jų metu kiti vartotojai ima reikšti nepasitenkinimą;
- Sunku sudaryti vienodo pažangos lygio grupes, grupių sudarymas pareikalauja nemažai materialinių ir žmogiškųjų išteklių;
- Sunkumų sudaro mokymų dalyviai turintys specialiųjų poreikių, bibliotekininkai neturi tinkamo išsilavinimo dirbti su specialiųjų poreikių suaugusiais.

Biblioteka prisideda prie NSŠ politikos įgyvendinimo Kretingos rajone organizuodama kompiuterinio raštingumo mokymus miesto ir rajono gyventojams, bei suteikdama galimybes Bibliotekos darbuotojams tobulinti profesinę kvalifikaciją. Mokymai naudingi miesto ir rajono gyventojams, tačiau juos

organizuodami Bibliotekos darbuotojai susiduria su finansiniais ir organizaciniais sunkumais. Tačiau nepaisydami išskylančių sunkumų ir mažėjančio kompiuterinio raštingumo mokymų poreikio Bibliotekos darbuotojai ieško būdų kaip įtraukti kuo daugiau gyventojų į mokymo(si), savišvietos ir edukacines veiklas.

Vienas iš NSS uždavinių yra padėti integruotis visuomenėje asmenims su psichine negalia. Kretingos rajono savivaldybėje įgyvendamas šis uždavinį savo veiklą vykdo *Dienos veiklos centras (toliau DVD)* – Kretingos rajono savivaldybės biudžetinė socialinė globos darbinio – meninio užimtumo, lavinimo, globos ir rūpybos institucija žmonėms su proto, psichine ir fizine negalia. Įstaiga veiklą pradėjo 1999 metais. Viena iš DVD veiklos sričių yra kitas mokymas, kurio tikslas siekti negalią turinčių žmonių savarankiškumo visose jų gyvenimo srityse, integruojant juos į visuomeninį gyvenimą.

DVD klientų skaičiaus kaita (žr. 27 pav.).

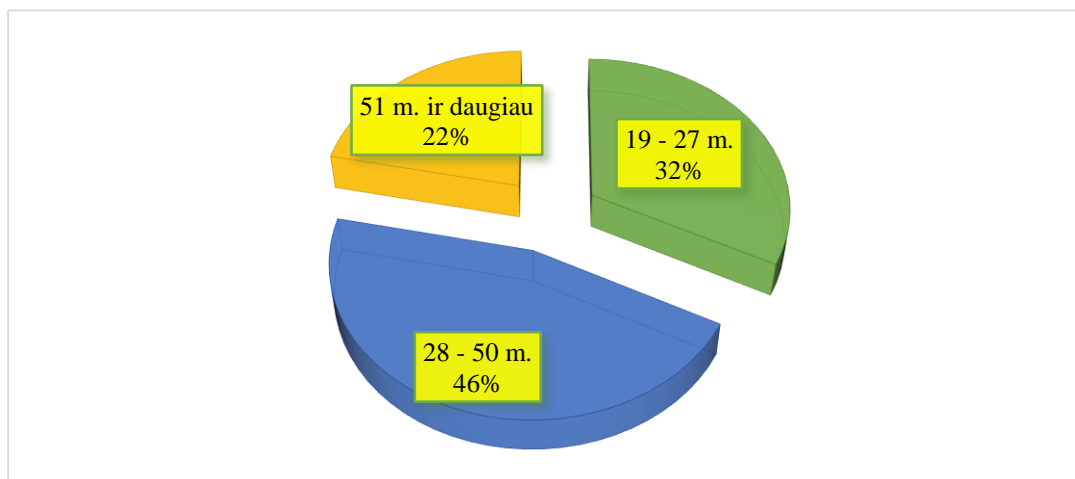

27 pav. DVD klientų skaičiaus kaita.

Šaltinis: Dienos veiklos centro 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

Kasmet DVC aptarnauja panašų klientų skaičių (apie 54 žmonės). 2011 – 2014 metų rodiklis didesnis, nes nuo 2011 metų įsteigtas ir savo veiklą vykdyti pradėjo DVC Salantų padalinys.

Didesnė neįgaliųjų klientų dalis yra vidutinio amžiaus neįgalūs žmonės (žr. 28 pav.).

28 pav. DVD klientų procentinis pasiskirstymas pagal amžių (2010 – 2014 m. vidurkis).

Šaltinis: Dienos veiklos centro 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

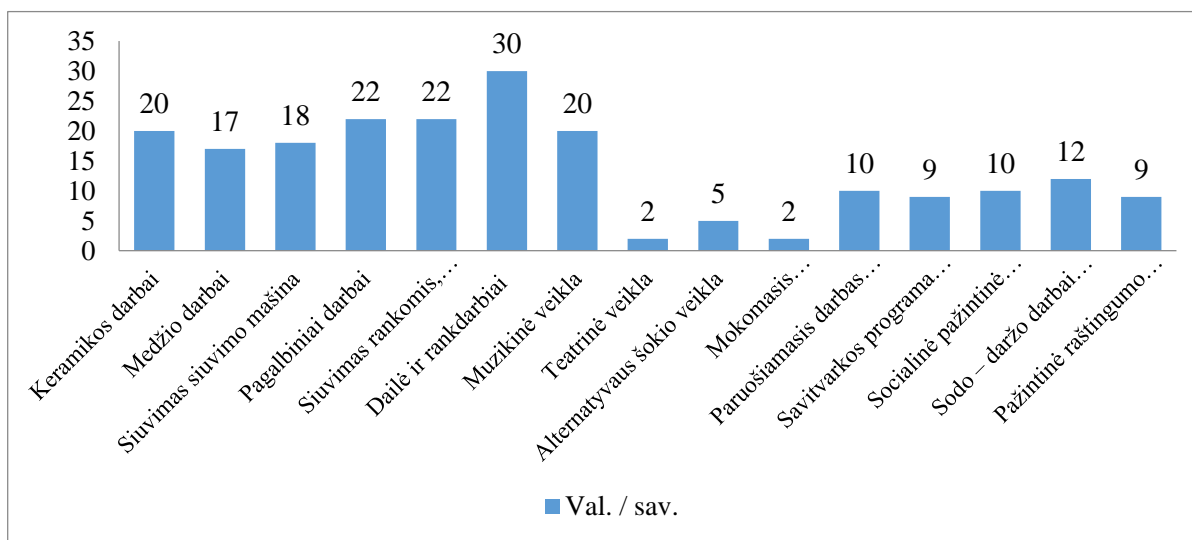
Siekdami padėti neįgaliesiems lengviau integruotis į visuomenę, ugdyti savarankiškumo įgūdžius DVC ir DVC Salantų filialas teikia įvairias užimtumo ir mokymo paslaugas savo klientams (žr. 2 lentelė).

2 lentelė. Dienos veiklos centro ir Dienos veiklos centro Salantų padalinio teikiamos užimtumo paslaugos neįgaliesiems

Užimtumo paslaugos	Vykdomų programų pavadinimai
Darbinio užimtumo, darbinių įgūdžių lavinimas	Keramika
	Medžio darbai
	Siuvimas siuвамąja mašina
	Pagalbiniai darbai siuvimo veikloje
	Siuvimas rankomis, siuvinėjimas
Meninių – kūrybinių įgūdžių lavinimas	Dailės, rankdarbių veikla
	Muzikinė veikla
	Teatrinė veikla
	Alternatyvaus šokio veikla
Socialinių įgūdžių lavinimas	Mokomasis kompiuterinis raštingumas
	Mokomasis darbas internetu
	Paruošiamasis darbas virtuvėje (maisto ruošą ir stalo serviravimo)
	Savitvarkos programa (patalpų valymas, rūbų tvarkymas)
	Socialinė pažintinė veikla gamtoje
	Sodo – daržo darbai (aplinkos priežiūra)
	Pažintinė raštingumo įgūdžių palaikymo programa

Šaltinis: Dienos veiklos centro 2010 – 2014 metų veiklos ataskaitos.

Daugiausia dėmesio, pagal tiesioginio užimtumo laiką valandomis per savaitę, DVC ugdytiniais skiriama darbinio užimtumo, darbinių įgūdžių lavinimui (žr. 29 pav.).

29 pav. Tiesioginis užimtumo laikas val. per savaitę (2011, 2012 m. vidurkis).

Šaltinis: Dienos veiklos centro 2011, 2012 metų veiklos ataskaitos.

Siekdamas efektyvesnės neįgaliųjų socializacijos ir integracijos į visuomenę, mokymo paslaugų įvairovės, DVC dalyvauja įvairiuose tarptautiniuose, nacionaliniuose, lokaliniuose projektuose, programose ir konkursuose:

- tarptautiniai projektai: „Teorijos ir praktikos ryšio plėtotė socialinio darbuotojo profesijos mobilumo programos kontekste“ (Leonardo da vinči mobilumo projektas), „Socialinių užimtumo veiklų

plėtra, diegiant inovatyvumą“, JAV Overseas Adventure Travel kelionių agentūros bendradarbiavimo projektas;

- nacionaliniai: Lietuvos regionų kultūros pažinimas per neįgaliųjų teatrinę saviraišką „Iš širdies į širdį 2“, Neįgaliųjų teatrinės saviraiškos skatinimo ir puoselėjimo regionuose projektas „Iš širdies į širdį 3“, „Iš širdies į širdį 5“, „Šokio laboratorija“;

- lokaliniai: „Aš irgi galiu sportuoti“, „Kūrybiškumo ugdymas keramikos užsiėmimuose“, „Link tolerancijos, pažinkime vienas kitą“, „Svajokime ir būkime kartu“, „Darbinių įgūdžių lavinimas keramikos ir dekupažo užsiėmimuose“, „Kūrybiškumo ugdymas, mokantis ir atgaivinant lietuvių tautodailės technikas keramikos studijoje“, Edukacinė- socialinė – kūrybinė erdvė „Kitokia pradžia -2“, „Aš irgi galiu sportuoti 3“, „Kūrybos Paukštės palytėti“

- programos: „Neįgalių vaikų ir jaunimo sveikos gyvensenos programa „Lašas galėjimo 3“, „Bendradarbiavimo tinklas socialinėms paslaugoms neįgaliam jaunimui gerinti Žemgalėje ir Šiaurės Lietuvoje“. Socialinio tinklo kūrimas (SOC NETWORKING);

- konkursai: „EKO karta“.

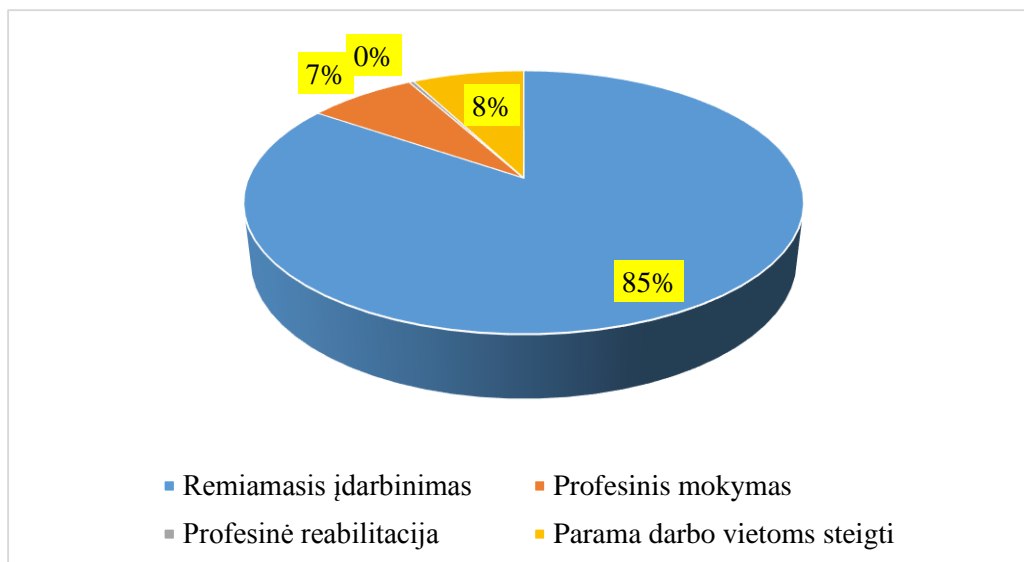
DVC ir DVC Salantų filialas kryptingai dirba, organizuodamas mokymus miesto ir rajono neįgaliesiems. Šių įstaigų veiklos ir organizuojamų mokymų dėka žmonės su negalia turi galimybę tobulėti, tapti savarankiškesni ir būti matomi visuomenėje.

Klaipėdos teritorinės darbo biržos Kretingos skyrius (toliau – Klaipėdos TDB Kretingos sk.).

Įgyvendindamas aktyvios darbo rinkos politiką Klaipėdos TDB Kretingos sk. orientuoja registruotus Kretingos rajono bedarbius dalyvauti įvairiose aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse:

- Profesinis mokymas;
- Profesinė rehabilitacija;
- Remiamasis įdarbinimas;
- Parama darbo vietoms steigti.

Populiariausia aktyvios darbo rinkos priemonė – remiamas įsidarbinimas. Ši priemonė apima: viešuosius darbus, įdarbinimą subsidijuojant, darbo rotaciją, darbo įgūdžių įgijimo rėmimą. Remiame įsidarbinime, 2011 – 2015 metų duomenimis, dalyvavo 85 % į aktyvias darbo rinkos priemones nukreiptų Kretingos rajono bedarbių (žr. 30 pav.).

30 pav. Bedarbių dalyvavimas aktyvios darbo politikos priemonėse proc. (2011 – 2015 m. vidurkis).
Šaltinis: Klaipėdos regioninės darbo biržos interneto puslapis <http://www.ldb.lt>

Mažiausiai naudojama priemonė – profesinė rehabilitacija, į ją per penkerius metus buvo nukreipta 17 asmenų (žr. 3 lentelė).

3 lentelė. Bedarbių nukreipimas į aktyvios darbo rinkos politikos priemones 2011 – 2015 m.

Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės	Metai					Į aktyvias darbo rinkos politikos programas nukreiptas bedarbių skaičius per 5 metus
	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.*	
Remiamasis įdarbinimas						
<i>Viešieji darbai</i>	482	433	385	306	344	1950
<i>Įdarbinimas subsidijuojant</i>	106	114	104	172	105	601
<i>Darbo rotacija</i>	1	4	3	7		15
<i>Darbo įgūdžių įgijimo rėmimas</i>	49	52	43	31	24	199
Profesinis mokymas	54	31	121	77	101	384
Profesinė rehabilitacija	-	-	14	3	-	17
Parama darbo vietoms steigti	35	249	48	65		397
Iš viso	721	884	718	661	574	3558

Šaltinis: Klaipėdos regioninės darbo biržos interneto puslapis <http://www.ldb.lt>. * 2015 nepilnų metų duomenys (sausis – lapkritis).

Apylygis skaičius bedarbių dalyvauja paramos darbo vietoms steigti ir profesinio mokymo programose – apie 8 % (žr. pav. 30). Profesinis mokymas glaudžiai susijęs su NSŠ Mokytiis pagal formaliojo ar neformaliojo profesinio mokymo programas gali būti siunčiami asmenys, atitinkantys profesinio mokymo programos reikalavimus:

- bedarbiai, kurių individualiame užimtumo veiklos plane numatytas profesinis mokymas;

- įspėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai, gavę įspėjimą apie atleidimą iš darbo ir nustatyta tvarka įsiregistravę darbo biržoje.

Nagrinėjant Klaipėdos TDB Kretingos sk. registruotus asmenis, kurie laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 16 d. baigė profesinio mokymo programą, daugiausiai asmenų baigusių C ir CE kategorijų transporto priemonių vairuotojo mokymo programą, motorinių transporto priemonių kroviniams vežti vairuotojų mokymo programą pradinei profesinei kvalifikacijai įgyti skubos tvarka, motorinių transporto priemonių kroviniams vežti vairuotojų periodinio profesinio mokymo programą.

Darbo birža profesinį mokymą organizuoja, kai:

1. Sudaroma Trišalė mokymo sutartis tarp darbo biržos, darbdavio ir bedarbio ar įspėto apie atleidimą iš darbo darbuotojo;

2. Sudaroma Dvišalė mokymo sutartis, siunčiant bedarbius mokytis pagal tas profesinio mokymo programas, kurias baigę jie galėtų įsidarbinti į Lietuvos darbo biržos atliktų darbo rinkos prognozių metu nustatytas būsimas darbo vietas arba pradėti dirbti pačių bedarbių susirastose darbo vietose ar vykdyti individualią veiklą.

Vadovaujantis Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2014 m. rugpjūčio 14 d. Įsakymu Nr. V-499 patvirtinto Aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimo atrankos kriterijų tvarkos aprašo 8, 9 ir 11 punktais dalyvauti profesiniame mokyme darbo ieškantys asmenys atrenkami pagal atitikimą šiems formaliesiems kriterijams:

- įstatyme ir jo pagrindu priimtuose kituose teisės aktuose nustatytiems reikalavimams;
- atitikimą ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų projektų tikslinėms grupėms;
- atitikimą teritorinės darbo biržos patvirtintam prioritetų, prioritetinių tikslinių grupių ir remiamų profesijų sąrašui.

Tuo atveju, jei siuntimo į profesinį mokymą metu yra daugiau nei vienas darbo ieškantis asmuo, atitinkantis nustatytus formalius atrankos kriterijus, į profesinį mokymą siunčiamas darbo ieškantis asmuo, atitinkantis vieną ar daugiau neformalių kriterijų:

- niekada nedalyvavęs profesiniame mokyme;
- ilgesnį laiką registruotas darbo biržoje;
- atitinkantis darbdavio keliamus kvalifikacinius reikalavimus.

Jei siuntimo į profesinį mokymą metu yra daugiau nei vienas darbo ieškantis asmuo, atitinkantis formalius ir neformalius atrankos kriterijus, dalyvauti profesiniame mokyme atrenkamas darbo ieškantis asmuo, atitinkantis vieną ar daugiau specialiųjų kriterijų:

- pirmą kartą įgyjantys kvalifikaciją ir (ar) kompetencijas;
- turintys darbo biržos aptarnaujamoje teritorijoje nepaklausia profesiją;
- pageidaujantys įgyti kvalifikaciją ir (ar) kompetencijas, paklausias vietos darbo rinkoje;

- pageidaujantys sudaryti trišales sutartis.

Taigi Klaipėdos TDB Kretingos sk. siūsdamas Kretingos rajono bedarbius asmenis irgi prisideda prie NSŠ politikos įgyvendinimo Kretingos rajone.

Labai aktyviai NSŠ srityje savo veiklą vykdo *Kretingos moterų informavimo ir mokymo centras* (toliau MIMC) – nevyriausybinių organizacija, įsteigta 2009 metais. MIMC veiklos tikslas – padėti Kretingos rajono moterims, norinčioms pagerinti savo ekonominę ir socialinę padėtį, įgyti reikalingų žinių ir įgūdžių ir skatinti jų aktyvumą ir savarankiškumą užtikrinant savo ir šeimos narių gerovę. Šios institucijos dėka daug Kretingos rajono moterų turi galimybę gauti ne tik teisinę, psichologinę pagalbą, bet įgyti naujų žinių, bei tobulinti jau turimas kompetencijas.

MIMC veiklos kryptys:

- Individualios konsultacijos;
- Mokymai;
- Seminarai, paskaitos, susitikimai;
- Klubų veikla.

Siekdamas savo tikslo MIMC rengia projektus, kurių lėšomis fragmentiškai organizuojami mokymai, seminarai, paskaitos. Pasibaigus projektui, mokymai sustabdomi. Per paskutinius penkerius metus įstaigoje buvo vykdomos ilgalaikės programos, skirtos moterims:

- Smurto artimoje prevencijos programa;
- Ekonominio savarankiškumo stiprinimo programa, skirta moterų verslumui skatinti, užimtumui didinti, reintegracijai į darbo rinką;
- Užsienio kalbų (anglų, italų) programos.

Gaila, tačiau MIMC (kaip ir kitos NVO, asociacijos ir bendruomenių centrai) nerengia metinės veiklos ataskaitų, kurios padėtų pateikti išsamesnius duomenis apie MIMC vykdomą veiklą. Įstaigos direktorė telefonu informavo, kad atskirai ataskaitų MIMC nerengia, mokymų dalyvių neskaičiuoja, atsiskaito už kiekvieną projektą atskirai.

Išanalizavus MIMC svetainėje (<http://www.kmimc.lt/>), pateiktą informaciją (skelbimus, kvietimus, straipsnius) paaiškėjo, kad įstaiga teikia NSŠ paslaugas ne vien moterims:

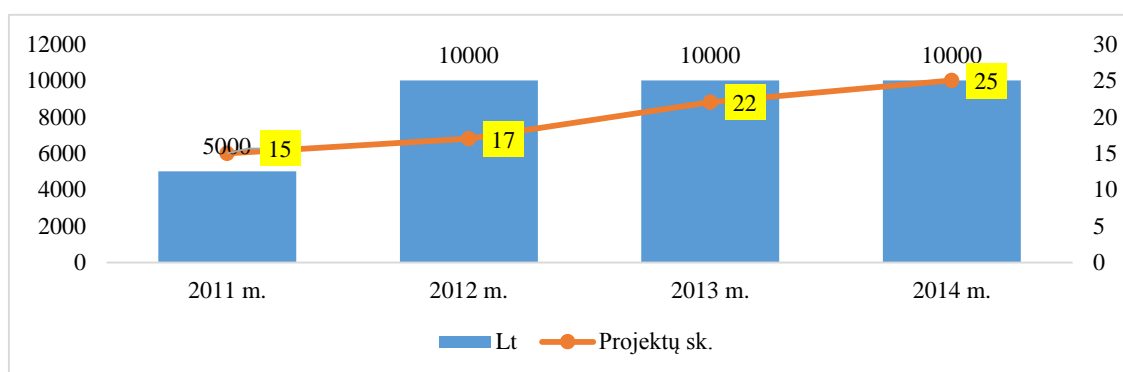
- 2013 metais, vykdant projektą „Savanorės ugdymas Vakarų Lietuvos regione“, organizavo keletą seminarų „Savanių bendradarbiavimo ir asmeninių galių stiprinimas“ vakarų Lietuvos regiono savanoriams.
- 2013 metais projekto „Stabdykime smurto ratą-6“ įgyvendinimo laikotarpiu buvo vedami kursai „Smurtą patyrusios šeimos charakteristika. Rekomendacijos teikiantiems pagalbą smurto šeimoje aukoms“ policijos darbuotojams, susiduriantiems su smurtu artimoje aplinkoje.

- Įgyvendindamas projektą (projekto vykdymo laikotarpis nuo 2014-09-11 iki 2014-12-31) „Kretingos rajono NVO ir savivaldos dialogo skatinimas“, buvo organizuojamos apvalaus stalo diskusijos ir lyderystės kursai „Lyderystė ir atstovavimas“ savivaldybės darbuotojams, politikams ir nevyriausybiinių organizacijų atstovams.

Apibendrinus galima teigti, kad MIMC veikia pakankamai efektyviai įgyvendindamas NSŠ politiką Kretingos rajone, jo veiklos ir pastangų dėka rajono moterys ir kitos suaugusiųjų žmonių tikslinės grupės turi galimybę tobulinti savo asmenines, bendrąsias ir profesines kompetencijas. Nepaisant teigiamų aspektų reiktų pastebėti, kad metinės ataskaitos leistų įvertinti MIMC vykdomą veiklą kur kas tiksliau.

Kretingos muziejus – savivaldybės biudžetinė įstaiga. Nuo 2013 metų muziejus siūlo dvi edukacines programas suaugusiems: „Kretingos dvaro kepinai“ ir „Kretingos dvaro saldaininė“, kuriose mielai dalyvauja Kretingiškiei ir miesto svečiai. Kretingos muziejaus darbuotojai yra parengę 14 paskaitų temų Kretingos miesto ir krašto istorijos temomis. Muziejaus darbuotojai teikia konsultacijas muziejininkystės srityje ir patys kasmet dalyvauja kvalifikacijos tobulinimo renginiuose (seminaruose, mokymuose).

Visgi reikia paminėti, kad ne visi NSŠ teikėjai Kretingos rajone teikia nuolatinės švietimo paslaugas gyventojams. Nevalstybinių įstaigų įstatuose arba nuostatuose yra numatyta vykdyti kultūrinės, sportinės ir švietėjiškas veiklas, taigi įstaigos vadovaudamos savo veiklos dokumentais organizuoja NSŠ veiklas gyventojams, o rajono savivaldybė prisideda, remdama šias iniciatyvas finansiškai. Kretingos rajono savivaldybės Strateginio planavimo ir investicijų skyrius yra parengęs ir įgyvendina bendruomenių, NVO ir asociacijų rėmimo tvarką. Viena iš remiamų veiklų – bendruomenių vykdomi projektai (žr. 31 pav.) Dalis skiriamų lėšų yra susijusios su NSŠ.

31 pav. Savivaldybės lėšos (Lt) ir vykdytų projektų skaičius 2011 – 2014 m.

Šaltinis: Kretingos rajono savivaldybės 2011 – 2014 m. bendruomenių projektų suvestinės.

Kūlupėnų bendruomenė „Kūlupėnai“ 2010 – 2014 metų laikotarpyje įgyvendino 10 projektų, 5 iš jų skirti bendruomenės švietimui:

1. „Kalėdų stebuklo belaukiant“ (2010 m., 700 Lt skyrė Kretingos r. savivaldybės administracija)
2. „Susipažinkime su Lietuvos etnografinių regionų ypatumais“ (2011 m., 300 Lt).
3. „Susipažinkime su Lietuvos etnografinių regionų ypatumais“ (2012 m., 500 Lt skyrė Kretingos r. savivaldybės administracija).

4. „Susipažinkime su pirmaisiais kaimo bendruomenių verslumo žingsniais“ (2014 m., 450 Lt skyrė Kretingos r. savivaldybės administracija). Šaltinis: <http://www.kulupenubc.lt/projektine-veikla>.

Tačiau problema yra ta, kad gavus lėšas NSS programoms vykdyti, veiklos vyksta fragmentiškai kol baigiasi projekto laikotarpis, nėra programų tęstinumo. Kita problema – šios įstaigos nerengia ir neteikia savivaldybei metinės veiklos ataskaitų susijusių su NSS, dėl to labai sudėtinga įvertinti šių įstaigų praktinės veiklos indėlį įgyvendinant NSS politiką rajone.

Vertinant Kretingos rajono savivaldybės veiklą NSS politikos įgyvendinimo kontekste reikia pasakyti, kad nuo 2015 metų pradžios įsigaliojus Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymo įstatymui iki 2015 lapkričio mėnesio Kretingos rajono savivaldybėje nebuvo svarstyti jokie klausimai susiję su NSS ir nebuvo priimti jokie sprendimai dėl NSS strategijos rengimo ir koordinatoriaus skyrimo rajone.

2015 m. lapkričio 18 d. Kretingos rajono savivaldybės tarybos sprendimu, Nr. T1-311, „Dėl Kretingos rajono savivaldybės neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi plano įgyvendinimo koordinatoriaus paskyrimo“, buvo nuspręsta paskirti Kretingos rajono savivaldybės neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi koordinatoriumi Kretingos suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centrą. Koordinatoriaus pareigines funkcijas tarybos sprendimu iki šiol nėra patvirtintos, etatas nebuvo skirtas, koordinatoriaus funkcija priskirta Kretingos suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centro jaunimo darbuotojai kaip papildoma sritis.

Šiuo sprendimu, taryba taip pat įpareigojo, Kretingos rajono savivaldybės administraciją ir NSS koordinatorių, iki 2015 m. gruodžio 31 d. parengti Kretingos rajono NSS ir tęstinio mokymosi veiksmų planą 2016 metams. Veiksmų plano parengimui buvo sudaryta komisija, kuri vadovaudamasi ŠMM veiksmų planu išsikėlė tikslus ir uždavinius 2016 metams:

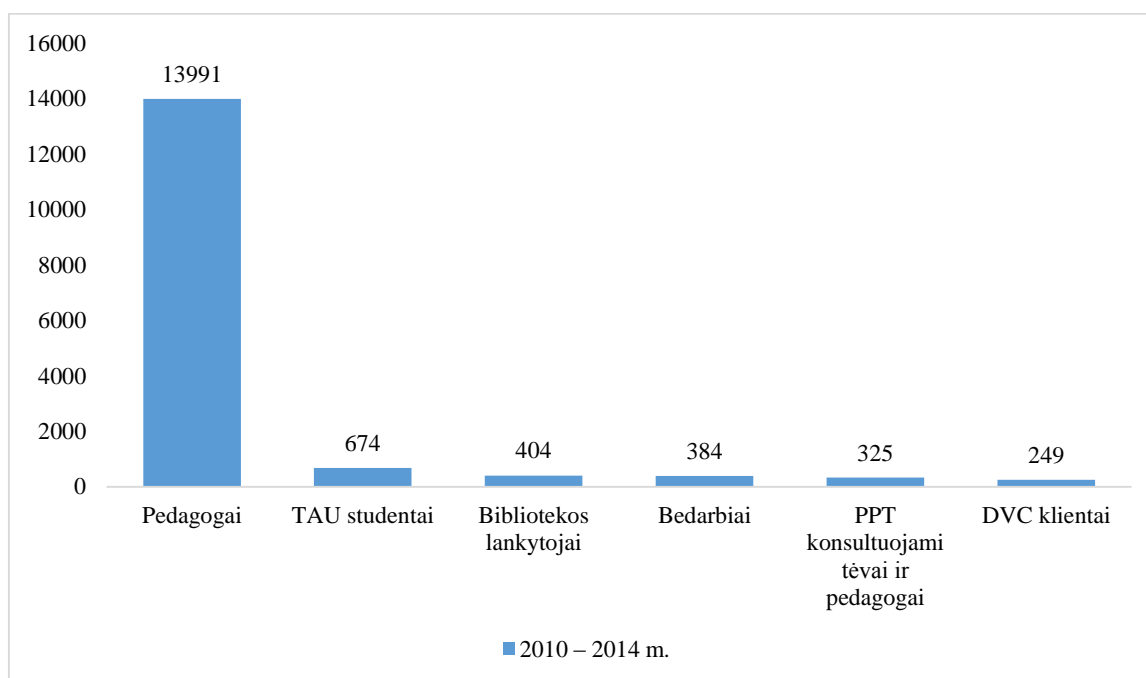
Tikslas – Sukurti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą sistemą, kuri sudarytų sąlygas suaugusių asmenų socialinei ir darbinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir asmeniniam tobulėjimui.

Uždaviniai: 1. Sudaryti sąlygas suaugusiems asmenims įgyti bendrąsias kompetencijas bei formuoti jų teigiamas mokymosi visą gyvenimą nuostatas, plėtojant formaliojo ir neformaliojo švietimo galimybes. 2. Sudaryti palankias mokymosi visą gyvenimą plėtros sąlygas profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose bei užtikrinti jų kokybę.

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas ir rekomendacijos.

Tyrimo rezultatai parodė, kad iki šiol Kretingos rajone NSS organizuojamas nenuosekliai. Iš dalies NSS vykdo Kretingos rajono pedagogų švietimo centras, Kretingos suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centras, Kretingos pedagoginė psichologinė tarnyba, Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras, Kretingos Motiejaus Valančiaus viešoji biblioteka, Kretingos dienos veiklos centras ir dienos veiklos centro Salantų skyrius, Kretingos muziejus, bendruomenių centrai, įvairios nevyriausybinės organizacijos ir kt. Tačiau šios veiklos organizavimas ir vykdymas nėra koordinuojamas, nerenkama informacija kokios įstaigos, kokias NSS programas vykdo, kokias tikslines grupes įtraukia į mokymus. Taip pat neanalizuojami savivaldybės gyventojų, darbdavių, kitų socialinių partnerių poreikiai, nėra rengiami bendri Kretingos rajono savivaldybės NSS ir tęstinio mokymosi plėtros programos įgyvendinimo veiksmų planai. Paskyrus NSS koordinatorių rajone, jis turėtų atlikti aukščiau išvardintas funkcijas.

Tyrimas atskleidė, pagrindines tikslines grupes, kurios 2010 – 2014 metais dalyvavo NSS programose Kretingos rajono savivaldybėje (žr. 32 pav.).

32 pav. Pagrindines tikslines grupes ir dalyvių skaičius, 2010 – 2014 metais dalyvavusių NSS programose Kretingos rajono savivaldybėje.

- *Pedagogai* – vieną didžiausia NSS tikslinė grupė. Tyrimo duomenimis, 2010 – 2014 m. vidutiniškai kasmet pedagogų kvalifikacijos tobulinimo renginiuose dalyvavo apie 2798 pedagogai. Rajone 2014 metų duomenimis dirbo 703 pedagogai, tai rodo, kad vienas pedagogas apsilanko keliuose Kretingos rajono pedagogų švietimo centro organizuojamuose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose.

- *TAU studentai*. Kretingoje TAU veiklą pradėjo 2011 metais, dviejuose fakultetuose studijas pradėjo 92 Kretingos miesto ir rajono senjorai. 2015 metais TAU veiklose dalyvauja jau 183 senjorai. Per ketverius metus TAU studentų skaičius paaugo beveik 3 kartus, šis faktas parodo, kad poreikis dalyvauti

šiose veiklose nuolat auga. TAU veiklą planuoja, organizuoja ir koordinuoja Kretingos rajono pedagogų švietimo centras, pagrindinis finansavimo šaltinis nuo 2013 metų – savivaldybės skiriamos lėšos.

- *Bibliotekos klientai* – gyventojai norintys įgyti žinių ir įgūdžių IKT srityje. Mokymuose dalyvaujančių suaugusiųjų skaičius mažėja. Tyrimo duomenimis mokymo programose 2010 – 2014 metais vidutiniškai kasmet dalyvavo apie 80 gyventojų.

- *Bedarbiai* dalyvauja profesiniuose mokymuose, siekdami įgyti profesiją ir tapti konkurencingais darbo rinkoje. 2011 – 2015 metais, kasmet profesinio mokymo programose dalyvauja apie 78 Klaipėdos regioninės darbo biržos Kretingos skyriuje užsiregistravę bedarbiai.

- *PPT konsultuojami tėvai ir pedagogai*. Šiai tikslinei grupei NSŠ paslaugas teikia Kretingos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba. Tyrimo duomenimis 2010 – 2014 metais tarnyba kasmet suteikia paslaugas apytiksliai 61 tėvui ir 4 pedagogams. Mokymuose dalyvaujančių tėvų ir pedagogų skaičius nebuvo fiksuojamas.

- *DVC klientai (neįgalieji)* – Kretingos dienos veiklos centro ir Salantų filialo klientai, kurie dalyvauja NSŠ programose siekiant jų bendrųjų kompetencijų tobulinimo ir sėkmingos integracijos į visuomenę. 2010 – 2014 metais DVC organizuojamose NSŠ veiklose kasmet dalyvavo vidutiniškai apie 50 neįgaliųjų.

NSŠ programų dalyviai gali tobulinti savo kompetencijas dalyvaudami šiose programose:

- IKT mokymai;
- Kalbų (anglų, vokiečių, italų) kursai;
- Psichologinių žinių tobulinimo programos;
- Lyderystės mokymai;
- Sveikos gyvensenos mokymai;
- TAU veikla, pagyvenusiems gyventojams;
- Edukacinės ir meninės saviraiškos programos („Dvaro saldaininė“, „Dvaro kepiniai“, dekupažo pagrindai, tapybos ant šilko pagrindai ir pan.).

Taigi Kretingos rajono savivaldybėje sudarytos pakankamos sąlygos suaugusiems gyventojams dalyvauti NSŠ programose: virš šimto teikėjų teikia NSŠ paslaugas, pakankama NSŠ programų įvairovė, tačiau trūksta informacijos, esama informacija nėra kiekvienam gyventojui lengvai prieinama, nerenkami ir neanalizuojami duomenys apie NSŠ įgyvendinimą rajone. Paskutiniai Kretingos rajono savivaldybės tarybos sprendimai susiję su NSŠ (paskirtas NSŠ koordinatorius, pavesta koordinatoriui, kartu su Švietimo skyriumi parengti NSŠ veiksmų planą 2016 metams) rodo, kad įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą principus, NSŠ Kretingos rajone visais lygmenimis skiriamas vis didesnis dėmesys.

Rekomendacijos Kretingos rajono savivaldybei ir NSŠ koordinatoriui siekiant rezultatyvios NSŠ plėtros rajone:

Siekiant planingo NSS politikos įgyvendinimo, atsižvelgiant į valstybės numatytus NSS prioritetus, rajono NSS koordinatorius turėtų kasmet *rengti* NSS veiksmų planus, kuriuose būtų numatyti NSS prioritetai rajone, tikslas (ai), uždaviniai, bei numatytos priemonės ir finansavimo šaltiniai išskeltiems tikslams ir numatytiems uždaviniams įgyvendinti;

Siekiant efektyviai koordinuoti NSS įgyvendinimą, NSS koordinatorius turėtų *rinkti* išsamią informaciją apie visus neformaliojo suaugusiųjų švietimo tiekėjus rajone. Kaupti ir analizuoti jų pateiktus duomenis reprezentuojančius NSS įgyvendinimą Kretingos rajone. NSS teikėjai rajone turėtų būti skatinami bendradarbiauti ir dalintis renkamais duomenimis, bei atliekamais tyrimais NSS srityje, kiekvienais metais pateikti ataskaitą rajono NSS koordinatoriui apie vykdytas NSS programas, programų finansavimo šaltinius, programose dalyvavusių asmenų skaičių.

Siekiant įgyvendinti švietimo sistemos principą, sudaryti lygias galimybes visiems šalies gyventojams mokytis visą gyvenimą, *tirti* visų visuomenės grupių mokymosi poreikį. Už mokymosi poreikį seniūnijos ir savivaldybės lygiu nustatymą ir jų tenkinimo užtikrinimą turėtų būti atsakingas NSS koordinatorius (viena iš jo funkcijų). Tyrimai turėtų būti organizuojami savivaldybės mastu ir reprezentuoti viso rajono suaugusiųjų mokymosi poreikius. Nustačius mokymosi poreikius savivaldybės turėtų skirti finansavimą programų įgyvendinimui arba NSS teikėjai turėtų patys ieškoti finansavimo šaltinių programoms įgyvendinti (vienas iš būdų ES struktūrinių fondų finansuojami projektai).

Siekiant sudaryti galimybės gyventojams gauti išsamią informaciją apie teikėjus ir jų teikiamas paslaugas Kretingos rajone, *sukurti* NSS interneto svetainę, kurioje būtų skelbiama visa reikalinga ir aktuali informacija susijusi su NSS (puikus pavyzdys – jaunimo reikalų koordinavimas <http://kretingosjaunimas.lt/>). Svetainę turėtų administruoti Kretingos rajono suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centras, kuris paskirtas rajono NSS koordinatoriumi. Šiandieninė situacija rodo, kad informacija dažniausia pateikiama atskirų įstaigų interneto svetainėse.

Siekiant užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinti jų efektyvų, produktyvų, sveikesnį ir turiningą gyvenimą, Kretingos rajono savivaldybė turėtų toliau iš savivaldybės biudžeto *finansuoti* TAU veiklą, nes tai vienas iš geros praktikos pavyzdžių Kretingos rajone, įtraukiant į neformalų suaugusiųjų švietimą vyresnio amžiaus gyventojus. TAU veikla Kretingos rajone sėkmingai vykdoma ir yra labai populiari.

IŠVADOS

1. NSŠ – asmens ir visuomenės interesus atliepiantis švietimas pagal įvairias NSŠ poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, teikiamas ne jaunesniems negu 18 metų asmenims. NSŠ politika – valstybės vykdomos politikos sritis, siejama su mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimu, siekiant sukurti kuo palankesnes sąlygas ir patrauklesnes aplinkas bei suteikiant galimybes suaugusiems besimokantiems tobulinti žinias, mokėjimus ir įgūdžius. Neformalus švietimas yra patogi švietimo forma, kuri padeda suaugusiam asmeniui atnaujinti jau turimas ir įgyti naujas kompetencijas. Neformalusis švietimas nuo formaliojo skiriasi švietimo specifika ir tik jam būdingais įgyvendinimo metodiniais principais: savanoriškas dalyvavimas, abipusė pagarba, bendradarbiavimo dvasia, veiksmas ir refleksija, kritinis mąstymas, savarankiškai pasirenkamas mokymasis.

2. Politikos įgyvendinimas – svarbus politikos formavimo proceso etapas, nelemiantis formuojamos politikos sėkmę. Sėkmingas įgyvendinimas priklauso nuo keleto veiksnių, tokių kaip: aiškiai ir tiksliai suformuluotų politikos tikslų ir uždavinių, dėl kurių sutaria pagrindiniai politiniai veikėjai; tinkamos priežastinės teorijos, kuria grindžiamos politikos priemonės ir kuri dažnai priklauso nuo ekonominės, socialinės bei kultūrinės aplinkos; teisinės – institucinės įgyvendinimo, jo koordinavimo, priežiūros ir atskaitomybės struktūros, galimybės mokytis koreguojant įgyvendinimą; išteklių, kuriais disponuoja įgyvendinančios institucijos; interesų grupių požiūrio – priešinimosi ar palaikymo, kuris savo ruožtu priklauso nuo to, kaip keičiasi išteklių pasiskirstymas, reikiamų elgsenos pokyčių ir jų atitikimų grupių interesams ar dominuojančioms idėjoms, kurios dėl jų „teisingumo“ gina interesų grupes; ekonominės, politinės, socialinės aplinkos pokyčių, dėl kurių keičiasi ir galimybė tinkamai įgyvendinti anksčiau priimtus sprendimus ir kurios ypač svarbios atsižvelgiant į Lietuvoje vykstančius pokyčius ir nuolatos vykdomas reformas.

3. NSŠ Lietuvoje reglamentuoja šie pagrindiniai įstatymai: Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, LR švietimo įstatymas, Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas. Šiuose įstatymuose apibrėžiamos pagrindinės su NSŠ susijusios sąvokos, kurios vėliau naudojamos rengiant kitus NSŠ reglamentuojančius dokumentus, NSŠ ir andragogų rengimo programas, bei organizuojant suaugusiųjų švietimo procesą. Svarbiausi suaugusiųjų švietimo įgyvendinimo tikslai visoje Europoje apibrėžti strategijoje Europa 2020 ir atnaujintoje Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkėje. Lietuvos siekiai šioje srityje konkretinami Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012) ir Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje.

4. Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą politikos formavimo, vykdymo bei koordinavimo funkcijas tiesiogiai atlieka LR Švietimo ir mokslo ministerija, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir joms pavaldžios institucijos, kitos ministerijos bei savivaldybių administracijos. Taip pat, galima išskirti kai

kurias kitas institucijas, aktyviai prisidedančias prie NSS vystymo, stiprinimo ir plėtros. Tai – Ugdymo plėtotės centras, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Švietimo mainų paramos fondas, Lietuvos darbo birža. NSS ir mokymosi visą gyvenimą politikos sėkmingam įgyvendinimui skatinamas tarpinstitucinis švietimo bendruomenių ir visuomeninių organizacijų bendradarbiavimas. Taigi, greta paminėtų kai kurių valstybinio sektoriaus institucijų, reikšmingas vaidmuo tenka ir nevyriausybinėms organizacijoms bei asociacijoms, tokioms kaip: Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija, Nacionalinė Trečiojo amžiaus universitetų asociacija. Lietuvoje veikia išties nemažas skaičius NSS politiką formuojančių, koordinuojančių ir įgyvendinančių valstybinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų. Jų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose suformuluoti tikslai ir išskelti uždaviniai yra orientuoti į mokymosi visą gyvenimą plėtrą ir Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ išskeltus nacionalinius siekius.

5. Kretingos rajone NSS politikos įgyvendinimas vyksta nenuosekliai. Iš dalies NSS vykdo Kretingos rajono pedagogų švietimo centras, Kretingos suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centras, Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras, Kretingos pedagoginė psichologinė tarnyba, Kretingos dienos veiklos centras ir dienos veiklos centro Salantų skyrius, Kretingos muziejus, bendruomenių centrai, nevyriausybines organizacijos. NSS programose dalyvauja: pedagogai, senjorai, bibliotekos lankytojai, bedarbiai, tėvai, auginantys nepilnamečius vaikus, neįgalieji. Tyrimo duomenimis, per pastaruosius penkerius metus NSS programose Kretingos rajono savivaldybėje kasmet vidutiniškai dalyvavo 3205 suaugusieji gyventojai, daugiausia pedagogai – 2798 (2010 – 2014 m. vidurkis), TAU studentai – 134 (2011 – 2015 m. vidurkis), Bibliotekos lankytojai – 81 (2010 – 2014 m. vidurkis) ir kt. Tačiau šios veiklos organizavimas ir vykdymas iki šiol nebuvo koordinuojamas, nebuvo analizuojami savivaldybės gyventojų, darbdavių, kitų socialinių partnerių poreikiai, nebuvo rengiami bendri Kretingos rajono savivaldybės NSS ir tęstinio mokymosi plėtros programos įgyvendinimo veiksmų planai. Paskyrus NSS koordinatorių rajone tikimasi, kad NSS politikos įgyvendinimas rajone vyks planingai, bus atliekami mokymų poreikio tyrimai, renkami ir analizuojami duomenys siekiant rezultatyvios NSS plėtros rajone.

REKOMENDACIJOS

1. NSS koordinatoriui. Siekiant planingo NSS politikos įgyvendinimo, kasmet rengti NSS veiksmų planus.
2. NSS koordinatoriui. Siekiant efektyviai koordinuoti NSS įgyvendinimą, rinkti išsamią informaciją apie visus NSS tiekėjus rajone.
3. Kretingos rajono savivaldybei ir NSS koordinatoriui. Siekiant įgyvendinti švietimo sistemos principą, sudaryti lygias galimybes visiems šalies gyventojams mokytis visą gyvenimą, tirti visų visuomenės grupių mokymosi poreikį.
4. Kretingos rajono savivaldybei. Siekiant sudaryti galimybės gyventojams gauti išsamią informaciją apie teikėjus ir jų teikiamas paslaugas Kretingos rajone, sukurti NSS interneto svetainę, kurioje būtų skelbiama visa reikalinga ir aktuali informacija susijusi su NSS. Svetainės administravimą pavesti NSS koordinatoriui.
5. Kretingos rajono savivaldybei. Siekiant užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinti jų efektyvų, produktyvų, sveikesnį ir turiningą gyvenimą, toliau finansuoti TAU veiklą iš savivaldybės biudžeto. Kretingos rajono pedagogų švietimo centrui – ieškoti būdų pritraukti kitus finansavimo šaltinius TAU veiklai vykdyti.

LITERATŪRA

1. Aleknaitė-Bieliauskienė, R. (2009). Lietuvos suaugusiųjų ugdymo sistemos ypatumai. *Socialinis darbas*, 8(1), p. 46-57.
2. Aleksandravičiūtė, B., Žemaitaitytė, I. (recenzantai). (2008). *Neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytų žinių ir įgūdžių vertinimas bei pripažinimas universitetinėse studijose*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
3. Bėkšta, A., Dienys, V. (2001). *Mokymosi visą gyvenimą memorandumo aptarimo Lietuvoje ataskaita*. Vilnius.
4. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
5. Braslauskas, J. (2006). *Politologija: paskaitų ir seminarų konspektas*. Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija.
6. Blažienė, A. K. (2008). Europos Sąjungos direktyviniai dokumentai, nagrinėjantys neformalųjį testinį suaugusiųjų švietimą. *Santalka: Filologija, Edukologija*, 16(4), p. 12-18, [žiūrėta 2015 11 20]. Prieiga per internetą <file:///C:/Users/EG/Downloads/fulltext302.pdf>
7. Bučinskaitė, Ž. (2011). *Švietimo politika ir švietimo kokybė-Baltijos valstybių lyginamoji analizė ir perspektyvos*. Magistro baigiamasis darbas: socialiniai mokslai ir administravimas (03S). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, [žiūrėta 2015 11 17]. Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110627_121452-46629/DS.005.0.01.ETD
8. Bulajeva, T. Duoblienė, L. (Sud.). (2009). *Lietuvos švietimo politikos transformacijos: monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
9. Butvilienė, J. (2014). *Neformalusis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: valstybinis ir privatus mokymo sektoriai*. Daktaro disertacija: Socialiniai mokslai, sociologija (05 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, [žiūrėta 2015 10 12]. Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2014~D_20140430_132543-01009/DS.005.0.01.ETD
10. Butvilienė, J. (2011). Suaugusiųjų neformaliojo švietimo socialinis kontekstas. *Filosofija. sociologija*, (4), p. 446-454, [žiūrėta 2015 10 29]. Prieiga per internetą <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2011/4/446-454.pdf>
11. Būdienė, V., Tamošiūnas, T., Totoraitis, R. (sud.). (2005). „Suaugusiųjų švietimas ir testinis mokymas“. Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą http://www.suaugusiujušvietimas.lt/modules/document_manager/documents/3/S-Mok_galutinis_mak_a5.pdf.
12. Chlivickas, E., Domarkas, V., Gaulė, E. ir kt. (2009). *Įvadas į viešąjį valdymą*. Kaunas: Technologija.
13. Dailidienė, V. (2011). *Žmogiškųjų išteklių valdymas įgyvendinant švietimo politiką: Šakių rajono atvejis*. Magistro baigiamasis darbas: socialiniai mokslai ir administravimas (03S). Šiauliai: Šiaulių universitetas, [žiūrėta 2015 10 19]. Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110804_084735-92094/DS.005.0.01.ETD
14. Denhards, R. (2001). *Viešųjų organizacijų teorijos*. Vilnius: Algarvė.
15. Dye, T. R. (2013). *Understanding public policy*. Boston: Pearson.
16. Field, J. (2001). Lifelong Education. *International Journal of Lifelong Education*, 20 (1), p. 3-15.
17. Folley, G. (2007). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys: Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta.
18. Howlett, M., Ramesh, M., Perl, A. (3rd ed.). (2009). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Toronto: Oxford university press.
19. Jovaiša, T. R. (2012). *Neformaliuoju būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo metodologija*. Panevėžys: UAB „Smalta“.
20. Knowles, M. S. (1990). *The Adult Learner. A neglected species*. Huston: Gulf Publishing Company.
21. Kraft, M. E., Furlong, S. R. (2004). *Public policy: politics, analysis, and alternatives*. Washington, DC: Congressional Quarterly Press.
22. Lane, J. E. (2001). *Viešasis sektorius: sąvokos, modeliai ir požiūriai*. Vilnius: Margi raštai.
23. Linkaitytė, G. M., Lukšytė, D. (2003). Pasirengimas mokytis visą gyvenimą: savivada pagrįsto mokymosi modeliai. *Pedagogika*, 69, 124-131.
24. Linkaitytė, G. M., Žilinskaitė, L. (2008). Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje. *Pedagogika* 89, p. 45-51.
25. Linkaitytė, G., M., Šuliakaitė, A., Navikienė, Ž. (2011). *Neformaliojo suaugusiųjų mokymosi sampratų analizė mokymosi visą gyvenimą kontekste*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
26. Linkaitytė, G., Žilinskaitė, L., Navikienė, Ž. (2012). *Andragoginės studijos: mokytis niekada nevėlu, nestovėk vietoje – judėk ir tu!* Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.

27. *Longman Dictionary of Contemporary English* (3rd. ed.). (1995). Bungay, Suffolk: Clays Ltd.
28. Lundin, M. (2005). *Does cooperation improve implementation? Central-local government relations inactive labour market policy in Sweden*. Uppsala: IFAU [žiūrėta 2015 10 25]. Prieiga per internetą <http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2005/wp05-02.pdf>.
29. Mokomės visą gyvenimą. (2015). Vilnius, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą <https://www.lietuva2030.lt/lt/naudinga>
30. Normantas, E. (1997 m.). Tarptautinė suaugusiųjų švietimo konferencija, Hamburgas. *Suaugusiųjų švietimas: diskusijų gairės, Hamburgo deklaracija, darbotvarkė ateičiai* (p. 5-6). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo m-ja, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.
31. Novagrockienė, J. (2001). *Politikos mokslo pagrindai*. Vilnius: VDU leidykla.
32. Parsons, W. (2001). *Viešojo politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas.
33. Raipa, A. (2002). Viešojo politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika. *Viešojo politika ir administravimas, 1*, 11-20.
34. Raipa, A. (2009). Šiuolaikinio viešojo valdymo pokyčių. *Viešojo politika ir administravimas*, 2009, 22-32.
35. Rutkienė, A. (2009). Nuotolinis suaugusiųjų mokymas(is) mokymosi visą gyvenimą kontekste. *Acta pedagogica Vilnensija* (23), p. 29-42.
36. Stasiūnaitė, E., Pileičikienė, N., Žilinskaitė L. (sud.). (2013). *Neformaliai įgytų kompetencijų vertinimas ir propažinimas: vertintojų-ekspertų ir konsultantų ekspertų mokymo ir mokymosi medžiaga*. Vilnius: Versus aureus.
37. Stoškus S., Beržinskienė D. (2005). *Vadyba. Vadovėlis aukštosioms mokykloms*. Kaunas: Technologija.
38. Taylor, S., Rizvi, F., Lingard, B., & Henry, M. (1997). *Educational Policy and the Politics of Change*. London: Routledge, [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=flyepdogbzQC&oi=fnd&pg=PP2&dq=Educational+Policy+and+the+Politics+of+Change.&ots=1TxOXEJppF&sig=5r7VfhcsgCzjXaDQMD2TtZU-ei8&redir_esc=y#v=onepage&q=Educational%20Policy%20and%20the%20Politics%20of%20Change.&f=false
39. Tarptautinių žodžių žodynas, [žiūrėta 2015 10 24]. Prieiga per internetą <http://www.zodziai.lt/paieska?word=Politika>.
40. Trakšelys, K. (2012). Neformalųjį suaugusiųjų švietimą lemiantys veiksniai. *Jaunųjų mokslininkų darbai, 1* (34) p. 72-76.
41. Trakšelys, K. (2012). Suaugusiųjų švietimo tyrimų 2004–2011 metų analizė. *Socialinių mokslų studijos, (IV/4)*, p. 1417-1426, [žiūrėta 2015 11 06]. Prieiga per internetą https://www.mruni.eu/upload/iblock/6b6/010_trakselys.pdf
42. Trowler, P. (2nd ed.). (2003). *Education policy*. London: Routledge.
43. Vilpišauskas R., Nakrošis V. (2003). *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka*. Vilnius: Eugrimas.
44. Želvys, R., Būdienė, V., Zabulionis, A. (2003). *Švietimo politika ir monitoringas*. Vilnius: Garnelis.

ŠALTINIAI

1. Communication From the Commission. (2010). Europe 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. COM (2010), 2020(3), [žiūrėta 2015 10 16]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.
2. CONFINTEA IV: International conference on adult education: living and learning for a viable future: the power of adult learning. (2010). (p. 124). Germany: UNESCO Institute for Lifelong Learning.
3. Council resolution on a renewed european agenda for adult learning. Official Journal of the European Union. (2011/C 372/01), [žiūrėta 2015 10 16]. Prieiga per internetą http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2011.372.01.0001.01.ENG.
4. Eurostat. Lifelong learning - Percentage of adult population aged 25-64 participating in education and training, [žiūrėta 2015 11 24]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem250&plugin=1>
5. Klaipėdos regioninė darbo birža, [žiūrėta 2015 12 09]. Prieiga per internetą <http://www.ldb.lt/TDB/Klaipeda/DarboRinka/Kretingos%20skyriuje/LastSituacija.aspx>
6. Kretingos dienos veiklos centras, [žiūrėta 2015 12 06]. Prieiga per internetą <http://www.kretingosneigalieji.lt/dienos-veiklos-centras/planavimo-dokumentai-50/lt/>
7. Kretingos moterų informavimo ir mokymo centras, [žiūrėta 2015 12 05]. Prieiga per internetą <http://www.kmimc.lt/>
8. Kretingos muziejus, [žiūrėta 2015 12 05]. Prieiga per internetą <http://www.kretingosmuziejus.lt/edukacija/kretingos-dvaro-kepiniai>
9. Kretingos rajono pedagogų švietimo centras, [žiūrėta 2015 12 05]. Prieiga per internetą <http://www.psckretingos.lt/index.php/veikla/planavimo-dokumentai/ataskaitos>
10. Kretingos rajono savivaldybė, [žiūrėta 2015 12 02]. Prieiga per internetą <https://www.kretinga.lt/node/251>
11. Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus viešoji biblioteka, [žiūrėta 2015 12 07]. Prieiga per internetą <http://www.kretvb.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos>
12. Kretingos suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centras, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą <http://www.kretingasjmc.lt/lt/projektine-veikla-29>
13. Kretingos rajono savivaldybės 2011 – 2014 m. bendruomenių projektų suvestinės, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą <https://www.kretinga.lt/search/node/Bendruomen%C4%97s>
14. Kūlupėnų bendruomenės centras „Kūlupėnai“, [žiūrėta 2015 12 14]. Prieiga per internetą <http://www.kulupenubc.lt/projektine-veikla>
15. Lietuvos Respublikos Seimas. (1998). *Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas*. (1998 birželio 30 d. Nr. VIII-822), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CE3B174CA7E6>.
16. Lietuvos Respublikos Seimas. (2013). *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. (2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>.
17. Lietuvos Respublikos Seimas. (2014). *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas*. (2014 liepos 10 d., Nr. XII-1018), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2da7fce0117411e4adf3c8c5d7681e73>.
18. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2011). *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*. (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E2EBE95E7723>.
19. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). *Dėl konkurso sąlygų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimui 2015 metais patvirtinimo*. (2015 birželio 12 d., Nr. V-505), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/62f12d40f7e211e4927fda1d051299fb>.
20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). *Dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų finansavimo 2015 metais*. (2015 liepos 7 d., Nr. V-727), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą [http://www.suaugusiujuvietimas.lt/clockwork/scripts/library/fckeditor/editor/filemanager/connectors/php/upload.php?uploads/img387\(2\).pdf](http://www.suaugusiujuvietimas.lt/clockwork/scripts/library/fckeditor/editor/filemanager/connectors/php/upload.php?uploads/img387(2).pdf).
21. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. (2001). Vilnius: LŠMM.
22. Oficialiosios statistikos portalas. (2015). *Gyventojų skaičius* [žiūrėta 2015 11 23]. Prieiga per internetą <http://osp.stat.gov.lt/: http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=73c1a737-2e38-4d0d-b308-e1f70c17da20>.

23. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. (2010). *Europa 2020*. Briuselis.
24. Principles underlying Effective Practices in Adult Education [žiūrėta 2015 11 23]. Prieiga per internetą <http://lone-eagles.com/courses/rfts/adultprn.htm>.
25. Švietimo ir mokslo ministerija. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2004). *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*. (2004 m. kovo 26 d. Nr. ISAK-433/a1-83), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BCAEABD601EC>.
26. Švietimo ir mokslo ministerija. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2008). *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*. (2008 spalio 15 d. Nr. ISAK-2795/A1-347), [žiūrėta 2015 10 23]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B8EAA8531C24>.
27. Švietimo problemos analizė. (2015 m. birželis Nr. 6 (130) d.). *Suaugusiųjų mokymasis: kiek mokosi, ką moka, ar turi galimybių mokytis?* Vilnius: UAB „Smiltainis ir Ko“, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/575_45b77888ecf340175a7b2865a74ec8fa.pdf.
28. Tyrimo ataskaita. (2004). „*Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste*“, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą http://www.kpmc.lt/kpmc/?page_id=3427.
29. Tyrimo ataskaita. (2004). „*Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai*“, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą <http://www.suaugusiujuvietimas.lt/lt/suaugusiuju-svietimo-bukle/tyrimai/>.
30. Tyrimo ataskaita. (2005). „*Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą*“, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą <http://www.suaugusiujuvietimas.lt/lt/suaugusiuju-svietimo-bukle/tyrimai/>.
31. Tyrimo ataskaita. (2006). „*Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse*“, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą http://www.kpmc.lt/kpmc/?page_id=3427.
32. Tyrimo ataskaita. (2007). „*Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė*“, [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą https://www.smm.lt/uploads/documents/Papildomas%20menui2/ES_parama/VPVI%20studija%20Neformalusis%20Osvietimas.pdf.
33. UNESCO (Paris). (2000). *The Dakar Framework for Action: Education for All: Meeting Our Collective Commitments: Including Six Regional Frameworks for Action*. UNESCO.
34. LR Valstybinio audito ataskaita. (2013). *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra*. Vilnius: LR valstybės kontrolė (2013 m. birželio 28 d. Nr. VA-P-50-9-8), [žiūrėta 2015 12 04]. Prieiga per internetą [file:///C:/Users/EG/Downloads/ataskaita-svietimas%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/EG/Downloads/ataskaita-svietimas%20(3).pdf).
35. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2014). *Darbo departamento nuostatai*. (2014 m. spalio 30 d. įsakymo Nr. A1-517), [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą <file:///C:/Users/EG/Downloads/dd%20nuostatai%202014-11.pdf>
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2010). *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatai*. (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1457 redakcija), [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.60BEC0F842BA>
37. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2011). *Ugdymo plėtotės centro nuostatai*. (2011 m. vasario 15 d., įsakymo Nr. V-243), [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą <http://www.upc.smm.lt/veikla/nuostatai.php>
38. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2013). *Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtos centro nuostatai*. (2013 m. spalio 28 d., įsakymo Nr. V-1022), [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą http://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2013/06/KPMPC_nuostatai_2013.pdf
39. Švietimo mainų paramos fondas, [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą <http://www.smpf.lt/lt/apie-fonda/apie>
40. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2011). *Lietuvos darbo biržos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai*. (2011 m. 5 d. įsakymo Nr. A1-473), [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą <http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/Nuostatai/Lietuvos%20darbo%20bir%C5%BEos%20nuostatai.pdf>
41. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2014). *Dėl Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos nuostatų patvirtinimo ir įgaliojimų švietimo ir mokslo ministrui suteikimo*. (2014 m. kovo 12 d. Nr. 235), [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=10ce4a60ae9211e39b958c81fb177d0b>

42. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. (2009). *Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos įstatai*. Vilnius, [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą http://www.lssa.smm.lt/lt/wp-content/uploads/2014/06/LSSA-Istatai_2009_06_05.pdf
43. Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija. (2012). *Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacijos įstatai*. Kėdainiai, [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą http://lsmcva.lt/?page_id=966
44. Medardo Čioboto trečiojo amžiaus universitetas, [žiūrėta 2015 12 30]. Prieiga per internetą <http://www.treciojoamziausuniversitetas.lt/lt/nacionaline-tau-asociacija>

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo tyrimų, atliktų 2004 – 2007 m., rezultatų analizė

Eil. Nr.	Metai	Tyrimo pavadinimas	Rezultatai / išvados
1.	2004	„Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste“	<ul style="list-style-type: none"> • Suaugusiųjų švietimo institucijų pasiskirstymas palankesnis didiesiems miestams • Suaugusiųjų mokymąsi organizuojančios institucijos susiduria su finansavimo problemomis. Kitos svarbios problemos: klausytojų motyvacijos stoka ir nevienodas jų pasirengimas, šiuolaikiškų metodinių priemonių ir specialistų naujoms programoms, patirties įgyvendinant projektus su užsienio šalimis stoka. • Nekoordinuota NSS sistemos veikla.
2.	2004	„Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai“	<ul style="list-style-type: none"> • Didėja NSS poreikis. Būtina NSS plėtra ir reformos. • Savivaldybių veikloje suaugusiųjų švietimui skiriamas labai menkas dėmesys; daugiausia čia rūpinamasi tik bendrojo lavinimo ir pedagogų kvalifikacijos kėlimo organizavimu. • Trūksta NSS įstatyminės bazės, grindžiančios sertifikatų pripažinimą, finansavimą ir pan.; • Stinga informacijos apie suaugusiųjų švietimosi poreikius.
3.	2005	„Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą“	<ul style="list-style-type: none"> • Pagrindiniai sunkumai, organizuojant NSS – lėšų trūkumas.
4.	2006	„Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse“	<ul style="list-style-type: none"> • Suaugusiųjų švietimo būklė savivaldybėse yra prastesnė negu kitų švietimo sričių. Nepakankamas dėmesys suaugusiųjų švietimui skiriamas savivaldybėje. • Kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių trūkumas trukdo plėtoti NSS savivaldybėse. • Valstybinio koordinavimo bei strategijos suaugusiųjų švietimo srityje trūkumas. Per mažą dėmesys suaugusiųjų švietimui politikos lygmenyje tiek nacionaliniu, tiek apskričių, tiek savivaldybių lygmenyje. • NSS plėtotės uždaviniai savivaldybių strateginiuose dokumentuose – atspindėti fragmentiškai. Planai dažnai yra formalūs, neparemti lėšomis ir konkrečiais veiksmais. • NSS klausimai kol kas yra planavimo ir pavienių naujovių įgyvendinimo stadijoje.
5.	2007	„Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė,“	<ul style="list-style-type: none"> • Esama neformaliojo švietimo finansavimo sistema nesukuria sisteminių priedaidų efektyviam ir lygias dalyvavimo galimybes užtikrinančiam lėšų panaudojimui. • Mokymo poreikiai nėra nuosekliai planuojami atskirų institucijų, sektoriaus ir ypač valstybės lygmenyje • Neformaliojo švietimo finansavimui būtinos institucijos, kurios ruošia, derina sprendimus su kitomis suinteresuotomis šalimis, juos priima, vykdo, prižiūri jų vykdymą, atlieka stebėseną ir vertinimą. • Turėtų būti sustiprintos neformaliojo švietimo politikos koordinavimo funkcijos. • Lietuvoje nėra institucijos, kuri būtų atsakinga ar turėtų gebėjimus atlikti neformaliojo švietimo kokybės užtikrinimo funkcijas.

Kretingos rajono kaimo bendruomenių sąrašas

Eil. Nr.	Kaimo bendruomenės pavadinimas	Adresas
1	Baublių bendruomenės centras	Pušyno g.6, Baublių k., Kretingos r.
2	Budrių kaimo bendruomenė	Sodžiaus g.13, Budrių k., Kretingos r.
3	Darbėnų bendruomenė	Turgaus a. 18, Darbėnų mstl., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97262
4	Dupulčių kaimo bendruomenė	Liepų g. 2, Dupulčių k., Kretingos r. sav.
5	Erlėnų bendruomenės centras „Erlėnai“	Ažuolų g. 1, Erlėnų k., Imbarės sen., Kretingos r. sav., 97316
6	Grušlaukės kaimo bendruomenė	Grūšlaukės k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97290
7	Imbariečių draugija	Imbarės k., Imbarės sen., Kretingos r. sav., 97319
8	Jokūbavo kaimo bendruomenės centras	Žalioji g., Jokūbavo k., Žalgirio sen., Kretingos r. sav., 97008
9	Juodupėnų bendruomenės centras „Juodupėnai“	Juodupėnų k., Imbarės sen., Kretingos r. sav., 97032
10	Kalnalis bendruomenės centras „Kalnalis“	Kalnalis k., Imbarės sen., Kretingos r. sav., 97310
11	Kalniškių bendruomenės centras „Kalniškiai“	Kalniškių k., Kartenos sen., Kretingos r. sav., 97343
12	Kartenos bendruomenės centras „Kartena“	Mokyklos g. 16, Kartena, Kartenos sen., Kretingos r. sav., 97340
13	Klibių kaimo bendruomenė	Laukų g. 3, Klibių k., Kretingos sen., Kretingos r. sav., 97158
14	Kretingsodžio kaimo bendruomenė „Savas sodžius“	Pirties g. 5, Kretingsodžio k., Kretingos r.
15	Kurmaičių kaimo bendruomenės centras „Kurmaičiai“	Darželio g. 1, Kurmaičių k., Kretingos sen., Kretingos r. sav., 97240
16	Kūlupėnų bendruomenės centras „Kūlupėnai“	Mokyklos g. 5, Kūlupėnų k., Kūlupėnų sen., Kretingos r. sav., 97331
17	Kvecių kaimo bendruomenė	Kvecių k., Kretingos sen., Kretingos r. sav.
18	Laivių bendruomenės centras „Laiviai“	Platelių g. 26, Laivių k., Imbarės sen., Kretingos r. sav., 97317
19	Laukžemės kaimo bendruomenė	Laukžemės k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97026
20	Lazdininkų bendruomenės centras „Lazdininkai“	Lazdininkų k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97261
21	Leliūnų bendruomenės centras „Leliūnai“	Leliūnų k., Imbarės sen., Kretingos r. sav., 97311
22	Nausėdų kaimo bendruomenės centras	Nausėdų k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97267
23	Nausėdų kaimo bendruomenė „Darbos vingis“	Nausėdų k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97267
24	Padvarių kaimo bendruomenės centras „Trys tvenkiniai“	Darželio g. 1, Padvarių k., Kretingos sen., Kretingos r. sav., 97157
25	„Pajūrio bendruomenė“	Ežero g. 3, Rūdaičiai, Kretingos r. sav.
26	Raguviškių kaimo bendruomenė	Pirties g.1, Raguviškių k., Kretingos r.
27	Salantų miesto bendruomenė	Taikos g. 1-7, Salantų m., Kretingos r. sav., 97313
28	Senosios Įpilties kaimo bendruomenė	Senosios Įpilties k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97282
29	Šukės kaimo bendruomenė „Naujoji Šukė“	Šukės k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav., 97251
30	Tūbasių kaimo bendruomenė	Užtvankos g. 18, Tūbasių km., Kretingos raj.
31	Valėnų kaimo bendruomenė „Valėniškiai“	Lankų g. 1 Valėnų k. Žalgirio sen., Kretingos r. sav.
32	Vydmantų kaimo bendruomenės centras „Vydmantai“	Mokyklos g. 4, Vydmantų k., Kretingos sen., Kretingos r. sav., 97222
33	Parąžės kaimo bendruomenė „Medvalakis“	Beržų 2-oji g. 2, Parąžės kaimas, Kretingos raj.

Kretingos rajono nevyriausybinų organizacijų sąrašas

Eil. Nr.	Organizacijos pavadinimas	Adresas
1	Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras	Vilniaus g. 18, Kretinga, http://www.kmimc.lt/
2	Kretingos rajono neįgalųjų draugija	J. K. Chodkevičiaus g. 10-105, Kretinga
3	Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Kretingos viltis“	J. K. Chodkevičiaus g. 10-412, http://www.viltis.lt/
4	Lietuvos gyventojų patarėjų sąjunga Kretingos skyrius	Vilniaus g. 18, Kretinga
5	Kūlupėnų seniūnijos moterų klubas „Emocijos“	Kūlupėnai, Kretingos r.
6	Kretingos bronchų astmos ligonių klubas	Klaipėdos g. 135-5, Kretinga
7	Lietuvos demokratinės moterų kolegijos Kretingos skyrius	Vilniaus g. 10-11, Kretinga
8	Kretingos kūrybingų asmenų klubas „Viva Lyra“	Topolių akl. 6-10, Kretinga
9	Kretingos evangelikų- liuteronų draugija „Sandora“	Palangos g. 19, Kretinga, www.liuteronai.lt
10	Kretingos rajono tautodailininkų klubas „Verpstė“	Kretinga
11	Lituanistikos centras	Savanorių g. 56, Kretinga
12	Moterų klubas „Gardenija“	S. Įpilties k., Darbėnų sen., Kretingos r.
13	Kretingos rajono iniciatyvių pedagogų klubas „Idėja“	Vytauto g. 87A, Kretinga
14	VŠĮ Klaipėdos ir Telšių apskričių aklųjų ir silpnaregių tarybos filialas Kretingos aklųjų ir silpnaregių centras	J. K. Chodkevičiaus g. 10 -219, Kretinga
15	Kretingos bitininkų draugija	J. K. Chodkevičiaus g. 10, Kretinga
16	Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“	J. K. Chodkevičiaus g. 10-325, Kretinga
17	Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga Kretingos skyrius	J.K. Chodkevičiaus g. 10-30, Kretinga
18	Asociacija „Tremties dienoraštis“	J. K. Chodkevičiaus g. 10-30, Kretinga
19	Klubas „Kretingos krašto ainiai“	Šventosios g. 88A, Kretinga
20	Lietuvos Raudonojo kryžiaus Kretingos skyrius	J. K. Chodkevičiaus g. 10-415, http://www.redcross.lt
21	Visuomeninė organizacija „Rūpestėliai“	Vilniaus g. 2, Kretinga
22	Kretingos diabeto klubas „Vilties kelionė“	Vilniaus g. 2, Kretinga
23	Kretingos rajono vyskupo Motiejaus Valančiaus draugija	Kūlupėnai, Kretingos r.
24	Moterų klubas „Alanta“	Plungės g. 5, Kartena, Kretingos r.
25	Klubas „Atrandu save“	Jokūbavo kaimas, Kretingos r.
26	Vaiko Širdies Asociacija	Minijos g. 1, Kartena, Kretingos r.
27	Dviratininkų klubas „Tolumos“	Savanorių g. 25, LT-97108 Kretinga
28	Klubas „Atminties aidai“	Jokūbavo k, Kretingos r.
29	Viešoji įstaiga Ceklio kuršiai	Dariaus ir Girėno g. 60, Salantai, Kretingos r.
30	Klaipėdos regiono neįgalųjų meninės raiškos ir sveikos gyvensenos asociacija „Trijų mūzų blyksniai“	Žalioji g. 13-21, Kretinga